

ilke

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

✓ **demokrasi ve sosyalizm**

✓ **üç yıl sonra
12 mart**

✓ **soruşturma**

tektaş ağaoğlu / bektaş akçadağ
yusuf ziya bahadınlı / faik muzaffer amaç
hüseyin baş / oya baydar / gülçin çaylıgil
ali doğu / mehmet güven / tan oral
nurdan orpen / taner timur / irfan yalçın

4 NISAN
1974

İÇİNDEKİLER

İslâm Zirve Konferansı'nın düşündürdükleri / Mehmet Güven ...	3
Zam / Ali Doğu	11
ABD Emperyalizmi'nden AET Emperyalizmi'ne	14
Türk - İş'in çıkmazı	26
Arslanlar Arslanı'nın ülkesinde neler oluyor / Mehmet Güven ...	32
Değişen dünya / Hüseyin Baş	35
Dört duvarı olmayan bir cezaevi / Nurdan Orpen	42
Kerkük Petrolleri, Barzani ve ABD	44
Haşhaş ekimi ve ABD Emperyalizmi	46
Sanatta ve Politikada şaşkınlık / Tan Oral	49
CIA damgalı faşizm planı / Bektaş Akçadağ	53
Demokratik mücadele ve sosyalizm / İlke	61
Türkiye'de demokrasi ve özgürlük sorunu / Taner Timur	71
Demokrasiye geçilirken 141 ve 142. maddeler / Gülçin Çaylıgil	83
Demokratik haklar ve savunma hakkında yoksunluk /	
Faik Muzaffer Amaç	86
Demokrasiyse... / Tektas Ağaoğlu	91
Üç yıl sonra 12 Mart / Oya Baydar	94
Soruşturma	115
Hümanist Sosyalizm / Yusuf Ziya Bahadınlı	128
Dost dost ille kavgı / İrfan Yalçın	131

Kurucular: Oya Baydar, Aydın Engin, Yusuf Ziya Bahadınlı / Kurucular adına Sahibi: Yusuf Ziya Bahadınlı / Yazışleri müdürü: Aydın Engin / Yazışma ve havale adresi: P.K. 71 İstanbul / Yönetim yeri: Cağaloğlu, Başmüsaşip sokak, Tan Apartmanı, kat: 3 / Dağıtım: Hür Yaymevi Ankara Caddesi, Babıali Han kat: 3 - Telefon: 27 15 88 / Abone şartları: Yıllık 100, altı aylık 50 lira. Dış ülkeler için iki katıdır. / Dizgi baskı : Murat Matbaacılık Kollektif Şirketi / Kapak düzeni ve baskısı: Reyo Kollektif Şirketi / İlan: Tam sayfa 500 lira. Diğer ilanlar santimi 25 lira / Nisan 1974

AÇIKLAMA :

● ILKE'nin Anadolu'nun birçok bölgesinde arandığı halde bulunamadığına ilişkin pek çok uyarı, haber ve yazılı talep alıyoruz. ILKE'nin dağıtımı kendi sınırlı olanakları içinde yapılmakta ve birçok yere dergi göndermek mümkün olmamaktadır. Bunun başlıca nedeni, çeşitli küçük kent ve kasabalarda ILKE'nin dağıtımını yapabilecek bayi ve kitabevi adreslerinin bilinmemesidir. Bu yüzden de pek çok yer ILKE'nin dağıtım alanı dışında kalmaktadır. Bu bölgelerdeki ilerici, devrimci arkadaşlarımız, ILKE'nin sağlıklı dağıtımını yapabilecek bayi ve kitabevi adreslerini ve bu adreslere kaçar tane dergi gönderilmesi gerektiğini bildirdikleri takdirde dağıtımdaki aksamanın bir ölçüde önüne geçebileceğimizi umuyoruz.

● ILKE'nin üçüncü sayısında «Bir Belge» başlığı altında sunduğumuz Bakanlar Kurulu listesinde oldukça önemli bir dizgi hatası yapıldı. İçişleri Bakanı Oğuzhan Asiltürk Maliye Bakanı olarak gösterilirken, Maliye Bakanı Deniz Baykal atlandı. Eksik bir belge yayınladığımızdan dolayı özür diler, düzeltiriz.

● Bu sayıdan itibaren ILKE'nin yönetim adresi de değişti. ILKE'nin yönetim yeri bundan böyle : Başmuhasip Sokak Tan Apartmanı 10/11 Cağaloğlu. Dağıtım adresimiz ise aynı kaldı.

23 Şubat 1974'ten
23 Mart 1974'e

23 ŞUBAT 1974

- Zamların açıklanması bekleniyor.
- CHP ve MSP'nin Af Kanunu tasarısı üzerinde çalışmaları sürüyor.
- Ankara Belediyesi Otobüs İşletmesinde 2000 işçinin başlattığı grev devam ediyor.
- Hükümetin, haşhaş ekimini yasaklayan kararın yeniden gözden geçireceğini bildirmesinin ABD'de

24 ŞUBAT 1974

- Demirel, «Koalisyon sağlam değildir seçime hazır olalım.» dedi.
- Memur maaşları katsayısının 7'den 8'e yükseltilmesiyle, Milletvekili ve Senatör maaşları 14 bin 400 liraya çıkıyor.

yankı ve tepkiler yarattığı haber veriliyor.

- AP temsilciler Meclisi toplantısı sürüyor.
- İslâm Zirve Konferansının ikinci gününde Batı Pakistan ve Bangladeş Devlet Başkanları ve Başbakan Botto ile Bangladeş Başbakanı Mucib ül Rahman dostluk havası içinde barıştılar.
- CHP Gençlik Kolları Merkez Yönetim Kurulu lağvedildi.

- Başbakan Ecevit Televizyonda yakında açıklanacak zamlarla ilgili bir konuşma yaptı ve zamların eski iktidarlardan devralınmış ekonomik güçlüklerin sonucu olduğunu, dar gelirliilerin zamlardan etkilenmemeleri için hertürlü tedbirin alınacağını söyledi.
- İslam Zirvesi Konferansı kapandı.

 bir yorum

İslâm Zirve Konferansı'nın
düşündürdükleri

Mehmet Güven

Halkının çoğunluğu müslüman olan 39 ülkenin temsilcilerinin katıldığı İslâm Zirve Konferansı, 22 Şubat 1974 tarihinde Pakistan'ın Lahor şehrinde çalışmalarına başladı. Konferansa, Suriye ve Irak gibi ilerici rejimlerin temsilcileriyle,

Aramco ortağı Faysal, Mısır burjuvazisinin temsilcisi Sedat, «üçüncü dünya ülkeleri» arasında önemli bir etkinliği bulunan Cezayir Devlet Başkanı Bumedyen, bir zamanların kan düşmanları Butto ve Rahman, Filistin Kurtuluş Hareketi'nin gerçek temsilcisi olduğu ileri sürülen Yaser Arafat, «şımarık çocuk» Kaddafi gibi çok değişik nitelikte devlet yöneticilerinin katılması, konferansın somut ve kalıcı bir sonuç alamıyacağı konusundaki kuşuklara hak kazandırılıyordu. Ülkemizdeki yeni C.H.P. - M.S.P. ortaklığı ise konferansa Dışişleri Bakanı Turan Güneş'in başında bulunduğu bir heyetle katılıyordu. Konferansın gündeminde, İsrail'in işgal ettiği Arap topraklarından derhal çekilmesi, Kudüs'ün müslümanlara geri verilmesi, bir Filistin Devleti'nin kurulması gibi konular yer almaktaydı. 20. Yüzyılın ikinci yarısında, görünüşte ve hatta gerçekte farklı rejimlere sahip olan «müslüman» ülkeleri, din bayrağı altında bir araya getirmenin anlamı neydi? Ki-me karşı «Mukaddes Cihad» açılıyordu? Hangi küffâra kılıç sallanacak, hangi zulme ve adaletsizliğe son verilecekti? Temelde feodal düzenin ideolojisi olan din ile, kitlelerin mücadelesine ne gibi bir yön verilebilirdi? Yoksa İslâm Zirve Konferansı, daha önceden yapılan bu nitelikteki konferanslar gibi, belirli mihrakları güçlendirmek, kitlelere hedef şaşırtmak, dünya emperyalizmi karşısında halkların kurtuluş mücadelesini saptırmak gibi hedefler mi taşıyordu? Bu sorulara doğru cevaplar verebilmek için, İslâm Zirvesi Konferansı'na katılan ülkelerin, din gibi üst yapı kurumları dışındaki temel ortak özelliklerinin neler olduğunu ortaya koymamız ve bu gerçeklerin ışığı altında sözkonusu konferansın gerçek anlam, nitelik ve amacını açıklamamız gerekiyor.

İslâm Zirve Konferansı'na katılan ülkelerin temel ortak yanları, ya geçmişte ya da günümüzde, dünya emperyalist düzeninin sömürülen kesiminde yer almış bulunan geri bıraktılmış ülkeler oluşlarıdır. Örneğin, Cezayir ve Suriye Fransız Emperyalizmi'nin, Irak, Mısır, Uganda, Pakistan, İngiltere Emperyalizmi'nin, Libya, İtalya Emperyalizmi'nin, sömürücü metropol güç tarih içerisinde değişmesine rağmen, Türkiye Osmanlı Devleti'nin son döneminde Alman ve günümüzde A.B.D. ve AET Emperyalizmi'nin boyunduruğu altında olan ülkelerdir. Emperyalizm bu ülkeleri, değişik yöntemlerle de olsa, her seferinde yerli egemen sınıflarla ittifaklar kurmak suretiyle sömürmüş ve geri bıraktırmıştır. Bugün de, müslüman ülkelerin büyük bir kısmı üzerinde, dünya ve özellikle A.B.D. Emperyalizmi'nin baskıları açık bir şekilde sürdürülmekte, Orta Doğu ve Pakistan olaylarında da görüldüğü gibi, emperyalizm bu ülkeler üzerindeki sömürsünü ya güçlendirmeye ya da yeniden tesise çalışmaktadır. Bu bakımdan «müslüman ülkeler» halklarını birleştiren temel unsur din değil, dünya ve özellikle A.B.D. Emperyalizmi karşısındaki somut durumlarıdır.

Orta Doğu'da A.B.D. Emperyalizmine ve Siyonizme karşı verilen mücadele, yukarıda sözkonusu edilen ortak temel yanın en belirgin örneklerinden birisi olarak, son yıllarda su yüzüne çıkmış bulunuyor. Filistin Halkı'nın Kurtuluş Mücadelesi'nde «müslüman ülkeler»in takındıkları tavır bir yerde, bu ülkelerdeki rejimlerin yapısı hakkında da ipuçları veriyor. Filistin Kurtuluş Savaşı'nın, özellikle, Arap ülkelerindeki egemen sınıflar açısından diyalektik bir anlamı var. Bu mücadele bir yerde Arap kitlelerini, dinamikleştiriyor, biraraya getiriyor, yani belirli radikalleşme potansiyel ve olanaklarını içeriyor, beri yanda da gerici ya da tutucu Arap rejimlerine, kitlelerin dikkatini iç sömürüden, bir «dış düşman» a çekebilme fırsatları sağlıyor. Böylece örneğin, Mısır'da, Sudan'da, Tunus'ta, Fas'ta, Arap Kültürü içerisinde yetişmiş kitleleri, belirli bir süre için de olsa, uyutabilmek olanakları yaratılmış oluyor. Elbetteki burada suç, Filistin Kurtuluş Savaşı'nı yürütenlerin değil. Gerici ya da tutucu rejimler, her olaydan olduğu gibi, bu mücadeleden de yararlanabilmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Filistin

Kurtuluş Mücadelesinin diyalektik yanından en iyi şekilde yararlanan tutucu ege- men güçlerin başında ise Mısır burjuvazisi geliyor. Orta Doğu'da Mısır ve Su- riye ile İsrail arasında cereyan eden ve bir yerde «şike» koken sınırlı savaşı sonunda, Mısır burjuvazisinin en yetkili politik temsilcisi Sedat'ın prestiji ve et- kinliği artarken, Filistin Kurtuluş örgütleri de ikinci plâna atılıyorlar. Şimdi gaye, Ürdün'de bir «şike» Filistin Devleti kurmak ve hem A.B.D. Emperyalizmi hem de Sosyalizm'le anlaşmaya varmak. Mısır bu yolda çok somut adımlar atmış ve bu adımlarını, petrolden gücünü alan Faysal'ın yardımıyla da, hızlandırmış bulun- yor.

Diğer yandan, temelde Ortak Pazar ve Japonya Emperyalizmlerini sarsmış son petrol ambargosu da, gerici Faysal'ın, kendisini Arap kitlelerinin hamisi ve kurtarıcısı gibi gösterebilmesine imkân sağlıyor. Kısacası Arap kitlelerinin arka- sında, onları uyutmayı, susturmayı, mistik hedeflere yönelmelerini amaçlayan yeni oyunlar tezgâhlanıyor. Böylece, bir yandan Mısır burjuvazisi gibi tutucu ege- men güçlerin diğer yandan da Faysal gibi gericilerin iktidarları sağlamlaştırılmış olacak. Elbetteki Arap ülkelerindeki tutucu ve gerici egemen güçler, sadece tek tek kendi iktidarlarını değil, diğer Arap ülkelerindeki iktidarları da, bir yerde, gözönünde tutuyorlar. Örneğin, Mısır burjuvazisi için, Suriye ve Irak'taki ilerici rejimler, son tahlilde, bir huzursuzluk kaynağı. Sedat'ın tek arzusu, Arap kitle- lerinin bilinçlenmesini önlemek, Orta Doğu ülkelerinde kitlelerin sola doğru açıl- lımın durdurmak, halkların emperyalizme karşı yürüttükleri mücadeleyi kendi iktidarını güçlendirmek için kullanabilmek. Neresinden bakılırsa bakılsın, Sedat da, tıpkı Kaddafi, tıpkı İdi Amin, tıpkı Numeyri gibi işçi sınıfının ve ideolojisinin düşmanıdır.

Öte yandan, Pakistan'ın bölünmesine yolaçan olaylar, bir yerde hem Pakis- tan hem de Bangladeş yöneticilerinin gözlerini açmışa benziyor. Kitlelerin da- ha da sola açılmalarını önleyebilmek için, bu kan davasına bir son verilmesi ge- rekiyordu, İslâm Zirve Konferansı da «yaraları sarmanın» en uygun yeri. Çünkü «müslümanlar arasındaki dargınlık ıslak bir tülbentin kuruması» kadar sürebilir ancak. Nitekim, bu bakımdan Bangladeş lideri Rahman'ı yüzbinlerce insanın katili «kasap» Tikka Han karşılıyor ve Butto kardeş gibi bağrına basıyor.

İslâm Zirve Konferansı gizli ya da açık olarak, «müslüman ülkeleri» nde kit- lelerin emperyalizme ve yerli ortaklarına, ayrıca tutucu yönetimlere karşı yü- rüttükleri, yürütecekleri mücadeleyi söndürmeyi, saptırmayı, etkisiz kılmayı amaç- layan bir konferanstır. Son yıllarda «müslüman ülkeleri» nde ve özellikle Orta Doğu'daki sağa kayışın somut bir belirtisidir. Kitlelerin dikkatini iç sömürden çekip, din gibi metafizik bir hedefe yönelme çabasıdır. Fakat aynı, nitelikteki tüm çabalar gibi, bu çabanın etkileri de kısa ömürlü olacaktır. Türkiye'de son seçimlerin de ortaya koyduğu gibi, kitleleri artık metafizik araçlarla uyutma ola- nıkları çok sınırlı gözüküyor. Proleterleşme; kitlelere gerçek düşmanlarının kim olduğunu hangi hedefler etrafında birleşmeleri gerektiğini giderek öğretiyor. Kit- lelerin bu uyanışını ne Sedat gibi burjuvazinin bilinçli temsilcileri, ne Kaddafi ve İdi Amin gibileri, ne Faysal gibi Aranco ortakları durdurabilir. Tikka Han'ın Rah- man'ı karşılması bile, bu politikanın iflâsını, bir başka şekilde de olsa, vurgu- lamıyor mu?

Böylece İslâm Zirvesi konusunda yanlışlara düşmeden, İslâm Zirvesi'ni an- ti - emperyalist bir kurultay olarak niteleme abartmasına kapılmadan Orta - Do- ğu, Arap, Asya ve Afrika ülkelerinin uyanışını ve bu uyanışın konferansta temsil edildiğini de görmek gerekir.

Öte yandan bazı kanaatlar İslâm Zirvesi'ne Türkiye'nin katılmasını laikliğe aykırı bularak eleştirdiler. Yukarda değinmeye çalıştığımız gibi, İslâm Zirvesi'-

nin belirleyici niteliği emperyalizmin etkisi altında kalmış olmak ve halâ da bu etki altında bulunmaktadır. Adına rağmen İslâm Konferansında «İslâmiyet» unsuru- runu ön plana çıkarmak ve sosyo - ekonomik etkenleri yok saymak biçimsel ve yüzeyden bir görüştür. Yüzeyden de olsa Orta - Doğu halklarıyla diyalog kurulması olumlu bir gelişmedir. Düne kadar «yok sayılan» bazı toplumların, bugün hiç değilse belli bir uyanış içinde olduklarını gösteren bir toplantıya katılmakla Türkiye hiç bir şey kaybetmez, ve belki de uzun vadeli dış politikası açısından yararlar bile sağlar. İşçi sınıfı ideolojisini temel alan hiç bir görüş, böyle dar «laiklik» anlayışına saplanıp kalmaz.

25 ŞUBAT 1974

● Zamlar belli oldu ama resmen açıklanmadı.

● Kamu İktisadî Kuruluşlarının yerli ve yabancı özel sigorta şirketlerine 12 yılda 999 milyon lira prim ödedikleri, özel sigorta şirketlerinin kamu kuruluşlarına yaptıkları sigortalardan 692 milyon lira kâr ettikleri açıklandı.

● Sürmekte olan Sıkıyönetim davalarında tahliyeler hızlanıyor. Son

olarak Türkiye Halk Kurtuluş Partisi ve Cephesi davası sanıklarından 9'u daha salıverildi.

● Çalışma Bakanının İşkolları yönetmeliğinde yaptığı değişiklikten sonra Genel-İş koluna bağlanması gereken Başkanı AP'li olan Tes-İş direnme kararı aldı.

● AP Temsilciler Meclisi toplantısı sona erdi. Toplantı sonunda bir bildiri yayınlandı.

DEMİREL'İN BAŞARILI MANEVRALARI

AP içinde 14 Ekim seçimlerinde uğranılan yenilgiden dolayı patlak veren çalkantı, ilkin İzmir örgütü içinde «Demirel'i Genel Başkanlıktan düşürme» eğilimi haline dönüşmüştü. Seçim yenilgisinin başlıca sorumlusu olarak Demirel'i görmeye ve onun «Genel Başkanlıktan düşürülmesi halinde, AP'ye ve onun felsefesine değil, Demirel'e kırgın oldukları için partiden uzaklaşanların yeniden AP bütünlüğü içinde buluşabilecekleri» varsayımına dayanan bu eğilim, bir ara AP tabanında ve tavanında heyecan yaratmıştı. Üstelik daha sonra kampanyaya Ali Nallı Erdem gibi ünlü AP parlamenterlerinin, Mehmet Yorgancı-

oğlu gibi «kuruculuk» sıfatı taşıyan ve Egeli işçevrelerinin görüşlerini yansıttığı bilinen eski partililerin de katılması, bazı çevrelerde «Demirel gidiyor» gibi yorumlar yapılmasına bile yol açmıştı.

Çalkantıyı sıradan demeçlerle ya da susarak geçiştiremeyeceklerini gören Demirel ve Genel merkez yöneticileri tarafından, AP temsilciler Meclisi toplantıya çağırıldı. Temsilciler Meclisi toplantısı gerek AP gerekse AP dışındaki siyasi çevrelerde «hesaplaşma günü ve toplantısı» olarak değerlendirildi.

Demirel'in manevrası

Son olarak 13 Temmuz 1973 günü seçim stratejisi-

ni saptamak üzere toplanan temsilciler meclisinin 7 ay sonra 23 şubat günü başlayan toplantısına Demirel bizzat başkanlık etti. Ve toplantı Demirel'in bir konuşması ile başladı. Demirel uzun konuşmasında ustalıklı bir manevra çevirmenin hesabı içindeydi. Gelişmeler değerlendirilince görüldü ki bu hesabında büyük ölçüde başarı kazandı. Demirel Temsilciler Meclisinde yaptığı uzur açış konuşmasında «seçimi hiç bir partinin kazanamadığı, mahalli seçimlerde en çok belediyeyi AP'nin kazandığı» şeklindeki bilinen yorumlarını yaptıktan sonra sözü parti içi eleştiriye getirdi ve şöyle dedi :

«Şimdi ne yapacağız?»

Sorusuna cevap arıyalım. Hedefimiz eski gücümüzü, eski heyecanımızı, eski büyüklüğümüzü kazanmak olmalıdır. Kendimizi kötülemek, yapılacak en kolay iş tir. Öz eleştiri başkadır, kendimizi kötülemek başkadır. Hatamız kusurumuz nedir? Ne ise onu arayalım ama, bu arama bizi zafafa uğratacak şekilde değil, bizi güçlendirecek şekilde olmalıdır.

İktidar olmayan sadece biz değiliz. İktidar olmazsak davamızdan vaz geçecek de değiliz. Bizim bir davamız ve bir kavgamız vardır ve bu gayri şahsıdır. Yani şahıslar kavganın mihraki değil, kavga her türlü gayretin mihrakıdır. Asıl olan bir dava etrafında toplu olmaktır.

Parti tüzüğüne riayet ederek partinin yönetimini, partinin zeminlerinde kalarak partili kendi hür iradesi ile tayin edecektir. Me selelerimizi kendi aramızda halledeceğiz, kendi aramızda konuşacağız. Kendimize, kendimizden gayri dost aramanın çıkar yol olmadığını bileceğiz.»

Demirel bu konuşmasıyla taktik değiştiriyordu. AP Genel Başkanı, seçimlerden sonra partinin İzmir örgütü tarafından başlatılan ve İzmirli iş çevrelerince planlandığı söylenen muhalefet hareketine karşı —ki Mehmet Yorgancıoğlu, Osman Kibar gibi sözcüleri yüzünden bu muhalefet hareketi etkili olabiliyordu— seçimlerin bir yenilgi olmadığını

isbat etmek gibi talihsiz bir taktiği bir süre ısrarla izlemişti.

İşte Temsilciler Meclisindeki konuşmasıyla Demirel taktiğinde hissedilir bir değişiklik yapıyor ve örgütü açıkça kendi çevresinde birleşmeye çağırıyordu.

Temsilciler Meclisi toplantısından önce gerekli kulis'in yapılmış olduğu toplantıya katılanların bütün davranışlarından belli oluyordu. Bunu muhalefet kanadı da kabul ediyor ve Temsilciler Meclisinin toplantıya çağırılmasının bir kaç ertelemeyi sonra yapılmasını bu kulis çalışmalarına bağlıyorlardı.

Demirel'in konuşması ve toplantı öncesi kulisler etkisini gösterdi. Temsilciler Meclisinin ikinci günü söz alan bir sürü konuşmacı çeşitli eleştiriler yaptılar ama, eleştirilerin hemen hepsi Demirel'in zaten daha önce kabullendiği aksaklıkların sergilenmesinden öteye geçmedi. Yalnızca İzmir grubunun görüşlerini yansıtan Mehmet Yorgancıoğlu, yeni bir genel başkan gereğinden söz etti. Ancak bu konuşma gerek toplantıda gerekse basında hemen hiç yankı bulmadı.

Demirel toplantının ikinci günü yaptığı konuşmada ise yerini sağlama bağlamışların tavrı ile konuştu ve örgütü kendini yenilemeye çağırdı. Demirel özellikle üye kütüklerinin yeniden tanzimi üzerinde

durdu ve bütün örgütü, AP yi eski gücüne kavuşturacak bir dinamizm içine girmeğe davet etti.

Toplantıdan sonra yayımlanan Temsilciler Meclisi bildirisini ise Demirel'in parti içi gelişmeden bu defa da galip çıktığını belgeliyordu. Temsilciler Meclisi bildirisinde Demirel'in iki gün boyunca savunduğu görüşler küçük ifade farklarıyla yer alıyor ve «AP'yi kuvvet olmaktan çıkarma gayretine girenler, davasına bağlı, Genel Başkanları etrafında tam bir tesanüt içinde bulunan partililerimiz tarafından hüsrana uğratılacaktır» deniyordu. Demirel kazanmıştı.

Nitekim Yorgancıoğlu da, Temsilciler Meclisi toplantısından bir hafta sonra basına verdiği demeçte bir hafta önceki konuşmasından farklı konuştu. Eskiden Demirel'in değişmesi gerektiğini savunan Yorgancıoğlu, şimdi «parti için de genel başkanlık alternatifleri hazırlanması imkân ve fırsatları yaratılmalıdır» demekle yetiniyordu.

3 Mart günü AP Propaganda Merkezi tarafından örgüte yollanan genelgede ise «Bütün kurgunlar yuvala davet» ediliyordu. Haber, başkent kulislerinde DP ve CGP'de başlayan yaprak dökümünü iyi değerlendiren Süleyman Demirel'in Temsilciler Meclisinde kazandığı başarının da verdiği güven ile bir karşı saldırıyı başlattığı şeklinde yorumlandı.

26 ŞUBAT 1974

● Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan hükümetin yaptığı zamları resmen açıkladı.

● Türk-İş içindeki Sosyal demokrat sendikacılar kanadının Halil Tunç'a yönelttiği eleştiriler sertleşiyor.

● AP içinde, Demirel'e alternatif aranması gerektiği ileri sürüldü.

● Suudi Arabistan'ın petrol ambargosunu kaldırmaktan ve petrol fiyatını yüzde 20 oranında ucuzlatmaktan yana olduğu haber veriliyor.

BEKLENEN ZAMLAR GELDİ

Aylardan beri beklenen—handiyse gecikti diye üzümlenen— zamlar, 26 Şubat günü Başbakan Yardımcısı Erbakan tarafından resmen açıklandı. Ancak zam tartışmaları, haberleri ve yorumları bu resmi açıklamadan çok daha önce başlamıştı. Seçimden sonra ve yüz gün kadar süren hükümet bunalımı sırasında Milliyet gazetesi—ve özellikle Abdi İpekçi— başta olmak üzere CHP'yi destekleyen basın organlarında Talu hükümeti «kaçınılmaz zamları partizanca gayretlerle geciktirmek ve yeni hükümetin sırtına yıkmakla» suçlanmış, giderek zamların bizzat Talu hükümeti tarafından ve acilen ilân edilmesi istenmişti. Talu bu istekleri «Nasıl yüksek memur atamalarını yeni hükümete bıraktıysak, zam kararı gibi önemli konuları da yeni hükümete bırakmamız yerinde olur...» gibisinden cevaplarla geçiştirdi.

Hükümetin kuruluşundan sonra ise zam konusu, CHP destekçisi basında «CHP'nin son derece zor günlerde işbaşına geldiği» şeklindeki yorumlarda sık sık yer aldı. Buna karşılık uzun süredir susmayı tercih

eden AP'li basın, hükümet kuruluşunu izleyen günlerde «Ak günler vaat edenleri, halka ucuzluk götüreceğiz diyenleri, domatesin kilosunu 25 kuruştan yedireceğiz diyenleri göreceğiz şimdi...» şeklinde bir kampanyayı başlattılar.

Ancak zam konusunun yaygın olarak tartışılması Şubat ayının sonlarında Ecevit'in bir TV konuşması ile başladı. CHP destekçisi gazeteler başbakanın TV konuşmasını küçük ve önemsiz bir haber gibi değerlendirmeye gayretli iken, AP'nin yarı resmi organı sayılan 25 Şubat tarihli Son Havadis'in manşeti şöyleydi: «Zamlı Ak günler Başladı. İlk işimiz af olacak diyen Başbakan radyo ve TV'de zamları açıkladı.»

Ecevit TV konuşmasında akaryakıt, şeker, çimento ve demirçelik gibi mamullere zam yapılmasının zorunlu olduğunu söylemiş daha sonra da yüksek fiyat ile pahalılığın aynı şey olmadığını öne sürerek «önemli olan halkın satın alma gücünün yükseltilmesidir. Biz fiyatlara zam yaparken halkın satın alma gücünü de yükseltecek tedbirleri birlikte getireceğiz» demişti. Zamların resmen

açıklanması görevini üstlenen Erbakan da bu konuda, «Zamları yaptık ama ardından halkımıza bir tedbirler buketi sunacağız ve zamların yükünü dargelirli yurttaşlarımızın sırtından çekip alacağız.» diyecekti.

Zamların 25 Şubat günü açıklanması bekleniyordu. Ancak beklenen açıklama yapılmadı. 25 Şubat günü hazırlanan ve 26 Şubat günü yayınlanan gazeteler zamları yarı resmi bir ifade ile açıklıyorlardı. Son Havadis ise manşetini bu defa da şöyle düzenlemişti: «CHP + MSP Hükümeti Dün Zamları Açıklayamadı». Son Havadis'in bu yayını daha sonra muhalefetin ve özellikle Demirel'in eleştiri malzemesini oluşturacaktı. Nitekim zamların resmi açıklanışından bir gün önce AP çevreleri, zamların Ecevit tarafından TV'de haber verilip iki gün sonra resmen açıklanmasının, fırsatçıların ve spekülâtörlerin büyük vurgunlar vurmasına «kasdi» olarak yol açtığını öne sürüyorlardı.

Ve zamlar resmen ilân ediliyor

26 Şubat günü zamlar Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan tarafın-

dan resmen açıklandı. Erbakan'ın açıklamasına göre Sümerbank mamülleri-ne, çimentoya, demir - çelik'e, şekere ve kâğıda zam yapılmıştı.

Erbakan'ın açıklamasına göre, çimento (tonu) : 260 liradan 395 liraya, kristal şeker (kilosu) : 360 kuruştan 495 kuruşa, kesme şeker 390 kuruştan 545 kuruşa, rafine şeker 375 kuruştan 520 kuruşa, 1. hamur kâğıt (tonu) : 6.595 liradan 9.800 liraya, gazete kâğıdı 3.335 liradan 4.500 liraya, ambalaj kâğıdı 5.700 liradan 8.690 liraya, çimento torbası kâğıdı 5.100 liradan 7.600 liraya, kartonlar 7.000 liradan 10.500 liraya, okul kitabı kâğıdı 3.900 liradan 4.800 liraya, kaput bezi (metresi) : 340 kuruştan 650 kuruşa, basma 485 kuruştan 750 kuruşa, pazen 650 kuruştan 1275 kuruşa, hasse 650 kuruştan 1275 kuruşa, serj 96 liradan 140 liraya, ceketlik kumaş 120 liradan 165 liraya, fantezi kumaş 185 liradan 265 liraya, Sümerbank ayakkabısı 125 liradan 185 liraya, normal benzin (İstanbul için) 153 kuruştan 270 kuruşa, süper benzin 200 kuruştan 336 kuruşa, gazyağı 130 kuruştan 236 kuruşa, mazot 133 kuruştan 239 kuruşa, likit gaz 27 liradan 31,5 liraya yükseldi. Demir çelik mamüllerindeki yeni ve eski fiyatlar da şöyleydi : pik (tonu) 1750 liradan 2600 liraya, platin 2450 liradan 4300 liraya, kütük 2300 liradan 4200 liraya, yuvarlak demir 2870 liradan 5690

liraya, profil 3110 liradan 5700 liraya, köşebent demiri 2960 liradan 5600 liraya, saç 3.500 liradan 5700 liraya, filmaşın 2970 liradan 5800 liraya çıktı.

Tepkiler

Zamların resmi açıklaması yapıldır yapılmaz çeşitli kanat ve çevrelerin tepkileri de birbiri ardına kamuoyuna yansımaya başladı. Aynı gün AP grubunda konuşan Demirel, zamların, hayatı en az yüzde 50 oranında pahalılaştıracağını söylüyor ve «zamların başbakan tarafından önceden ilân edilmiş olması haksız kazançlara sebep olmuştur» diyor. Demirel zam konusunu CHP - MSP koalisyonunu ve özellikle CHP'yi yıpratıcak bir araç olarak kullanmaya kararlıydı. Nitekim aynı konuşmasında Demirel ilginç suçlamalar da yaptı: «...Şeker beş lira demek CHP iktidarda demektir. İşbaşında demektir, hafızalar tazelenecektir... şimdiden hükümet vermeyi vaad ettiğinin daha fazlasını geri almaktadır. Tütüne verilen paranın kiloda 5 lirası gitti... şimdi bu ilk icraattır. İkincisini bekleyin. Önümüzdeki günlerde bu hükümetin milleti biktirmek için daha nelere başvuracağını göreceğiz, fakiri daha fakir yapacak bir zihniyet işbaşındadır...»

CGP Başkanlık divanı da bir bildiri yayımlayarak hükümeti suçladı. CGP'liler Erbakan ve Ecevit'in zamların dargelirfilere yansımayaacağı şeklindeki iddia-

larını «hayal» olarak nitelendiler.

İşveren Sendikaları Konfederasyonu genel sekreteri İbrahimoglu ise zam kararlarının açıklandığı gün verdiği demeçte ihtiyatlı bir dil kullanıyor ve «...endişemiz, zamların toptan esya fiyatlarına yansımalarının hükümetin düşürdüğünden fazla olmasıdır.» diyor.

Görüntüye göre muhalefetin ilk günkü suçlamaları fiyat artışlarının yüksek tutulduğu ve 22 Şubat'ta açıklanacağı ilân edilen zamların 26 Şubat'ta açıklanmasından dolayı da vurgunculara yeşil ışık yakıldığı iddialarında yoğunlaşmıştı. Genellikle CHP yanlısı görünen basın ise zamları yalnızca haber olarak sayfalarına almış, ayrıca çeşitli çevrelerin görüşlerini iletmekle yetinmişti.

28 Şubat tarihli gazeteler bir yandan zamlara karşı tepkileri yayımlamaya devam ederlerken bir yandan da taşıt araçları satışıyla ilgili olarak hükümet tarafından alınan bir karar duyuruyorlardı. Taşıt araçlarının tek fiyatla satılmasını, aracılarn kaldırılmasını sağlamayı amaçlayan tedbir, hükümet tarafından «zamlarla birlikte alınan tedbirler manzumesi» içinde bir karar olarak niteleniyor ve taşıt araçlarında yüzde 30-40 oranında bir ucuzluk sağlayacağı öne sürülüyordu.

Zam tepkileri içinde en ilginç, Gazete Sahipleri Sendikası'nın uyarısı oldu. Uyarıda gazete kâğıdına

yapılan zamma hiçbir basın müessesesinin katlanamayacağından söz ediliyor ve «...Bu kararın hükümetçe, çeşitli basın kuruluşlarının önerilerinin istendiği ve kâğıtta sadece bir üretim sıkışıklığı bahis konusu edildiği sırada alınmış olması büsbütün manâlidir» deniliyordu. Kâğıt zammının basın özgürlüğüne vurulmuş bir darbe olduğunu ileri süren uyarıda «yanlış bilgilerin ışığında alındığını sandığımız son kâğıt zammının... yeniden gözden geçirilmesi» isteniyordu.

İş çevrelerinden gelen tepkiler ise oldukça değişik hatta yer yer çelişkti. Sözgelimi Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı Şinasi Ertan «Son zamlarla memleket kritik bir döneme girdi» derken, İzmir Ticaret Odası Başkanı «Son zamları olumlu karşıladık» diyor. İstanbul Sanayi Odası Başkanvekili Lemi İşmen de «zamların zaruri olduğu» şeklinde konuşuyordu.

Aynı gün zamların diğer mamüllere ve sektörlere yansımalarının ilk haberleri de duyulmaya başladı. 114 esnaf kuruluşu zamları görüşmek üzere toplanıyor, elektriğe, ekmeğe, ulaştırma hizmetlerine zam hazırlıkları başlıyordu.

Basında ise muhalefet gazeteleri zamlar dolayısıyla başlattıkları eleştirilerin dozunu arttırırlarken, hükümeti destekleme eğilimindeki gazeteler daha önceki hükümetler tarafından yapılan zamları karşılaştıra-

rak kimileri ima yollu kimileri de açık açık zamları haklı göstermeye çabılamıyorlardı.

Şubat ayının son günü bütün yurttan petrol zammının yansımaları olarak taşıma ücretleri arttı. İstanbul'da dolmuş ve taksi ücretlerine yüzde 50 ile yüzde 100 arasında değişen zamlar yapıldı. Ayrıca gerek belediyelere gerekse ilgilî devlet kuruluşlarına bir AP organı gazetesinin deyişiyle «seller gibi zam talepleri» gelmeye başladı.

Bu arada Millet Meclisinin de DP liler tarafından, fiyat artışlarıyla ilgili bir meclis araştırması istendi. Ancak önerge CHP ve MSP lilerin oyları ile reddedildi. Bu arada hükümetin, fiyat kontrol komitesine yeni bir yön verilmesi için çalışmalarına başladığı bildirildi.

Mart ayının ilk gününden itibaren zam tartışmaları yavaş yavaş gazete sifunlarında ikincil haberler arasında yer almaya başlıyor, yalnızca Son Havadis gazetesi genellikle sağ eğilimli olarak tannan öğretim üyelerinin yazılarını ardaarda yayımlayarak hükümete yönelttiği suçlamaları sürdürmeye çalışıyordu. Ancak zam haberleri ikinci plana inerken, zamların halka yansımaları da somutlanmaya başlamıştı. Nitekim İstanbul'da dolmuş fiyatlarına yapılan zam halkın sert tepkilerine yol açıyor, hatta şoförler bile zammın fazlalığından dolayı müşterisiz kaldıklarını belirttikçe, fiyatların yeniden

ayarlanmasını istiyorlardı. Nitekim CHP'li İstanbul Belediyesi dolmuş ve minibüs fiyatlarında ikinci bir ayarlama yaptı ve bütün hatlardaki ücretleri indirdi.

Yurdu kaplayan zam dalgası CHP içinde de çeşitli kaynaşmalara yol açtı. Bir çok CHP milletvekilli seçim bölgelerinden aldıkları bilgiler yüzünden paniğe kapılmışlar «Halk Akgünlere, kara günler demeye başladı», «Kahvelerden Ecevit'in resimleri indiriliyor», «Halk CHP'ye kurgun, küskün, hatta kızgın» diyerek zam kararlarını eleştirmeye başlamışlardı. Özellikle şekere, gazaya ve beze yapılan zam CHP milletvekillerini endişelendirmişti. Bu arada CHP'ye halen hakim olan kanada muhalefet eden CHP'liler bu durumu politik bir koz olarak kullanmaya çalıştılar. Ecevit ve Baykal bu eleştirileri çeşitli yerlerde ve çeşitli sebeplerle yaptıkları konuşmalarda «Zam kararının daha önceki hükümetler tarafından alınmış kararların resmen açıklanmasından ibaret» olduğunu söyleyerek cevaplama yönüne gittiler.

Bu arada büyük gazetelerin fıkra yazarları da ko nuya «zamların kaçınılmazlığı...», «zamların daha önceden tezgâhlendiği...» şeklindeki yorumlarıyla yaklaşıyorlar ve kimi zaman üstü örtük kimi zamansa açık açık zamları savunma yolunu tuttular.

Zamlar savunulabilir mi?

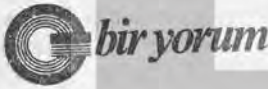
İşin püf noktası, kapitalist düzen içinde zamların

kaçınılmazlığında düğümle-
niyordu Gerçekten de, ka-
pitalist ilişkilerde köklü dö-
nüşümlere gidilmeden zam
yapmaktan ve zamların kit-
leleri etkilemesinden kaçın-
ılamazdı. Ecevit hüküme-
ti, mevcut ekonomik sis-
tem ve ekonomik işleyiş
bütünü hesaba katıldığında,
gerçekten de zam yap-
maya mecburdu. Önünde
iki yol vardı : Ya zamları
gerçekleştirerek, enflasyon-
ist politikayı göze alarak
büyüme politikasını uygu-
layacak ya da durgunluğu
veya AP'li uzmanların dile

getirdikleri gibi «istikrar»
politikasını seçecekti. Uzun
vadede doğru yol ve hatta
hükümet için varlığını de-
vam ettirebilme ve sağlam
laştırmannın yolu büyüme
politikası olarak görünüy-
yordu. Zamların bir kısmı
gerçekten kaçınılmaz ol-
makla birlikte, bir kısmı
da bu amaçla gerçekleştiril-
mişti. Evet, zamlar CHP -
MSP hükümeti için kaçınıl-
mazdı ama acaba savunul-
abilir miydi? Kapitalist
düzen içinde kalırsa bü-
yük ölçüde savunulurdu. A-
ma zamların savunulması

ve haklı gösterilmesi işçi
sınıfı açısından ve kapita-
list ekonominin kuralları
dışında mümkün değildi.
Çünkü işçi sınıfı çizgisi,
zamları asıl yaratan unsu-
run kapitalist yapı ve özel-
likle tekelleri kesim olduğun-
u, öteyandan uluslararası
emperyalist bağımlılıkların
zamlara yol açtığını tespit
ederdi.

Kısaca bu düzen içinde
ve bu düzen tek mümkün
düzen kabul edildiğinde
yer yer savunulabilir olan
zamlar, işçi sınıfı açısından
ve kitleler açısından savu-
nulamazlar.

Ali Doğu

Zam...

Yeni hükümetin geçen ayki zam kararları üzerine söylenecek iki şey var. Bir kere «önceki hükümetten devralınan kötü miras» yüzünden yani hükümetin bu zamların sorumluluğunu yüklenmek zorunda kalmış olması geçerli bir mazeret sayılamaz. Zamlar 14 Ekim seçimlerinden önce ve seçimlerden üç ay sonrasına kadar iş başında olan hükümetlerin kasıtlı ve hatalı siyaset ve tutumları ve ihmalleri yüzünden kaçınılmaz olduysa (ki yeni hükümet sözcüleri hep bunu ileri sürmüşlerdir ve öyle olduğu doğrudur), o hükümetlerin kasıtlı ve hatalı siyaset ve tutumlarının, ihmallerinin ceremesini, o hükümetlerin hizmet ettikleri çıkarlarla çıkarları hiç de bağdaşmayan yoksul ve dar gelirlili halk kitleleri mi çekecektir?

14 Ekim seçimlerinde Merkez partilerinin uğradıkları ağır yenilginin altında 14 Ekime kadar uygulanan hatalı ve kasıtlı siyasetler ve buna karşı kitlelerin tepkisi yatar. O zaman bu hatalı ve kasıtlı siyasetleri kıyasıya eleştirenlerin, sonradan hükümet olunca, söz konusu hatalı ve kasıtlı siyaset ve tutumların ve ihmallerin kaçınılmaz kıldığı zamların yoksul ve dar gelirlili halkın hayatına yansımalarını önlemeye yeter tedbirleri almaları gerekirdi. En azından, zamların **büyük yükünün**, önceki hükümetlerin kasıtlı ve hatalı siyasetlerinden, ihmallerinden açıkça yararlanmış olan çıkarların üzerine aktarılması gerekirdi. Bu yapılmamıştır.

İkincisi, zamların hayatı yoksul ve dar gelirlili halk aşırı bahalandıracağını bilen yeni hükümet, şimdi gelirleri fiyat artışlarının sürekli önünde götüreceği bir siyaset izleneceğinden söz etmektedir. Bu da, bir bakıma, yeni hükü-

metin enflasyonist bir ekonomik siyaset izlemekten başka çaresi olmadığını itirafıdır. Bu çaresizlik (ya da tercih, ikisi de aynı kapağa çıkar) zam - gelir artışı - artan talep - yeniden zam spiralinin hareketine geçirmeyi, daha doğrusu hızlandırmayı göze almak demektir.

Ama kimin yararına?

Maliyet artışları —iç ve dış nedenleri ne olursa olsun— tümüyle halkın cebinden karşılandığı sürece siz istediğiniz kadar gelirleri (ücret, taban fiyatları, vs... artışlarıyla) arttırın, gelir - fiyat yarışında yaya kalan hep yoksul ve dar gelirli halk kitleleri olur. Ve enflasyonla halkı hayatından memnun kılmaya çalışmanın, giderek ekonomiye hareketlilik, kalkınmaya hız vermeye çalışmanın sonu, her zaman olduğu gibi yine, yoksul halkı zorakî tasarrufa itip mevcut parababalarıyla yeni parababası adayları elinde sermaye birikimine hizmet etmeye varır. Enflasyon halka bir elle verileni öbür elle, hem de tezelden, parababalarıyla onların yurt dışındaki ağababalarının cebine aktarmanın «bilimsel» adıdır çünkü. Üstelik enflasyon, parababalarının sermaye birikimine yaramakla da kalmaz; onların siyasi temsilcilerinin eline **siyasî sermaye** de vererek korkulacak siyasî sonuçlar doğurur.

Yok eğer «gelirleri fiyat artışlarının önünde götüreceğiz» sözünün altında enflasyona başvurmaktan başka çare olmadığını itirafı yatmıyorsa, önceki iktidarlardan devralınan zorunlu zamların bir enflasyon spiralinin yol açması gerçekten önlenmek isteniyorsa, ve önlenebileceyse, bu ancak zamların yükünü bugünden halkın sırtına değil, artan maliyeti olduğu gibi fiyatlara yansıtıp kârdan bir dirhem fedakârlığa yaşamıyanların sırtına aktarmakla, yani iç ve dış konjonktürden (ücret, taban fiyatları ve ithal edilen makine, ham madde ve ara malları fiyatları artışından) doğan maliyet artışlarının imalâtçı ve aracı kârından karşılanmasını sağlamakla mümkün olabilir. Bu da yetmez. Bunun yanı sıra, kasıtlı yatırım, üretim ve arz kısıtlamalarını ve karaborsayı önleyici tedbirler getirmek, bu tedbirlere kesin etkinlik kazandırmak gerekir. Sonra da üretimi, elden geldiğince, kişilerin en yüksek kâr saikiyle değil, halkın ve yurdun gerçek ihtiyaçları gözetilerek doğrudan merkezî plânlama ve devlet müdahaleleriyle ve aksatmadan düzenlemeye yönelmek gerekir.

CHP'nin ötedenberi sözünü ettiği, MSP'nin de gerek seçim kampanyası sırasında, gerekse hükümet kurulurken, «Ona ben de varım,» dediği «halktan yana düzen değişikliği» nin temelinde yatan ana ekonomik zorunluluk budur.

Bugünün sözde muhaliflerinin (muhalif mi muvafık mı oldukları belli olmayanların) bu zam konusunda kıyameti koparmalarına, sözümona yoksul halktan yana görünüp yüreklerine zam ağılatmalarına bakmayın siz. Zamlar çok önceden kendileri tarafından kotarılmıştı ve herkes bunu biliyordu. Onlar iş başında olsalardı onlar da zam yapacaklardı. Hem üstelik onlar, «Biz zamların hayatı bahalandırmasını önleyeceğiz!» de demiyeceklerdi. Sırtlarını 12 Mart ürünü anti - demokrasiye dayayıp, «Kaçınılmazdır, kalkınıyoruz, kalkınmanın ve de çağdaş uygarlığın ve Atatürkçülüğün gereğidir!» diye «ilerici» ve «uygarlıkçı» tafalar satacaklardı. Şimdi işbaşında olmadıkları halde kendi siyasetlerinin uyardığı tepkiye dayanarak işbaşına gelenlere, daha demokratik bir ortamda, aynı şeyi yaptırmak istiyorlar.

Onun için şimdi onlara asil sorulması gereken soru şudur: «Siz, gerçekten, bu zamlar yoksul halkın hayatına yansımalarını istiyor musunuz, istemiyor musunuz? İstemiyorsanız, 12 Marttan önce de, sonra da bunca heves ve iştiaqla hizmet ettiğiniz, hâlen de cansiperane savunduğunuz sermaye çıkarları da zaten bunu gerektirdiğine göre, bu telaş neye? Yok eğer istiyorsanız, o zaman temel mallara sizin hatalı ve kasıtlı siyasetleriniz yüzünden yapılmak zorunda kalınan

bu zamların halkın hayatına yansımaları önliyebilecek etkili tedbirlerin alınmasına razı olmalısınız.»

O zaman, göreceksiniz, muhalif - muvafıklar, siyasetçisinden başyazarına, «tarafsız bilim adamı»ndan «vatnasever» iş adamına dek hep bir ağızdan bu zamların hayatı bahalandırmasının ekonomik gerçeklerin bir gereği, dolayısıyla «kaçınılmaz» olduğunu söyleyeceklerdir. Ve zamların hayatı bahalandırmasını önlemek için alınması gerekli kaçınılmaz tedbirlere «demokrasi», «hür teşebbüs», «kişinin anayasal hakkı» vs... gibi yâvelerle karşı çıkarak, bir yandan da yeni hükümeti halka ucuzluk vaadedip bahallilik getirmekle suçlayacaklardır. Ak Günülerin Zamgünleri olduğu demagojisiyle hükümeti ve hükümet ortağı partileri yıpratmaya çalışacaklardır.

Bu durumda belli ki yukardaki soruyu yalnız muhalif - muvafıklara yöneltmek de yetmeyecektir. Aynı soruyu yeni hükümet ve yeni hükümeti kuran partiler de kendi kendilerine sormalıdır: «Bizden önceki hükümetlerin kasıtlı ve hatalı siyaset ve tutumlarının, ihmallerinin sonucunda kaçınılmaz olan bu zamları halkın hayatına yansıtmamayı biz de istiyor muyuz gerçekten? İstiyorsak ne yapabiliriz?»

Yeni hükümetin zorunlu zamların hayatı yoksul halk için aşırı bahalandırmasını önlemeyi başarıp başaramayacağı, bu yolda karşılaşılabilecek engeller kadar, bunu gerçekten isteyip istemediğine de bağlıdır. Bunun açıkça bilinmesinde mutlak yarar vardır.

27 ŞUBAT 1974

- Zamların tepkileri devam ederken, yeni ekonomik kararlar alınıyor. Motorlu taşıt ve tarım araçları satışlarında aracının ve aracı kârlarının kaldırılması için bir kararname yayınlandı.
- AP, AP'li basın ve muhalefet kanadı, zamları en sert biçimde eleştiriyorlar.
- Gazete kâğıdına yapılan zam üzerine Türkiye Gazete sahipleri sendikası uyarıda bulundu ve zam kararının yeniden gözden geçirilmesini istedi. Muhalefet zamları hükümeti yıpratma fırsatı olarak kullanırken, bazı Sanayi ve

Ticaret Odalarının başkanları zamların kaçınılmazlığını savundular.

- Demirel, Ecevit'in radyo ve televizyonda zamlarla ilgili konuşmasında AP'ye hücumda bulunduğu gerekçesiyle, cevap hakkı için TRT Genel müdürlüğüne başvurdu. Sanayiciler hızlı fiyat ayarlaması istiyorlar.
- Bir süreden beri açık bulunan MIT Müsteşarlığına emekli Koramiral Bahattin Özülker atandı.
- İngiltere'de Genel seçimler bugün yapılıyor...
- Habeşistan'da isyan yayılıyor.

HABEŞİTAN'DA AÇLIK YÜZÜNDEN HALK AYAKLANDI

(Ebasim'den)

28 ŞUBAT 1974

- Zincirleme zamlar devam ediyor. Akaryakıtta yapılan zamdan sonra bütün illerde taşıma ücretleri arttırdı
- Muhafif basın Millî Eğitim atamalarını hedef aldı: 36 ilin Millî Eğitim Müdürlüğü'nün görevden alındığı ileri sürülüyor.
- Hükümet gereksiz araçların fiyatları yükseltmesini önlemeyi «milletle taahhüt ettiğini» bildirdi.
- Öğretmenler Bankası İzmir şubesi soyuldu; 517 bin lira alındı.

1 MART 1974

- CHP ve MSP'nin Af tasarısı açıklandı.
- TRT Hakem kurulu, AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in cevap hakkı istemini usul ve esas yönünden reddetti.
- Ziraat Mühendisleri Odası Genel Kurulunda haşhaş ekiminin devlet kontrolünde serbest bırakılması istendi.
- Akbank'ın Kartal Cevizli Şubesi soyuldu; 274 bin lira alındı.

- CHP içinde huzursuzluk artıyor. Bir kısım Milletvekilleri son zamları ve bazı uygulamalardaki yavaşlığı eleştirdiler.
- Demokratik Parti'de çalkantılar ve çözümler başladı.
- Ankara 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi, karara bağladığı bir davada 4 sanığa müebbet hapis, 9 sanığa da 4-8 yıl arası hapis cezası verdi...
- İngiltere'de seçimi İşçi Partisinin kazandığı anlaşıldı.
- Etiyopya'daki ayaklanma başkente sıçradı.

- Türkiye Birlik Partisi Başkanı Timisi'nin işkencelerle ilgili sorusunu yazılı olarak cevaplandırılan Ecevit, «Hükümetin geçmiş olayları deşmekte yarar görmediğini» belirtti.
- İngiltere seçimlerinin kesin sonuçları belli oldu. Oyların yüzde 37,2'sini alan İşçi partisinin azınlık hükümeti kurması bekleniyor. Federal Almanya Resmî Ajansından bildirildiğine göre, Türkiye, «Millî askerî gücünü» arttırmak üzere gerekli silah sanayiini geliştirmek için Bonn ile temasa geçti...

ABD EMPERYALİZMİNDEN AET EMPERYALİZMİNE

Bir süre önce Dışişleri Bakanı Türkiye'nin çok taraflı savunma sistemi yanında millî askerî gücünü arttırmak üzere de hazırlıklara başladığını açıklamıştı. Son olarak Federal Almanya'nın resmî ajansı DPA, Türkiye'nin bu amaçla Bonn ile temasa geçtiğini ve silâh sanayiini geliştirmek amacıyla olduğunu bildirdi. Hatırlanacak olursa bir süre önce de Federal Almanya'nın Türkiye'de silâh fabrikası kurmak üzere teşebbüse geçtiği haber verilmişti... DPA'nın haberine göre, Türkiye öncelikle lisansla uçak ya-

pımı, tersaneleri genişletmek ve modernleştirmek için zorunlu teknik malzeme istemektedir. Alman basınında çıkan yorumlara göre Türkiye NATO dışında ayrı bir vurucu güç oluşturma niyetindedir. Bu yorumlarda Başbakan Ecevit'in övüldüğü, güçlü ve ne yaptığını bilen, Türkiye'de yeni bir çağ açmak azminde olan bir kişi olarak nitelendiği de dikkati çekmektedir. Frankfurter Allgemeine Zeitung gazetesinde «Türkiye güçlenme yolunda» başlıklı yorumda, Almanya'nın dostu Türkiye'nin bu yıl orduda önem-

li bir silâh reformu yapacağı, eskimiş donatımını yenileyeceği; Almanya'dan 60 veya 80 adet Leopard tankı alınması için görüşmelere başladığı bildirilmektedir.

Aslında askerî yardım ve silâh alımı meselesi bugünün meselesi değildir. 1971 yılındaki Phantom uçaklarının satın alınması sırasında çıkan tartışmalar sonunda ABD'den Phantomların alınmasında ısrar eden Kanada'nın o dönem başkını geldiği hatırlardadır. Ancak aradan geçen üç yıl içinde ve özellikle Ecevit'in hükümeti kurmasından

sonraki dönemde genel olarak Avrupa ve AET'le olan ilişkiler ekonomik alanda olduğu gibi siyasal ve askerî alanda da güçlenmiştir. Dünyanın yeni dengesi ve ABD - AET çekişmesi içinde Türkiye'nin yerini AET'in yanında belirlediği, silah yardımı ve NATO dı

şı bir silah gücü elde etmek üzere girişilen teşebbüslerin Almanya'ya yönelmesiyle de bir kere daha ortaya çıkmaktadır. Önümüzdeki günlerde bu türden işbirliklerinin güçleneceği ve Türkiye burjuvazisiyle Avrupa finans kapitalinin diğer alanlarda ol-

duğu gibi silah endüstrisi ve silahlanma, yani askerî alanda da daha girift işbirliklerine doğru gidecekleri beklenmelidir. ABD emperyalizminden AET'in ince emperyalizmine doğru kayış her alanda olduğu gibi askerî stratejik alanda da kendini belli etmektedir.

CHP - MSP ORTAK AF TASARISI

Üst Sınır

Madde: 1 — 7.2.1974 tarihine kadar işlenmiş suçlardan,

a) Kanunların suçu tesbit eden asıl maddesinde, üst sınırı (12) yılı geçmeyen hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile yahut yalnız veya birlikte olarak para cezası ile cezalandırdığı veya müsadereyi, yahut bir meslek veya sanatın yapılmamasını veyahut bu cezalardan birini veya birkaçını gerektiren fiiller hakkında takibat yapılmaz.

b) (12) yıl veya daha hürriyeti bağlayıcı bir cezaya yahut bu miktarı aşmayan hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile birlikte veya müstakilen hükmedilmiş para cezasına mahkûm olanlar, veyahut mahkemelerden başka mercilerce haklarında para cezası tayin edilenler, fer'î ve mütemmim cezaları ile ceza mahkûmiyetlerinin sonuçlarını da kapsamak üzere effadılmışlardır.

c) Müstakilen (12) yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı bir cezaya veya bununla birlikte para cezasına mahkûm edilenlerin hürriyeti bağlayıcı cezalarının (12) yılı ve para cezalarının tamamı affedilmiştir.

d) TCK'nu ile diğer kanunlarda yazılı suçlardan dolayı ölüm cezasına mahkûm edilenlerin bu cezaları 30 yıl ağır hapse, müebbet ağır hapse mahkûm edilenlerin cezaları da 24 yıl ağır hapse çevrilmiştir.

Madde: 2 — 7.2.1974 tarihine kadar işlenmiş, Türk Ceza Kanununun 125, 126, 127, 128, 131, 132, 133'ncü maddelerinde, 135'nci maddenin 2'nci bendinde, 136, 137, 138, 139'ncü maddelerinde, 146'nci maddenin 3'ncü fıkrasında, 147, 148'nci maddelerinde, 149'ncü maddenin 3'ncü fıkrasında, 150, 152, 156, 157, 168, 171, 171 ve 384'ncü maddelerinde yazılı suçlardan dolayı 5 yıl veya bu miktarı aşmayan bir süre ile mahkûm olanların cezaları, fer'î mütemmim cezaları ile, ceza mahkûmiyetlerinin sonuçlarını da kapsamak üzere affedilmiştir.

Birinci fıkrada yazılı suçlardan dolayı 5 yıldan fazla süre ile mahkûm edilenlerin hürriyeti bağlayıcı cezalarının 5 yılı affedilmiştir. 1'inci maddenin (d) bendi hükmü saklıdır.

a) TCK'nunun 202, 203, 205, 206, 209, 210, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 491, 492, 493, 503, 508 ve 510'uncü maddelerinde gösterilen suçları işleyenlerin, suç konusu ikibin liraya veya daha az ise, haklarında bu kanunun 1'nci maddesi hükmü uygulanır. Suç konusu 2 bin lira-

dan fazla olanlar hakkında tayin edilen hürriyeti bağlayıcı cezaların üçte biri ve para cezalarının tamamı affedilmiştir. Ancak, hürriyeti bağlayıcı cezadan yapılacak indirim, bir yıldan az olamaz.

b) TCK'nun 208 ve 415 nci maddelerinde, 416 ncı maddenin ikinci fıkrası ile 495, 496, 497, 498, 499 ve 500'ncü maddelerinde gösterilen suçları işleyenlerin hürriyeti bağlayıcı cezalarından üçte biri affedilmiştir. Ancak, hürriyeti bağlayıcı cezadan yapılacak indirim, bir yıldan az olamaz.

15 yaşından küçük olanların affı

Madde: 4 a) — Suçu işlediği tarihte 15 yaşını doldurmamış olanlarla, haklarında TCK'nunun 47 ve 48 inci maddeleri uygulanır. Bunlara verilen, fer'i ve mütemmim cezalar, ceza mahkûmiyetlerinin bütün sonuçlarını da kapsamak üzere affedilmiştir.

B — Suçu işlediği tarihte 15 yaşını bitirmiş olup, 16 yaşını bitirmemiş olanların 7.2.1974 tarihine kadar işledikleri kanunların suçu tesbit eden asıl maddesinde üst sınır 18 yılı geçmeyen hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile yahut yalnız veya birlikte olarak para cezası ile cezalandırdığı veya birlikte olarak para cezası ile cezalandırdığı veya müsadereyi yahut bir meslek veya sanatın yapılmamasını veyahut bu cezalardan birini veya birkaçını gerektiren fiiller hakkında takibat yapılmaz.

Bu bentte belirtilen kimselerden 18 yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı bir cezaya veya bununla birlikte para cezasına mahkûm edilenlerin hürriyeti bağlayıcı cezalarının 18 yılı ve para cezalarının tamamı ile fer'i ve mütemmim cezaları affedilmiştir. Ancak, TCK'nunun 450. maddesinin 1 ve 10. bentleri gereğince mahkûm edilenler, bu bent hükmünden yararlanamazlar.

Af kapsamı dışında kalan suçlar

Madde 5 — Aşağıda yazılı bentlerde gösterilen suçlar, bu kanun hükümleri dışında bırakılmıştır:

A — TCK'nun 149 uncu maddesinin 1 fıkrasında, 403 üncü maddesinde, 404 maddesinin bir numaralı bendinde (406, 407, 408 ve 414 maddelerinde ve 416. maddenin 1. fıkrasında yazılı suçla, aynı kanunun ikinci kitabının 3. babının 4. faslında yazılı olup da hâkim, savcı ve bu meslekten sayılanlar tarafından işlenen suçlar ve 2. kitabının 7. babının 3. faslında yazılı umumun sıhhatine, yenecek ve içilecek şeylerden, ihraç ve bu fasıl hükümlerine aykırı nitelikleri nedeniyle, iade edilmiş maddelere müteallik suçlar.

B — Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanunun şumulüne giren 10 bin liraya kadar (10 bin lira dahil) kıymet kaçakçılığı suçları veya bu kanuna göre çıkarılan kararname ve tebliğlere aykırı fiiller veya miktarı ne olursa olsun döviz veya Türk Parasını ziyarı intaç etmemiş bilûmum fiiller veya önceden çıkarılan kararname ve tebliğlere göre suç sayılmayan fiiller, istimal ve istihlâk maksadiyle işlenmiş, kaçakçılık fiilleri ile ithalle ilgili olmayan tekel kaçakçıları, 1918 sayılı kanunla belirtilen ve cif kıymeti 10 bin lirayı geçmeyen (10 bin lira dahil) gümrük ve tekel kaçakçılığı suçları hariç, kaçakçılığın men ve takibine dair 1918 ve Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 1567 sayılı kanunlar ile, bunların ek ve tadilleri hükümlerini ihlâl eyleyen fiiller.

C — 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanunla, 1918 sayılı kaçakçılığın men ve takibine dair kanunda ve bunların ek ve tadillerinde yazılı suçlardan dolayı, haklarında soruşturma veya kovuşturma

ma yapılanlardan yurt dışında olup da, 7.2.1974 tarihine kadar yurda dönmemiş bulunanların ve yukarıda belirtilen fiillere aslî ve fer'î surette iştirak etmiş olanların suçları.

Madde: 6 — Bu kanunun uygulanmasında, içtima hükümleri dikkate alınmaz, ancak, bu kanundan yararlanmış olmakla beraber, TCK'nun 77 nci maddesi gereğince, aynı veya başka neviden şahsî hürriyeti bağlayıcı muvakkat cezaların birleştirilmesi sonucu tatbik edilecek cezadan 12 yıl indirilir.

Bu kanun hükümlerinden yararlandıkları halde, mahkûmiyetlerinin toplamı TCK'nun 77. maddesinde belli edilen miktarlara ulaşmaması sebebiyle, ikinci fıkrada öngörülen indirimden yararlanamayanların, bakiye, şahsî hürriyeti bağlayıcı muvakkat cezaları birleştirilerek, aynı neviden ağır hapis cezaları için 24 yılı, hapis cezaları için ve yılı ve başka neviden cezaları için 18 yılı geçmemek üzere tatbik olunur.

Ölüm cezaları

Madde: 71 — Bu kanundan yararlanıp, ölüm cezaları 30 yıl ağır hapse ve müebbet ağır hapis cezaları 24 yıl ağır hapse çevrilenlerin şartlı salıverilmelerinde, dışarda geçirecekleri 1/3 süre, çevrilen bu cezaları üzerinde, muvakkat hürriyeti bağlayıcı cezalara, mahkûm edilmiş olup da, bu kanundan yararlananların şartla salıverilmelerinde ise, dışarda geçirecekleri 1/3 süre, af ile yapılacak indirimden önceki esas ceza miktarı üzerinden yapılır. Şartla salıverilmeye, 647 sayılı cezaların infazı hakkındaki kanunun değişik 19. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen iyi hallilik ile, ikinci fıkrasında öngörülen şartlar, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki süre için aranmaz.

B — Bu kanundan kısmen yararlananların fer'î ve mütemmim cezaları, ceza mahkûmiyetlerinin sonuçlarını da kapsamak üzere affedilmiştir.

Mali af

Madde: 8 — a) 1973 yılı sonuna kadar olan dönemlere (beyana dayanan vergilendirmelerde 31.12.1973 tarihine kadar verilmesi gereken beyannamelere) ilişkin vergi ve sosyal sigorta primi cezaları ve gecikme zamları ve faizlerinden tahsil edilmemiş olanlara ait vergi veya resim veya harç veya sigorta primi aslının, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce veyahut bu tarihten itibaren 3 ay içinde kısmen veya tamamen ödenmiş olması halinde (cebren tahsil edilenler dahil) ödenen vergiye veya resme veya harca veya sigorta prim borcuna tekabül eden cezaların ve bunlara uygulanması gereken gecikme zamlarının ve faizlerinin tamamı:

Af dönemleri ile ilgili olarak kesilmiş ve kesilecek bir vergi veya resim veya harç veya sigorta primi aslına bağlı olmayan tüm vergi ve sigorta primi ve para cezalarının tamamı:

Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar henüz tahsil edilmemiş olan fer'î ämme alacakları ile vergi cezalarının ve tahsili için vergi dairelerine gönderilen veya gönderilmesi gereken mahkeme ve yiyecek bedelleri gibi müteferrik alacakların 250 liraya kadar olanları (250 lira dahil) 6933 sayılı Kanuna göre alınan hazine hisseleri, her türlü aşar bedelleri ile 31.7.1973 tarihine kadar maliyeye devredilmesi gereken tavizat bedellerinin 1000 lirası ve kadastro borçları affedilmiştir.

B — Af dönemlerine ilişkin olarak, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra kesilecek vergi ve sigorta primi cezaları ve gecikme zamları ve

faizleri hakkında da vergi veya resim veya harç veya sigorta primi borcu aslının ilgililerine tebliğ edildiği tarihten itibaren 8 ay içinde ödenmesi halinde yukarıdaki bent hükmü uygulanır.

C — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte ihtilâflı bulunan veya ihtilâflı hale getirilen, vergi resim, harç ve sigorta primi asıllarını ihtilâfın kesin hükme bağlandığı tarihten itibaren 8 ay içinde ödeyen mükellef ve sorumlular hakkında da yukarıdaki bentler hükümleri uygulanır. Ancak, bunun yürürlüğe girmesinden sonra, vergi, resim, harç ve sigorta prim ihtilâfını sürdüren veya ihdas eden mükellef ve sorumlulardan yetkili merciler tarafından kesin hükme bağlanacak vergi, resim, harç ve sigorta primi borçları yüzde 20 fazlasıyla tahsil edilir.

D — Bu kanun hükümleri, borçlular ve mükelleflerin 6133 sayılı kanunda öngörülen «tecil» müessesesine başvurmalarına ve bu suretle aftan faydalanmalarına engel olmaz.

E — Afla ilgili vergilendirme dönemlerine ilişkin olarak vergi usul kanununun 37. maddesine göre, bu kanunun yürürlüğü tarihinden itibaren bir yıl içinde pişmanlık talebinde bulunanlara beyanları üzerinden tarh ve tahakkuk ettirilen vergi, resim ve harçlar, haber verme tarihinden itibaren 3 ay içinde ödendiği taktirde, vergi cezası kesilmez ve pişmanlık zammı uygulanmaz.

Madde: 9—7.2.1974 tarihine kadar yapılan malî işlemler nedeniyle, Sayıştay, mahkeme ve yetkililerce, sorumluları adına verilen tazmin veya zimmet hükümleri sonucu, borç yazılan tutarlar, sözleşmeden doğmamış olması hizmetin görülmüş veya malın teslim edilmiş bulunması ,fazla veya yersiz ödeme olmaması ve suç konusu teşkil etmemesi şartı ile kurumlarınca silinir. Ayrıca:

A — 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun 133. maddesine göre, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar silinmesine karar verilmiş olan borçlar.

B — Kaldırılan eytem ve eramî sandıklarının, mal sandıklarına devrolmuş alacak artıkları,

C — Tutarı 250 liradan az olan bütün borçlar ile nedeni tesbit edilemediğinden takibi yapılamayan borç kayıtları.

D — 7.2.1974 tarihine kadar zaman aşımına uğrayan zimmetler nedeniyle, Sayıştayca verilen tazmin hükümleri sonucu, saymanlar adına kaydedilen borçlar,

E — Silinmesi öngörülen borçların faizleriyle, bugüne kadar ödenmiş diğer borçların, henüz tahsil edilmemiş faizleri silinir.

Bu madde kapsamına giren ve henüz yargılanmamış işlemler için Sayıştayca tazmin veya zimmet hükmü verilmez.

b) Hakim ve savcılarla bu meslekten sayılanlara ve avukatlara uygulanmış veya uygulanacak disiplin cezaları ile tesirli suçları hariç olmak üzere, ceza mahkumiyetleri ortadan kalksa dahi eylemlerinden dolayı yetkili mercilerce yapılacak disiplin uygulamaları ile verilmiş ve verilecek disiplin cezaları, bu madde kapsamı dışındadır.

Madde: 13 — 1136 sayılı avukatlık kanununun 11'nci maddesinde belirtilmiş olup, meslek onuru ile bağdaşması mümkün olmayan bir işle uğraşma dışındaki bir nedene dayanılarak:

a — Yapmış oldukları, stajın geçerli olmamasından dolayı 7.2.1973 ta-

rihinden önce, aynı kanunun 72'nci maddesinin (b) bendi uyarınca adları baro levhasında silinmiş bulunanlar. başvurdukları takdirde, başka engelleri yoksa, yeniden baro levhasına yazılırlar. Meslek onuru ile bağdaşmayan uğraş dışında 7.2.1974 tarihinden önce mevcut stajı geçersiz kılan nedenlerle levhadan silinmeleri gerekenler hakkında silme işlemi yapılmaz.

b — 7.2.1974 tarihinden önce adları staj listesinde silinmiş olanlar, başkaca engelleri bulunmadığı takdirde ve üç ay içinde başvurmaları üzerine yeniden staj listesine yazılırlar ve silme kararından önce yaptıkları staj geçerli sayılarak, kaldıkları yerden ilk yazılma tarihinde tabi oldukları staj hükümlerine göre stajlarına devam edenler. Meslek onuru ile bağdaşmayan uğraş dışında 7.2.1974 tarihinden önce mevcut staj listesinden silinmeyi gerektiren nedenlerle listeden silinmeleri gerekenler hakkında, bu nedenin anılan tarihte ortadan kalkmış olması şartıyla silme işlemi yapılmaz.

KAYDI SİLİNE ÖĞRENCİLERİN AFFI

Madde: 14 — a) 1.9.1968 tarihinden 7.2.1974 tarihine kadar geçen süre içinde kayıtlı buldukları yüksek ve orta öğrenim kurumlarındaki kayıtları hangi sebepler olursa olsun silinmiş öğrenciler, (her derecedeki askeri okul öğrencileri hariç) bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren 3 ay içinde eski öğrenim kurumlarına yazılı olarak başvurdukları takdirde, ayrıldıkları sınıf veya sömestre bir yıl daha öğrencilik sıfatlarını devam ettirmek ve o sınıf veya sömestre iki defa da sınava girmek hakkını kazanırlar. Şu kadar ki, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, askerlik görevini yapmakta olanların 3 aylık başvurma süresi, terhis tarihinden başlar.

Bu fıkra hükmüne dayanarak eski öğrenim kurumlarına müracaat eden öğrencilere, kurumlarınca birer başvurma belgesi verilir.

Bu madde hükmünden yararlanan öğrencilerden. Danıştay'dan yürütmenin durdurulması kararı alarak öğrenim kurumlarına devam edebilmiş olanlar hakkındaki davalara devam edilmez.

b — Her derecedeki askeri okullarla diğer öğrenim kurumlarında Millî Savunma Bakanlığı adına ve hesabına öğrenim yapan öğrencilerden tart veya ihraç veya başka nedenlerle öğrenim kurumlarıyla ilişkisi kesilmiş olanların muvazzaf askerlik mükellefiyetleri ile tazminat borçları affedilmiştir.

Madde: 15 — İstiklâl Savaşına katılmış olmaları nedeniyle 869 sayılı kanun uyarınca istiklâl madalyası ve 1005 sayılı kanun gereğince şeref aylığı almış olanlardan, çeşitli nedenlerle sonradan madalya beraati iptal edilmiş bulunmalara ödenmiş şeref aylıkları geri alınmaz. Ancak, bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce geri alınanlar yeniden ödenmez.

Madde: 16 — 7.2.1974 tarihine kadar eğitim, tatbikat ve atış gibi askerî hizmetlerin yapılması sırasında hizmete ilişkin taksirli ve ihmâl fiillerden meydana gelen hazine zararları, askerî bir suçla bağlı olsun veya olmasın, takip ve tahsil edilmez. Ancak, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar tahsil edilmiş olanlar geri verilmez.

yapanlar, bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren yurt içinde bulunanlar, bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren yurt dışında bulunanlar, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 3 ay içinde resmî mercilere müracaatla teslim olmadıkları takdirde, bu kanun hükümlerinden faydalanamazlar.

b — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce kıt'asından veya görev yerinden uzaklaşmış yahut izin süresini özürsüz geçirmiş izinsiz bakaya, yoklama kaçağı ve saklı bulunanlar ve askerlikten kurtulmak için hile

lar 3 ay, yurt dışında bulunanlar 6 ay içinde resmî mercilerle teslim olmak şartıyla bu kanundan faydalanırlar.

Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte 46 yaşını doldurarak çağ dışına çıkmış olanlar, resmî mercilere teslim olmak kaydı aranmaksızın aften faydalanırlar ve fiilî askerlik mükellefiyetinden muaf tutulurlar, yedeğe geçirilirler.

KİŞİSEL HAK DAVALARI

Madde: 18 — Yargıtay ve Askerî Yargıtayca incelenmekte bulunan bir ceza davasının ortadan kaldırılmasına karar verilmesi halinde usulünce açılmış ve mahkûmiyetle sonuçlanmış olan kişisel hak davalarına ait kararlar üzerinde Yargıtay incelenmesi yapılmak üzere dosya, görevli hukuk dairesine gönderilir. Kişisel hakka ait mahkûmiyet kararı bozulduğu takdirde, dosya görevli ve yetkili hukuk mahkemesine yollanır ve mahkemece hukuk usulü mahkemeleri kanunu gereğince dava karara bağlanır.

Yargıtay Hukuk Dairesi ilâmından alınacak harçlar, hukuk ilâmlarındaki harçların aynıdır. Şahsî hak yönünden bozulup mahalline iade olunan davalara, görevli ve yetkili hukuk mahkemelerince peşin harç istenilmeden bakılır. Verilen son kararla birlikte, genel hükümlere göre, karar ve ilâm harcı tahakkuk ve tahsil olunur.

Mahallî mahkemelerce verilmiş bulunan bir ceza mahkûmiyet kararı ile beraber, usulünce açılmış, kişisel hak davalarına ait olarak verilmiş mahkûmiyet kararlarının Yargıtayca davalarına ait olarak verilmiş mahkûmiyet kararlarının Yargıtayca mahkûmiyet kararlarının temyizindeki şartlara göre, istendiği takdirde, dosya yukarıdaki fıkra gereğince işleme tabi tutulur.

Adli sicil

Madde: 19 — Anayasanın 68. maddesinde yazılı suçlar hariç olmak üzere, genel aflatamam ortadan kalkan mahkûmiyet hükümlerine ait sicil varakaları adli sivilden çıkarılır. Aynı mahiyetteki cezalara ait fişlerden sicil tesis edilmemiş olanlar için, sicil varakası tesis edilmez. Şu kadar ki, Anayasanın 68. maddesinde yazılı suçlara ilişkin mahkûmiyet hükümlerine ait sabıka kayıtları, ancak yasama meclisi veya mahallî idareler seçimleri ile ilgili olarak, yetkili mercilere istendiği takdirde cevap verilir. Bu maddede öngörülen işlemlerin uygulanmasına ilişkin hususlar, Adalet Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikte belli edilir.

Madde: 20 — Bu kanun hükümlerinden faydalanacak tutuklu ve hükümlülerin sakverilme işleri, kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren 20 gün içinde tamamlanır.

Madde: 21 — Bu kanun yayım tarihinde yürürlüğe girer.

Madde: 22 — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

2 MART 1974

● Turizm ve Tanıtma Bakanı Orhan Birgit'in, büyük gazete patronlarının kâğıt fabrikası kurmaları önerisi, basında tröstleşmeyi hızlandıracak bir tavır olarak nitelendi ve tepki gördü.

● DP'deki kaynaşma ciddileşiyor.

● Türk-İş'e bağlı 17 sendika yetkilisinin düzenledikleri toplantıda Türk-İş'in sosyal demokrat görüşü etrafında yenilenmesi istendi.

● Türkiye'de çalışmakta olan 45 bankanın 1973'de 61 milyar liralık kredi açtığı açıklandı.

● İngiltere'de seçim sonuçlarından sonra seçimleri kaybeden Muhafazakâr Parti lideri Heath, istifa etmeyeceğini ve bir azınlık hükümeti kurmaya çalışacağını

açıkladı.

● Eski DP'li ve 21 Mayısçıların Anayasa değişikliği teklifi, Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda kabul edildi.

1973 YILINDA TÜRKİYE'DE BANKALAR

Halen Türkiye'de çalışmakta olan 45 Banka'nın biri emisyon bankası, üçü yatırım bankası, beşi yabancı banka, geri kalan yerli sermayeyle kurulmuş bankalardır.

45 bankanın bütün Türkiye'de 3682 şubesi vardır.

Toplam sermaye miktarları 10,5 milyardır. Taşınmaz mallarının değeri 7,1 milyar lirayı bulmaktadır.

45 bankanın tasarruf mevduatları 42,1 milyar, ticarî mevduat 12,9 milyar, resmî mevduat 7,8 milyar liradır.

1973 döneminde bu bankalar 40,6 milyar liralık ticarî kredi, 15,6 milyar liralık tarımsal, meslekî ve ipotekli krediler ve 15,5 liralık da yatırım kredisi açmışlardır. Toplam kredi miktarı böylece 72 milyar liraya yaklaşmaktadır.

Bankalarda 1973 yılında 78 bin kişiye yakın personel çalışmaktadır.

3 MART 1974

● Türk Hava Yolları'nın DC-10 tipi Ankara yolcu uçağı Paris yakınlarında düştü; uçakta bulunan 347 kişi öldü. Kazanın havacılık tarihinin en büyük uçak kazası olduğu bildiriliyor.

● Enflasyon hızının yüzde 29'u bulunduğu açıklandı.

● Af tasarısını yeterli bulmayan

hükümlüler çeşitli cezaevlerinde açlık grevine başladılar.

● Traktör satışlarında aracı kârının tamamen kaldırılacağı açıklandı.

● İngiltere'de bir koalisyon hükümeti kurulabilmesi için formül aranıyor.

● Sendikalar ücretlerde artış, vergilerde indirim istiyorlar...

4 MART 1974

● Tarihin en büyük uçak kazasının yankıları devam ediyor: Sabotaj veya yapım hatası üzerinde duruluyor.

● Türkiye'de tüketim malları fiyatlarının 1970 - 1973

Aralığı arasında yüzde 73 oranında arttığı açıklandı. Türkiye pahalılıkla Yunanistan, Portekiz ve İrlanda'dan sonra dünyada üçüncü.

● Halil-Tunç CHP-MSP hükümetinin programını bugünün koşullarında yeterli bulunduğunu açıkladı.

● Basın-İş sendikası da kâğıt zammını yedi.

● İngiltere'de Muhafazakârlar Liberallerle aniaşamayınca hükümeti kurma görevi

Kraliçe tarafından Wilson'a verildi.

İNGİLTERE'DE SEÇİMLERİ İŞÇİ PARTİSİ KAZANDI

28 Şubat günü yapılan İngiltere seçimlerini Muhafazakârların kazanacağı ve liberallerin önemli bir ge-

lişme sağlayacakları umuluyordu. Kamuyu yoklamalarının sonuçları bu doğrultuda idi ve kamuo-

yu bu doğrultuda etkilenmek isteniyordu. Ancak, İngiltere'nin içine düştüğü derin ekonomik ve sosyal

bunalımın sonucu olarak gi-
dilen erken seçimlerde,
Wilson'un İşçi Partisi oyla-
rın yüzde 37,2'sini aldığı
halde, en fazla milletvekili
çıkarakararak seçimleri kazan-
dı. Öte yandan hiçbir
parti çoğunluğu ve Hükümeti
kurabilmek için
gerekli olan 318 sandalyeyi
sağlayamadı. İşçi Partisi,
oyların 37,2'sini alırken Mu-
hafazakâr Parti 38,1'ini, Li-
beral Parti ise 19,3'ünü al-
dı. Liberal Parti geçen se-
çimden bu yana oylarını
bir misli arttırmış oluyordu.
Kesin seçim sonuçlarına
göre, Muhafazakârlar
296, İşçiler 310, Liberaller
14, diğer partiler 24 sandal-
ye kazanmış durumdadır-
lar. Seçim sonuçlarından
sonra seçim sistemini de

eleştiren Başbakan Heath,
en çok oyu alan parti ola-
rak yeni hükümeti kurma-
ya çalışacağını ve istifa et-
meyeceğini bildirdi. Bütün
ümit liberallerle anlaşmak-
tı ve bu durumda birden Li-
beraller İngiltere siyasal ha-
yatında pek önemli bir yer
kazanmış oldular. Ancak
Heath'in temaları bir so-
nuç vermedi ve Liberallerin
koalisyonuna yanaşmama-
ları üzerine Heath istifası-
nı kraliçeye verdi. Bu ge-
lişme üzerine bir azınlık
hükümeti kurmaya hazır
olduklarını ilk günden beri
bildiren İşçi Partisi Başka-
nı Wilson'a, hükümeti kur-
ma görevi verildi. Wilson'un,
azınlık hükümeti kur-
maya girişirken Liberallerin
desteğini aldığı sanılı-

yor. Aynı desteği Meclis'e
giren İrlanda'lı, İskoçya'lı
ve Galli Milliyetçilerin de
gösterecekleri umuluyor.
Wilson azınlık hükümetini
5 Mart günü kurdu. Hükümette,
İşçi Partisinin 3,5
yıl önceki iktidarı sırasında
kabinede görev almış
bakanlar çoğunlukta idi.
Wilson ilk iş olarak grev-
de bulunan ve erken seçim
kararı alınmasında büyük
etken olmuş kömür işçileri
temsalcileriyle masaya otur-
du. 7 Mart günü hükümetle
varılan anlaşma üzerine
bu grev sona erdirildi. Li-
berallerin destekleyecekleri-
rini açıkladıkları Wilson'un
azınlık hükümetini büyük
ekonomik ve sosyal güçlük-
lerin beklediği bildiriliyor.

5 MART 1974

● CHP grubunda bazı milletvekilleri
Başbakan Ecevit'i sert bir biçimde
eleştirdiler. Hükümetin Af Kanunu
Tasarısı tartışılıyor. Barolar Birliği
Başkanı bazı suçların af dışı
bırakılmasını eşitlik kuralına aykırı
olarak niteledi.

● Ticaret Bakanı Fehim Adak bu yıl

çiftçiye 23 milyar lira kredi verileceğini
açıkladı.

● Türk-İş'e bağlı teşkilat başkanları
toplantısı başladı. Halil Tunç, «Türk -
İş'de yenilik gereklidir» dedi.

● Cumhuriyetçi Güven Partisi'nde de
çalkantı başladı.

● Wilson yeni İngiltere azınlık
hükümetini kurdu.

TÜRK İŞ'TE NELER OLUYOR

Seçim sonuçları alındık-
tan sonra, kurulacak hükümetle
ilgili olarak çeşitli görüşler
yapan ve önce AP -
CHP koalisyonu öneren,
ancak koalisyonun CHP ile
MSP arasında kurulacağı
anlaşıncaya CHP - MSP ko-
alisyonuna yatkınlık gösteren
Türk İş, Hükümetin ku-
ruluşundan sonra belirgin
bir sessizliği seçmişti. Bir
iki önemsiz demec dışında

Türk İş'in yeni hükümete
karşı izleyeceği yol konu-
sunda açık bilgiler edinmek
mümkün olmuyordu.

● Uzunca süren bir sessiz-
likten sonra, Türk İş kans-
ından ilk ses TES - İŞ
(Türkiye Enerji, Su, Gaz
İşçileri Sendikaları Fede-
rasyonu)ndan geldi. Bir
kaç gün önce, CGP ve AP
sözcüleri tarafından başla-
tılan bir kampanya TES -

İŞ Yönetim Kurulu ve Fe-
derasyona bağlı sendikala-
rın başkanlarının 23 Şubat
günü Ankara'da yaptıkları
bir toplantıdan sonra ka-
muoyuna yansıtıldı. TES -
İŞ, Çalışma Bakanı Önder
Sav'ı «Partizanlıkla» suç-
luyor, işkolları yönetmeli-
ğinde Danıştay kararı uya-
rınca yapılan bir değişikli-
ğin, Önder Sav tarafından
uygulanmasını neden gös-

tererek, «Önder Sav'ın, TES - İŞ'e bağlı ve çeşitli belediyelerde çalışan ve sayıları 12 bine yaklaşan işçileri, CHP'li Abdullah Baş türk'ün sendikası Genel - İŞ'e bağlamak üzere haksız bir uygulamaya giriştiğini» iddia ediyordu.

Olay sendikalar arasında her zaman rastlanan sıradan bir yetki uyumsuzluğu olarak değerlendirildi. Ancak aynı gün Türk - İş İcra Kurulu da bir bildiri yayınlarak, Sav'ın tutumuna sert bir dille karşı çıkınca işin rengi değişti. TES - İŞ Genel Başkanı Orhan Erçevik'in açıklamasında «...işkolları yönetmeliğinin yeniden ele alınması ve değiştirilmesini sağlamak amacıyla bütün işkollarında girişilecek direniş hareketinin stratejisinin saptanması»ndan söz ediliyor, Türk - İş İcra Kurulu bildirisinde ise aynen şöyle deniliyordu :

«Çalışma Bakanı, yönetmeliği keyfi bir şekilde değiştirerek, işçilerin sendikalaşma eğilimini yok saymış, mevcut sendikalaşma durumunu yasal zorlamalarla yıkmak istemiştir. Bu durumun sonucu olarak, içinden çıkılmaz sendikal ve hukuki sorunların doğmasına da yol açmıştır. Sendikacılık ilkeleri böylesine haksız, keyfi ve partizanca amaçlar taşıyan bir davranışla ayaklar altına alınmak istenmiştir. Türk sendikacılığı bu haksızlığa boyun eğmeyecek, işçilerin haklarını korumak için bütün yollara başvuracaktır. İşçilerin huzursuzluğa sevkedilmelerinin yaratacağı

sonuçların sorumluluğu Türk sendikacılığına partizanlığı sokmak isteyenlere ait olacaktır.»

Ardından TES - İŞ'in bağlı olduğu uluslararası kuruluş İTPCW (ki CIA tarafından yönetildiği bizat genel başkaları tarafından 1972'de Malaga'da yapılan kongrelerinde belirtilmiş ve bu bağlılık uluslararası işçi dayanışmasını, komünist sızmalardan korumak gerekçesine dayandırılmıştı) bu direniş kararını desteklediğini açıkladı. Olay basit bir yetki uyumsuzluğunun sınırlarını aşmış, Türk - İş'in yeni hükümete karşı çıkması şeklinde tanımlanabilecek bir politikanın ilk adımına dönüşmüştü.

Aynı günlerde uyumsuzluğun taraflarından biri olan Genel İş Başkanı Abdullah Baştürk de bir açık lama yapıyor ve TES - İş in tutumunu kınıyordu. Ancak Baştürk, Türk İş İcra Kurulu bildirisine hiç değinmemiş, suçlamalarını TES-İŞ dışına taşırmamaya özel bir gayret göstermişti, oysa hükümete karşı tavır alan Türk İş'ti.

Nitekim 26 Şubat günü, bir günlük gazeteye verdiği özel demeçte, Çalışma Bakanı Önder Sav, cevabını doğrudan Türk İş'e yöneltiliyor ve «Türk İş'le polemige girmem. Yönetmelikten bir maddenin çıkarılması dünyanın yıkılması demek değildir. Danıştaya gitmek yerine işçilerin kıskırılması yoluna gidilmesi yanlış bir tutumdur» diyor du.

Sav açıklamasında Danış

tay'ın aldığı bir kararı uyguladığını belirtiyor ve konunun partizanlıkla ilgisi olmadığını öne sürüyordu.

İlk günler çeşitli çevrelerde muhtemel bir işçi direnişinin endişeleri içinde geçti. Ancak Türk İş'in açık desteğine rağmen, TES - İş Federasyonuna bağlı sendikalar, tabanlarında bir direniş örgütlenme gücünde olmadıklarını anlayınca, iş tavsadı. Demirsoy'un mezarı başında yapılan gösterişli yemin törenlerinin direnişin Türkiye çapında yaygınlaştırılacağı iddialarının yankıları unutulmadan 27 Şubat günü Sosyal Demokrat Sendikacıların Halil Tunç'a karşı yönelttikleri suçlamalar gerek Tunç'un gerekse TES - İŞ'in tutumlarını tamamen değiştirmelerine yol açtı.

Sosyal demokrat sendikacılar konuyu —doğru bir teşhisle— TES - İş ile Genel İş arasındaki bir uyumsuzluk olarak yorumladılar. Genel İş ve Oleyis Sendikaları TES - İş'i ve ona yeşil ışık yakan, hatta açıkça destekleyen Halil Tunç'u, «AP paralelinde yer alıp hükümeti yıpratmaya çalışmakla» suçladılar.

Genel İş adına yapılan açıklamada, «...önemli olan nokta Halil Tunç'un davranışdır. Konu madem Türk İş bünyesindedir, o zaman genel başkan olarak Tunç'un tarafsız ve çözümlayici bir tutum takınması gerekirdi. Ama maalesef bu olmamıştır...» deniyordu. OLEYİS Sendikası adına yapılan açıklamada ise

Tunç'a ve TES İŞ yöneticilerine karşı daha sert bir dille saldırıldı ve «Türk - İş Yönetim Kurulunda tek bir Sosyal Demokrat üye yoktur Bu durum da gerçeği açıklamaktadır. Tes - İş partizanlık yapmakta ve sırtını Halil Tunç'a dayamış bulunmaktadır. Tes - İş Başkanı Orhan Erçelik'i biz AP'li biliriz. Ama kendisine saygımız vardır, AP lidir ve eski Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem'in Al manya gezisine de katılmıştır. Şimdi kendisi AP yanında partizan bir muhalefet yürütme hevesindedir. Ecevit Hükümetini yıpratmayı amaçlamaktadır. Oysa konu Türk - İş içinde çözümlenmeliydi. Yetki sorununu, parti konusunu halinen getiren Türk - İş yöneticileri olmuştur.» dendi.

Sosyal Demokrat Sendikacıların sert çıkışı karşısında Halil Tunç'un tutum değişikliğinin en belirgin kanıtı Tunç'un 28 Şubat tarihli gazetelerde yer alan demeci oldu. DYF İş Genel Kurulunda konuşan Tunç «Sosyal demokrat arkadaşlarımızla hiç bir fikir ihtilâfımız yoktur, Belki kişisel ihtilâfımız var, metodta ihtilâfımız var» dedi.

Gelişmelerin temelinde ne yatıyor?

Basına yansıyan ya da resmî demeçlerde yer alan görüş ve iddialar dışında, Türk İş içindeki çalkantının temelinde yeni hükümete karşı takınılacak tavrın tesbiti konusu yatıyordu. Başlangıçta Türk İş yönetimi kuruluna hakim olan AP yanlısı sendikacıların

etkisi altında kalan Tunç, TES - İş olayını bahane ederek hükümete karşı çıkmış ancak her zamanki tedbirini de elden bırakmayarak ön planda görünmemeye özel bir itina göstermişti. CHP kanadı Türk İş'ten gelen suçlama ve tehditlere kulak asmayınca, Tunç yüz seksen derecelik bir dönüş yapma gereğini duydu. Ancak Türk İş'in sosyal demokrat kanadından gelen baskılar Tunç'un bu dönüşü ile yatışmadı, tersine arttı. Sosyal demokratlar yalnızca CHP'ye karşı çıkılmasını engellemekle yetinmiyorlar, daha da ileri giderek yeni hükümetin «açık açık» desteklenmesini istiyorlardı.

Nitekim 3 Mart günü, Türk - İş'in üye sayısı düştük ancak sesi ve etkinliği yüksek bir kuruluşu olan TGS'nin (Türkiye Gazeteciler Sendikası) İstanbul'da 17 Türk İş Sendikası ile birlikte düzenlediği toplantıda bu görüş açık açık savunuldu. Gündemi «Sorunlara ortak bir çözüm bulmak» şeklinde özetlenen toplantıda konuşan Deri İş Genel Başkanı, «Ecevit hükümeti desteklenmelidir» dedi. Kristal İş Genel Başkanı Mehmet Şişmanoğlu ise Türk İş'in kendisini yenilemesi gerektiğini öne sürdü ve konuşmasını şöyle tamamladı :

«Türk - İş'i işçiyi temsil eder bir duruma getirmek lâzımdır. Bugün sendika temsilcileri tabandan oy aldığı halde, tabandan kopmuş 30-40 kişilik bir sendikacı grubudur. Bugün sanayi işçilerinin oyunu ala-

rak iktidara gelmiş olan Bülent Ecevit, sanayi işçisini, siz mi, ben mi temsil ediyorum, diye sorarsa ne cevap verilir? Bülent Ecevit nezâket icabı bunları demez ama, sanayi işçilerini temsil ettiklerini ileri sürenlere de güler. Türk - İş tabandan kopmuştur ve kendini sosyal demokrat akım içinde yenilemelidir.»

Toplantıyı düzenleyen TGS'nin yeni Genel Başkanı Semih Balcıoğlu'nun görüşü ise Türk İş'in yeni hükümete karşı tavrını tesbit etmesi konusunda daha net öneriler getiriyordu. Balcıoğlu konuşmasında şunları söyledi :

«Bugün için karşısında bulunduğumuz problemler vardır. Ancak biz bunlara da bakmamalıyız. Biz yarının politikasını saptamak durumundayız. Bu politikanın saptanmasında her sendikanın payı olacaktır. Bugün ne olursa olsun, yarın ne olmalıdır. İşte biz bunun için toplanmış bulunuyoruz.

Açıklıkla ifade etmek isterim ki, ezilen zümreyi korumak için vergi reformunun gerçekleşmesi için, toprak reformunun uygulanması için, dış ticaretin devletleştirilmesi için bugünkü Bülent Ecevit hükümetinin desteklenmesi lâzımdır.»

Türk İş'in AP güdümüne girip koalisyonu yıpratmaya kalkışması ihtimalini yok etmek isteyen Sosyal Demokrat Sendikacıların Tunç yönetimine yönelttikleri suçlama, saldırı ve tehditler daha sonraki günlerde de devam etti. Doğru-

namayan söylentilere göre CHP'nin işçi ve sendika konularında deneyli yöneticilerinden bazıları tarafından yürütülen kampanyaya 4 Mart günü Sosyal Demokrat Sendikacıların önde gelenlerinden Halit Mısırlıoğlu da katıldı. 4'ler Raporunun hazırlayıcılarından ve 68 bin üyesiyle sosyal demokrat kanadın en güçlü sendikalarından biri olan Yol İş Federasyonu adına konuşan Mısırlıoğlu açıkça meydan okudu ve «Türk İş yöneticilerine toparlanmaları için Eylül'e kadar mühlet tanıyoruz» dedi. Mısırlıoğlu'nun demeci ile Türk İş içindeki tartışma yeni bir nitelik kazanıyor, yeni hükümeti destekleyip desteklememekten çıkıp Türk İş'in sosyal demokrat bir görüşü benimseyip benimsemeyeceği tartışmasına dönüştüyordu.

Son Türk İş Genel Kurulunda net bir yenilgiye uğrayan ve Türk İş yönetim kuruluna bir tek temsilci dahi sokamayan sosyal demokrat kanat, CHP'nin hükümetin kuvvetli kanadı olarak ortaya çıkmasından sonra Türk İş içinde yeni bir güç denemesine girişmeye hazırlanıyordu. Baş hedef olarak da zigzaglı politikası yüzünden sosyal demokratlarca «güvenilmeyen adam» durumuna gelen Tunç alınmıştı. Demirsoy'dan boşalan koltuğa oturan Tunç ise, bu saldırılar sırasında az demec vermeyi ve beklemeyi tercih ediyordu.

Ancak huzursuzluk susmayla geçiştirilecek gibi değildi ve Tunç 5 Mart gün

nü bütün teşkilât başkanlarını (yani Türk İş'e bağlı sendikaların ve federasyonların başkanlarının tümünü) Ankara'da topladı. Tunç toplantıyı şu sözlerle açtı: «Bugünkü toplantının belli bir gündemi olmaksızın beraber Türkiye'nin ve Türk - İş'in ilgilendiği her konunun tartışılacağı bir gündemi kapsayacaktır.»

Toplantı sosyal demokratlar ile sağ kanadın düellosu halinde geçti. Sosyal demokrat kanat ısrarla olağanüstü kongre istiyor, yeni hükümetin desteklenmesi gerektiğini savunuyor; buna karşılık AP'ye yakın sendikacıların başını çektiği sağ kanat olağanüstü kongreye ve yeni hükümetin desteklenmesine yanaşmıyorlardı. Toplantı boyunca Tunç'un ve merkez yöneticilerin uzlaştırıcı bir tutum izlemeleri ve tartışmaları yakında başlayacak olan kamu sektörü toplu sözleşme görüşmelerine kaydırmak istemeleri dikkati çekiyordu.

Ancak sosyal demokrat sendikacılar toplantının ikinci gününde DİSK'in yeni örgütlenme çalışmalarını hakkında bilgi verdiler, tabandaki kaynaşmayı somut örneklerle yansıttılar ve hükümetin ve özellikle CHP'nin desteğini elde edemedikleri takdirde, DİSK karşısında tutunmalarının mümkün olamayacağını belirttiler. Bu «ortak tehlike» Türk İş içinde temelsiz de olsa bu kenetlenme için yerli sebep oldu.

Nitekim toplantı bu görüşlerin paralelinde karar-

lar alınarak sonuçlandı. Toplantı sonucu sosyal demokrat sendikacılarca «başarı», Türk İş dışı kanatlarda ise «tabandaki kıpırdanmalardan ve DİSK'in örgütlenme saldırısından pa-niğe düşen Türk İş Sendikalarının ortak düşmana karşı sosyal demokrat yanını ağır basan bir asgari müşterekte birleştikleri» şeklinde yorumlandı.

Toplantıdan sonra yayınlanan bildirin iki noktası bu «asgari müşterekte kenetlenme» iddiasını kanıtlar nitelikteydi. Şöyle deniyordu: «Temelinde sosyal demokrasi görüşü olan Türk İş'in 24 ilkesinde birleşen teşkilât başkanları...» Bir de: «Türk İş Teşkilât başkanları hükümetin, çalışanlar ve ulus yararına alacağı kararlarda Türk İş'in amaç ve ilkelerine ters düşmediği sürece desteklenmesi kararını almışlardır.»

Nitekim 14 Mart günü bütün bu gelişmelerin son noktası konuyor, Halil Tunç başkanlığında Genel Sekreter Sadık Side (AP'lidir), Mali Sekreter Ömer Günay, Eğitim Sekreteri Kaya Özdemiroğlu (Eski AP milletvekili) ve teşkilatlanma sekreteri Etem İzgü'den (AP'lidir) kurulu Türk İş İcra Kurulu üyeleri Başbakan Ecevit'i ziyaret ediyorlardı. Çeşitli konularda görüşmeler yapıldığı bildirilen toplantıdan sonra gazetecilere yaptığı açıklamada ise Tunç aynen şöyle diyordu:

«Hükümet başkanı ile he men hemen bütün konularda görüştük. Hükümet ile tam bir mutabakat halin-

deyiz.»

Türk İş'in Şubat sonundan Mart ortalarına kadar süren yalpalaması sona ermiş ve başlangıçta izlenen AP yanında saf tutup CHP'yi yıpratma politikasına son verilip hükümet ile tam bir mutabakat halinde bulunduğu açıklanmıştı. Daha sonraki günlerde

Tunç'un verdiği demeçler artık hep bu paralelde olacaktır. Meselâ 15 Mart günü asgari ücretler konusunda bir demeç veren Tunç, «...hükümetin asgari ücretlerin yükseltilmesi konusunda Türk İş tarafından yapılan teklifi anlayışla karşılamasından duyduğu sevinci...» belirtiyordu.

Türk İş, sallanan varlığını sürdürebilmek için kısaca bir yalpalamadan sonra sosyal demokrasiyle, sağcısıyla birlikte CHP'yi destekleme kararı alıyor ve AP iktidarı döneminde yürüttükleri siyasal iktidarın somut desteğinde sendikacılık yapma alışkanlarını sürdürmeye çalışıyordu.

bir yorum

Türk-İş'in çıkmazı

1974 Mart'ında, Türk İş gelip bir dönemece dayandı. Bir yanda yılların alışkanlığı : sermayenin ve onun siyasal partilerinin koltuğunda, güdümünde bir sendikacılık; öte yanda Türkiye'deki genel sosyal uyanış ve işçi sınıfında görülen bilinçlenmenin yarattığı taban baskısı ve CHP - MSP hükümetinin bugün için bu alışkanlıkla pek bağdaşmayan tutumu ve politik çizgisi. Son beş ay içinde, Türk İş'te kopan fırtınaların, yönetim kademelerinde patlak veren çalkantıların temeli burada.

Türk İş kuruluşundan bugüne kadar sermayenin ve siyasi iktidarı sermaye adına elinde tutan partilerin açık desteği ile varolmuş, varlığını sürdürmüş; varlığının tehlikeye düştüğü anlarda bu güçlerin yardımını almıştır.

Toplu sözleşmelerde ücretlere, sermayenin (çoğu zaman sözleşme imzalanan işyerinin patronunun) çizdiği sınırlar içinde zam almakla yetinen ve karşılığında oldukça yüklü bir dünyalığı doğrultup, işçiliğin çok üstünde bir sosyal konuma ulaşan «sıradan sarı sendikacılarla, uluslararası sermayenin Türkiye ile ilgili planlarının önemli bir bölümünün gerçekleştirilmesi görevini üstlenmiş üst-kademe yöneticilerinden oluşan Türk İş Yönetimi bu gün varlığını koruyabilme telaşı içine düşmüştür. Dahası, bunu artık gelenekleşmiş yöntemlerle başaramayacağını görmektedir. Çalkantının bir kökü de budur.

İşçi sınıfının gittikçe uyandığı, ekonomik ve siyasal örgütlenişe doğru soluklu adımlar attığı günümüzde... diye başlayan cümleler, sosyalistlerin içlerini serinletmek için kullandıkları, sık sık tekrarlanan yüreklendirme cümleleri değildir. İşçi sınıfının bilinçlenmesindeki hız, örgütlenmeye duyduğu susuzluk, somut, canlı, handiyse elle tutulur, gözle görülür gerçeklerdir. Sanırsak bugün bu gerçeği en iyi teşhis edenlerden biri de Türk İş'in yönetim kademeleridir.

Ancak teşhisin isabeti Türk İş'in içine düştüğü çıkmazdan kurtulmasına yetmemektedir. Tabanlarını ellerinde (tahakkümleri altında) tutabilmek için Türk İş sendikaları ister istemez sola açılmak zorunda kalmaktadırlar. Oysa 1974 yılında, sermayenin Türk İş'e yüklediği misyon, bu açılmayı, bu sahte açılmayı bile büyük ölçüde imkânsızlaştırmaktadır.

Türk İş'in yönetim kademelerindeki bütün kesimler bu çıkmazın içindedirler. Sıradan sarı sendikacılar diye adlandırdığımız kesim, tabanlarının gittikçe

ellerinden kaydığını görmekte, binbir türlü tüzük hükmünün, kongre hilesinin gölgesinde sürdürdükleri «seçilmiş yönetici» niteliklerini koruyamaz hale gelmektedirler. Bütün ağır toplarını cepheye sürmesine rağmen, Türk İş mesela Bursa ovasında yeniden ele geçirilmesi olanaksız mevziler kaybetmiştir. Tofaş, Oyak — Renault işçileri, bırakınız Metal İş gibi başkanları arasından AP millîet-vekilleri çıkmış sarılıkları tartışılmaz sendikaları, Çağdaş Metal İş gibi oldukça keskin sosyal demokrat sendikaları bile reddetmekte ve DISK bütünlüğü içinde yer almaya hazırlanmaktadırlar. Seydişehir Alimünyum tesislerinde çalışan binlerce maden işçisi, bu gün Türk İş'in yönetiminden çıkmıştır. Iskenderun Demir işçileri arasındaki kaynaşma yatıştırılmamaktadır, Çukurova'nın dokuma işçileri (Bossas, Güney Sanayi, Sasa, Akdeniz, vb...) Teksif'ten kopabilmek için — 1970 yılındaki baskı ve zulme rağmen— açık çalışmalara başlamışlardır...

Örnekler istenildiği kadar çoğaltılabilir. Bu ise, kimi şube başkanı, kimi bölge sekreteri, kimi organizatör, kimi başkan, kimi yapı kooperatifi yöneticisi olarak düzenlerini kurmuş irili ufaklı binlerce meslekten sendikacının bozguna uğramasına yetip de artmaktadır. Oysa Türk İş'in çok daha kirlî bir misyonu sırtlanmış üst kademe yöneticileri, etkinliklerini ve hatta varlıklarını tabana değil, işte bu irili ufaklı meslekten sendikacılar sürüsüne dayandırmışlardır. Bozgun kaçınılmaz bir şekilde üst kademelere de yansımaktadır.

Tabandan gelen bu ezici baskıyı göğüslemeye çabalayan Türk İş'in boğuntusu, teklici sermayenin gittikçe çoğalan istekleriyle (talimatlarıyla) daha da artmış, giderek gerçek bir «çıkılmaz» haline dönüşmüştür. En basit sözcülerinden, 3. beş yıllık planlarına kadar hemen her yerde teklici sermayenin ücret artışlarını kısıtlama isteği gözlenmektedir. Denebilir ki AET ile «resmî bütünlüşmeye» hazırlanan teklici kesim için ucuz ve bol işgücü elde etmek vazgeçilmez bir hedefdir. Bu somutta, Türk İş'in ekonomik mücadelesine yansımakta, siyasal mücadelenin ise Türk İş çevrelerinde —elden gelse— sözü bile edilmemek istenmektedir.

14 Ekim öncesinde kadar, tabandan gelen baskıyı, Türk İş bir ölçüde önleyebilmiştir. Siyasal iktidarların açık desteği ile bütün kamu sektörü işçileri Türk İş bünyesi içinde tutulmuş (1), sosyal demokratından en sağcısına kadar bütün Türk İş sendikalarının bu yolla «nemâlanmaları» sağlanmıştır. Çoğu büyük işletme niteliğinde olan bu sektörün işçilerinden sağlanan aidat ve olanaklar, «sıradan sarı sendikacılar» diye adlandırdığımız takımın varlığını sürdürmesine yetip de artmıştır bile.

Ancak 14 Ekim seçimlerinin sonuçları Türk İş yönetim kademesinin yaslandığı bu «sıradan sarı sendikacılar» takımının varlığını tehlikeye düşürmüştür. DISK'in hazırlandığı (hatta başlatıldığı) örgütlenme taarruzu bu gün özel sektörün sınırlarını aşmış, kamu sektörüne yönelmiştir ve bu yönelimin tabanda bulunduğu somut destek Türk İş sendikacılarının uykularını kaçırmaya başlamıştır.

Nitekim, sermayenin, dolayısıyla AP'nin sadık bendesi olan ve bununla övünen Türk İş'in, başlangıçta inatla AP - CHP koalisyonu önermesi, bu gerçekleşmeyince TES - İş, Tek Gıda İş olaylarında olduğu gibi (2) özellikle CHP kanadını yıpratma gayretleri içine girmeleri ömürlü olmamış, kendi açılarından isabetle teşhis ettikleri ortak tehlike karşısında, sosyal demokratiyle, sağcısıyla, bütün Türk İş Sendikaları, yüzseksen derecelik bir dönüşle «Yeni Hükümetle tam bir mutabakat halinde bulunduklarını» ilan etmeye başlamışlardır. Sosyal Demokrat kanatlarının açması umulan bir yolu izleyerek, CHP'nin fiili ve resmi desteğini elde etmeyi hedeflemişlerdir.

Oysa dünün düşman kardeşlerini (sağ kanat ile sosyal demokratlar) bugün kenetlenmeğe iten tehlike yeni hükümet tarafından daha da artırılacağı benze-

mektedir. Hükümet programında yer alan referandum hakkı bile tek başına bunun habercisidir. Bir de kuruluşundan bu yana ilk defa bu hükümet, DISK'i muhataplardan biri olarak kabullenme ve resmi temaslara başlama eğilimindedir. İşte bu kadarcık değişim bile Türk İş'in bozgununa yetip artmıştır. Halil Tunç, Devir vergisine verdiği demeçte, referanduma»... işçileri bir takım maceralara sürükleyebileceği için karşıyız» derken, «tabanın kaymasını engelleyemeyiz» demektedir. Tes-İş olayları sırasında alınan gösterişli direniş kararları ve yeminleri sökmediyse, bu, onca afur tafura rağmen Türk İş'in, tabanını herhangi bir direniş başlatabilecek örgütlü güce sahip olmadığıdır. Türk İş yöneticileri bu gerçeği görmektedirler.

Öteyandan sermayenin —özellikle tekelci sermayenin— Türk İş'ten istekleri gittikçe çoğalmaktadır. Bir kaç örnek sıralayalım:

Sermaye kamu sektörünün de işveren sendikası halinde örgütlenmesini ve özel sektörün işveren sendikalarıyla federatif bir bütünleşmeye gitmesini istemektedir. Bu işveren sendikalarının kasalarının tıklım tıklım dolması, kamu sektörünün zengin kaynaklarından beslenmesi anlamına gelecektir. Bu konuda sermayenin sözcülüğünü Türk-İş'de Halil Tunç üstlenmiştir. Ancak öneri, CHP'den taraflar bulamamıştır. Oysa işverenler, DISK sendikalarından yönelecek grev tehditlerini bu yolla etkisizleştirmek hesabındadırlar.

1971 — 1973 Baskı döneminin aşılmaya başlanmasıyla birlikte işçi sınıfının siyasal örgütlenmesinin yasal veya yasadışı yollarla engellenmesi büyük ölçüde gerilemiştir. Oysa sermayenin belli başlı hedefi, işçi sınıfının ne pahasına olursa olsun siyaset dışı tutulması, olmazsa ehlileştirilmesidir. Halil Tunç kandı, işçi sınıfının siyaset dışı tutulmasını sosyal demokrat sendikacılar ise «ehlileştirilmiş» bir siyasal örgütleniş sağlama görevini üstlenmişlerdir. Sermaye, 1974'lerde, işçi sınıfının kendi partisi içinde örgütlenmesinin gündeme bütün ağırlığını koyduğunu farketmekte, Türk İş'in muvazaalı bir parti kurarak bu «görevi» de yerine getirmesini her zamankinden daha ısrarla istemektedir. Koç grubuna ait Otosan'da, DISK üyesi Maden İş'in örgütlenme çalışmalarına karşı çıkan işveren vekilinin sözleri ilginçtir: «Biz Maden İş büyük ücret zammı alır diye korkmuyoruz, işçileri siyasetin tehlikeli cereyanlarına sürüklemesinden endişe ediyoruz...».

Kısaca sıraladığımız bu gelişmelere göre, Türk İş bugün gelip dayandığı dönemden sonra ne yapacaktır? İşimiz kehanet değil, ama almaşıklar da çok değil. Türk İş ya CHP'ye bu güne kadar hiç göstermediği bir desteği gösterecek, buna karşılık referandum hakkının kullanılabilir bir hale getirilmesi, kamu sektörüne DISK sendikalarının sokulmaması gibi varlığını koruması için vazgeçilmez tavizler isteyecektir. Ya da hükümete karşı çıkıp, sermaye adına onu yıpratmanın ve düşürmenin tehlikeli yollarına girecektir.

Bu iki yolun da çıkmaz oluşu sevindiricidir. Birinci yol çıkmazdır, çünkü: Bu yalnız Türk İş'in yapabileceği bir seçme değildir. Bu noktada CHP de bir seçme yapmak zorundadır. CHP'nin bu konuda Türk İş'ten yana bir ağırlık koyabilmesi için Türk İş'in ciddiye alınabilecek, CHP iktidarına güç katacak bir etkinliği olması gerekir. Bir direniş örgütleyemeyecek kadar tabandan kopuk bir kuruluşun ise böyle bir gücünün olmadığı, olanın da artık katlandığı bir gerçektir. Kaldı ki CHP yanılıp da bu yola girerse, yitireceklerinin hesabını yapmak zorundadır ve sanırsak yapmaktadır.

İkinci yol ise büsbütün çıkmazdır. Çıkmazdır, çünkü bugün hükümete karşı çıkmak ancak tabana yaslanmakla mümkündür. Bir iki bin mesleken sarı sendikacının gücüne dayanıp, bırakınız CHP - MSP hükümetini düşürmek, herhangi bir kanun teklifini bile önlemek mümkün değildir.

İşte Türk İş'in gelip dayandığı dönemeç budur ve bu noktada yol artık tıkanmıştır. Üstelik misyon'unun gereklerini yerine getiremez hale geldikçe Türk İş varlığını ve hayatiyetini borçlu olduğu sermaye desteğini de yitirecektir.

Ama daha da önemlisi işçi sınıfı içindeki şiddetli bilinçlenme ve siyasal örgütlenme susuzluğu Türk İş'in temellerinde onarılmaz yaralar açmıştır. Çürüyen temeller çatırdamaya başlamıştır. Çüküntünün bütün alametleri belirmiştir yani...

(1) Bu gün kamu sektöründe çalışan işçilerin çok büyük çoğunluğu Türk İş Sendikaları içinde örgütlenmek zorunda kalmışlardır. DİSK'e bağlı sendikalar kamu sektörüne bağlı hemen hiç bir işyerinde örgütlenememişlerdir. Yalnızca Erdemir (Maden İş), Devlet Malzeme Ofisi (Basın İş), Çayırova Cam Fabrikası (Hür-cam İş) işçileri DİSK üyesi sendikalar tarafından temsil edilmektedirler.

(2) Belediyelerde çalışan işçilerin, işkollarının tesbiti gibi basit bir yetki uyuşmazlığını bahane eden TES İş Sendikası (Başkanı AP Kontenjan adayı idi) direniş tehditleri ile CHP'ye saldırmıştı. Filtreli sigara karaborsasını önlemek için — ki başarılıdır — CHP'li Tekel Bakanı tarafından Tekel fabrikalarında uygulamaya sokulan çift vardiya sisteminin yarattığı sorunlar kolayca çözümlenebilecekken, Türk İş'in en büyük sendikalarından Tek Gıda İş, sudan bahanelerle iş bıraktırma tehditlerine girişmiştir. Bu girişimlerin tümünde de Türk İş yönetim kademesi ya açık destekleme yolunu seçmiş, yada tarafsız kalma maskesi altında direnişlere yeşil ışık yakmıştır.

6 MART 1974

- CHP grubunda hükümet için genel görüşme açılıyor.
- Affın kapsamı genişliyor.
- TRT Demirel'e CGP ile ortak ve şartlı söz hakkı tanıdı.
- Demirel bir basın toplantısı yaparak hükümeti ve aldığı son zam kararlarını eleştirdi.
- CGP'de istifalar hızlandı, yeni istifalar bekleniyor.
- THKP davasında 7 kişi daha tahliye edildi..
- İspanya'da iki siyasî hükümlünün, boyunları mengeneyle sıkılarak idamları bütün dünyada yankılar uyandırmaya devam ederken, İspanya içinde de karışıklıklar çıktı.
- Yeni İngiliz hükümetinin faşist cuntaları desteklemeyeceği, İspanya Portekiz, Yunanistan ve Şili'ye «soğuk» davranacağı açıklandı.
- Suudi Arabistan Amerika'ya uygulanan petrol ambargosunun kalkması için çalışıyor.

CHP'DEKİ KAYNAŞMANIN İÇYÜZÜ

CHP'de Şubat başlarında su yüzüne çıkıp, bütün bir Mart ayı boyunca süren ve daha uzunca süre devam edeceğe benzeyen iç çatışmanın kökleri Gürler'in Cumhurbaşkanlığı adayı olduğu, hatta İnönü'nün CHP Genel Başkanlığı seçimini kaybettiği günlere ka-

dar uzanıyor. Bilindiği gibi İnönü ve Satır'lardan, Ali İhsan Göğüş'lerden, hatta Erim'lerden oluşan ekibin CHP yönetiminden kesinlikle uzaklaştırılmalarına yol açan zorlu parti içi mücadelenin başlıca mimarı olarak nitelenen Kâmil Kırıkoğlu, Cumhurbaş-

kanı adayı olarak Gürler'i desteklemiş ve ortaya çıkan görüş ayrılığından dolayı «Ecevit'e ters düşmemek» üzere istifa etmişti. O günlerde Kırıkoğlu'nun, Gürler'i desteklemesi ne kadar büyük bir politik hata olarak değerlendirilirdiyse, Kırıkoğlu'nun devriliş yeri

ne Mülkiye Cuntası'nın getirilmesi de —CHP adma— bir o kadar büyük «gerileme» olarak nitelenmişti.

Gerçekten de daha o günlerde başlayan «örgütçüler» ile «Mülkiye Cuntası» arasındaki çatışmanın ilk resmi raundu sayılan, Kırkoğlu'ndan sonra Genel Sekreterin kim olacağı sorunu, Mülkiye Cuntasının galibiyeti ile sonuçlanmıştı. O zamanlar Kırkoğlu ekibi olarak adlandırılan «örgütçülerin» tek başarısı, Mülkiye Cuntasının asıl adayı olan Turan Güneş yerine gene aynı ekipten olduğu bilinen Orhan Eyüboğlu'nun seçilmesini sağlamaktan ibaret kalmıştı.

O günden bu yana örgütçüler —ki gerek parti örgütüne olan hakimiyetleri, gerekse örgüt içi çalışmada karşı takıma oranla üstün yetenekleri yüzünden bu adla anılmaları oldukça doğru bir değerlendirmedir— parti tabanı ile ilişkilerini daha da sıkılaştırma yoluna gitmişler ve kimilerine göre parti bütünlüğünü koruma endişesinden, kimilerine göre ise birden bastırılan seçim çalışmaları yüzünden, CHP'de fiili yönetimi elinde tutan Mülkiye Cuntasıyla çatışmaktan kaçınmışlardır.

Mülkiye Cuntası diye adlandırılan ekip ise —ki ekibin lider kadrosunu SBF'li öğretim üyelerinin oluşturması ve CHP içinde, tabandan gelen yöneticiler olmak yerine, bir çeşit tepeden inme yöneticisi olma yolunu tutmaları, hem mülkiye, hem de Cunta yakış-

tırmasını oldukça isabetli kılmaktadır— Orhan Eyüboğlu'nun Genel Sekreterliği ile başlayan partiye fiili hakimiyetlerini, Ecevit'in desteği ile sürdürdüler. Partinin —handiye beklenmeyen— seçim başarısı bu ekibin durumunu daha da sağlamlaştırdı. Ya da bu ekip bunu böyle yorumladı.

Ancak hükümet bunalımı ve daha sonraki hükümetin kuruluşu dönemlerinde tam bir suskunluğu seçen «örgütçüler», Şubat 1974 başlarından itibaren kıpırdanmaya başladılar.

Sürtüşme su yüzüne çıkıyor

Olayların perde arkasını izleyebilenlerin uzun süreden beri bildikleri sürtüşme kamuoyuna 22 Şubat 1974 günü Parti meclisinde, boş olan üyeliklere getirilecek kişilerin seçimi dolayısıyla yansıdı. Olay sağ ve sol kanat basınında «CHP içinde bazı anlaşmazlıklar çıktı» başlıklı haberlerle yer aldı.

CHP Parti Meclisi, 22 Şubat günü boş olan üyeliklere seçim yapmak üzere Ecevit'in başkanlığında toplandı. Parti Meclisinde dört üyelik, Yaşar Akal ve Osman Soğukpınar'ın ölümü, Ahmet İsvan'ın, İstanbul Belediye Başkanı, Zihni Betül'in Senato Grup Başkanvekilliğine getirilmesinden dolayı boşalmıştı.

Ayrıca Orhan Birgit'in, Ferda Güley'in, İsmail Hakkı Birler'in ve Muslihittin Yılmazmete'nin bakan olmaları, Yaşar Akal'ın ise ölümü dolayısıyla Merkez

Yönetim kurulunda da beş üyelik boşalmıştı.

Boşalan üyelikler için yapılan seçim, Örgütçüler ile Mülkiye Cuntası arasındaki bir mücadele olarak başladı ve öyle bitti. Sonuçta Ülman - Eyüboğlu ekibinin adaylarının hiçbiri seçilemedi, boş üyelikleri Kemal Anadol, Şükrü Koç, Metin Tüzün, Kaya Bengisu gibi «örgütçüler» e yakınlıkları ile bilinen milletvekilleri kazandılar.

Nitekim basın, seçim sonuçlarını, «Genel Sekreter Eyüboğlu'na karşı olan ekibin zaferi» olarak değerlendirdi. Parti Meclisi Yönetim Kurulu üyeliği için yapılan seçim de aynı şekilde sonuçlandı. Boşalan üyeliklere Kemal Anadol, Şükrü Koç, Nadir Yavuzkan, Çetin Yılmaz, Turgut Artaç seçildiler. Örgütçülerle, Mülkiye cuntası arasındaki mücadelenin bir başka raundunu da bu defa örgütçüler kazanmıştı.

Ancak Parti Meclisinin toplantısı boş üyeliklere yapılan seçimlerden sonra bitmedi. Eyüboğlu'nu görünürdeki hedef olarak alan örgütçüler, özünde Mülkiye cuntasına yönelen sert eleştirilere devam ettiler. Toplantıda, 21 Parti Meclisi üyesinin imzasını taşıyan bir önerge ile, «Gençlik Kolları Genel Yönetim Kurulunun, tepeden gelme bir emirle dağıtılması konusunda parti meclisinin gelecek toplantısında görüşme açılması» istendi. Hedef, Eyüboğlu - Ülman ekibi ve elbette giderek Mülkiyet Cuntası idi.

İnandırıcı olmayan gerekçeler

Daha sonraki günlerde Eyüboğlu'nun Ortak Pazar komisyonu için gösterdiği adaylar da Meclis Grubunca seçilmediler. Örgütçüler diye adlandırılan takım ağır basmaya başlamıştı.

Ancak bütün bu olup bitenler sırasında, Ecevit'in tavrını açıkça ortaya koymaktan titizlikle kaçındığı, bir hakem tavrı izlemeye çalıştığı da gözden kaçmıyordu. Ne var ki muhalefetlerini Ecevit'e yöneltmeğe özel bir itina gösteren örgütçüler ekibi, zamlar dolayısıyla kapıldıkları bozgun havası içinde ihtiyacı elden bıraktılar ve 5 Mart günü CHP Meclis Grubu toplantısında eleştirilerini —oldukça ölçülü bir dille de olsa— bizzat Genel Başkan Bülent Ecevit'e de yönelttiler.

Aslında zamlar zaten kaynaklı CHP içinde —hele ilk günler— tam bir bozgun havası yaratmıştı. Nitekim 5 Mart günü yapılan grup toplantısında Ecevit'e eleştiri yöneltilen yalnızca örgütçüler ekibi olmamış, Necdet Uğur gibi, kokmaz bulaşmaz, ama önde gelen bir CHP'li olmayı da başarıyla sürdüren çok ihtiyatlı politikacılar bile zam kararları üstüne hükümete eleştiri yöneltmekten kaçınmamışlardı. Eleştiriler «Ak günler vaad ettik, halk ise, kara günler getirdiniz diyor. Seçmenin önüne çıkmaya yüzümüz kalmadı...», «Kahvelerden Ecevit'in resimleri indiriliyor...». «On ayda tırnak

tırnak kazandığımız pres-tiji, on günde kaybettik...» gibi salt gözleme dayanan ciddi bir ekonomik bilgilendirilmeden kaynaklanmayan, tutarlı bir ekonomi politikası görüşü yansıtmayan eleştirilerdi. Ancak önemli bir yanları vardı: CHP içinde çok, çok uzun bir süre den beri ilk defa Genel Başkan da eleştiriliyordu.

Kulislerde ise eleştirilerin yönü ve çapı daha şiddetleniyor, Ecevit'in çevresini saran mülkiye cuntası tarafından yönlendirildiği genel başkanın bu çemberi yırtmak şöyle dursun, gün geçtikçe bu takımın bütünleşme yönüne gittiği, üstelik Ecevit'in sanıldığı kadar eleştiriye tahammülü olmadığı gibi son derece ilginç ve umulanan çok üstünde bir doza ulaşıyordu.

Grubun devam eden toplantısı sırasında eleştiriler daha da sertleşti. Özellikle ilk defa milletvekili seçilen genç milletvekilleri tarafından yöneltilen eleştiriler, bir kaç temel konuda, bu defa cevaplanması zor, geçiştirilmesi imkânsız açıklıkta idi.

Genç milletvekillerinin eleştirileri

Genel af konusunda CHP'nin tutumunu bulanık bulan genç milletvekilleri, af konusunda MSP kanadının kendilerinden çok daha önde, çok daha demokrasinin savunucusu durumunda olduğunu söylediler. Buna karşılık CHP'liler, bir grup kararı ile kendilerini kendileri bağlamışlardı. Üstelik affın kapsamı, CHP'nin millete verdiği sözle çelişen bir şekil

de son derece dar tutulmuş, af konusu bazı kötü pazarlıklara konu edilmişti.

Ecevit, eleştirileri sakin bir sesle cevapladı. Ecevit'in konuşmasının özeti: «Haklısınız. Ama sabırsız olmayın ve bekleyin. Göreceksiniz alacağımız tedbirlerle bütün bu aksamaları ve zamların doğurduğu tedbirleri gidereceğiz» şeklinde idi. Ancak Ecevit bile konuşmasının ikna edici olmadığını görmüştü. Grup toplantısının ikinci gününde bizzat kendisi bir önerge verdi ve «Hükümetin ekonomi politikası ve genel tutumu hakkında grupta genel görüşme açılmasını» istedi. Genel Başkan'ın önergesi, tüzük gereği otomatikman gündeme alındı ve kabul edildi.

Genel görüşme açılıyor

CHP Senato ve Millet Meclisi ortak grubu 12 Mart günü toplandı. Toplantı 13 Mart günü de devam etti. İlk günkü oturumda çok sayıda CHP milletvekili söz alıp, hükümetin ekonomi politikasını eleştirdiler. Eleştirileri Bülent Ecevit ve Deniz Baykal cevaplandırdılar. Ertesi gün yayınlanan gazete ler toplantıyı «CHP Ortak grubu, zamların zorunlu olduğunu kabul etti», «Ecevit ve Baykal, ortak grubu bu ikna ettiler», «CHP ortak grubu hükümetin ekonomik politikasını onayladı» gibi başlıklarla duyurdular ve büyük ölçüde de gerçeği yansıttılar. Nitekim, gelişmeli geçmesi beklenen ortak grup toplantısının ikinci günü Ece

vit'in gruba değil, Demirel ve Feyzioğlu'na cevap veren bir konuşmasından başka kayda değer hiç bir konuşma yapılmadan sona erdi.

Dikkatlerden kaçanlar

Ancak dikkatlerden kaçan bir gerçek vardı: CHP ortak grubunda, daha önceleri sert eleştirileri yönetenlerin hemen hiç biri söz almamış, yazılı yada sözlü soru yöneltmemişti. Kaldı ki bu kişilerin eleştirilerin temeli ekonomik politikadan çok, demokrasiye, temel özgürlüklerden, partinin dünya görüşüne ilişkin konulara dayanıyordu. Oysa ortak grup toplantısında gerek Ecevit gerekse Baykal ekonomik konularda bilgi vermekle yetinmişlerdi.

Daha sonraki günlerde, Örgütçüler kanadından alınan haberlere göre, Ecevit'e bir muhalefet yöneltilmesi — şimdilik - sakın calı görülmüş ve parti meclisi gibi, Meclis Grup Yönetim Kurulu gibi kilit parti organlarında çoğunluğun elde tutulması yada elde edilmesi gibi çalışmalarla ağırlık verilmesi tercih edilmişti. Bu kanada mensup sayılan CHP'li parlamentoların kimisi bu tavır, «Bizim Ecevit'ten şikâyetimiz yok. O bizim gerçek liderimizdir. Bizim kavgamız tutucu, gençlik kolları gibi partinin seçim yükünü taşımış bir kadroyu tasfiye etmekten kaçınmayan, örgüte ve halka inanmayan bir kadro iledir. Ve bunların, genel başkanın çevresinde kurdukları

ağı da yırtacağız» şeklinde açıklıyordu. Ancak bir başka kesim ise bu tavrı «Şimdilik» şeklinde belirliyor ve çatışmanın sona ermediğini, sadece ve gene ertelendiğini söylüyordu.

Bu arada örgütçüler diye adlandırılan kanadın, aslında klik, grup olmak şöyle dursun ortak hareket eden bir birlik bile olmadığı söyleniyor bu yüzden eleştirilerin dozunda tutulduğu ve «bekleneceği» belirtiliyordu.

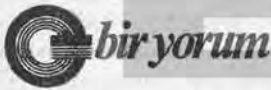
Yaygın bir yorumla CHP içindeki mücadelenin bir raundu daha oynanmış ve bu defa ki berabere sonuçlanmıştı. Tek gelişme Ecevit'in gittikçe taraflardan birini seçme zorunda kalamadığı, kendisi dahil, herkes açık, açık anlamasıydı.

7 MART 1974

- Adalet komisyonu Genel af önerilerini ele alıyor.
- Af tartışmaları devam ediyor... AP. 141-142 ve 146. maddelerden hüküm giymiş olanların affını engellemek üzere sonuna kadar direneceğini açıkladı.
- DP içindeki çalkantı büyüyor.
- Türk Hava Yollarının bir DC-9 ve bir

DC-10 uçağı daha arıza yaptı.

- Belediyeler su, elektrik ve taşıt ücretlerine zam yapmaya devam ediyorlar.
- Yeni mevsimde haşhaş ekiminin başlayacağı söyleniyor.
- 100 bin işçi greve gidince Etiyopya yeniden karıştı...

Arslanlar Arslanı'nın ülkesinde

neler oluyor?

Mehmet Güven

Arada bir, mum alevi gibi parayıp sönen olaylar dışında, siyasi ekonomik ve sosyal gelişimin son derece yavaş ilerlediği bir ülke olan Habeşistan, yada son zamanlarda anıldığı gibi Etiyopya, son bir ay içinde birden patlayan olayla-

ra sahne oldu. Afrika'nın en geri kalmış ülkelerinden biri olan Habeş başkenti Adis Abeba'da, yılların getirdiği iktisadî ve sosyal bunalımın birden patlaması ile binlerce Habeş'li sokağa döküldü. Pahalılığı protesto eden halka karşı polis harekete geçirildi ve 5 kişinin ölümü, binlerce kişinin tutuklanmasından sonra, sokakları görünüşte bir sessizlik kapladı. Ülkenin hemen hemen tek hakimi olarak bilinen Arslanlar Arslanı 81 yaşındaki Haile Selasiye, radyo ve televizyonda yaptığı konuşmada benzin fiyatlarını indirdiğini, ana gıda maddelerinin fiyatlarını da dondurduğunu açıkladı.

Açıkladı ama patlamalar başlamıştı bir kere. Afrika'nın bu geri ülkesinin Amerikan, İngiliz ve İsrail uzmanları tarafından yetiştirilmiş oldukça modern ordusu, kendilerine yapılan yüzde 33 oranındaki zammı hiç de yeterli bulmamıştı. Bir sabah erken saatlerde İkinci Kolordu, ülkenin ikinci büyük şehri olan Asmara'yı işgal ediyordu. Şehre giden bütün yollar, bankalar, hükümet binaları işgal edildi ve istekler bildirildi. Askerler yüzde 100 oranında zam, sosyal güvenlik hakları ve hükümetin istifa etmesini istiyorlardı.

Orduda isyan çabucak yayılıyordu. Çok geçmeden hava kuvvetlerine bağlı uçaklar Adis Abeba üzerinde uçuyor, deniz kuvvetleri isyancı birliklerin yanında olduklarını bildiriyorlardı. Selasiye bu istekleri kabul etmeyince tam teçhizatlı birlikler sessizce Adis Abeba'ya giriverdiler; bankaları, havaalanını, önemli binaları işgal ettiler. Bu kez Haile Selasiye belki de hayatının en büyük tavizlerinden birini vererek kabineyi değiştirdi, başbakanlığa Makonen'i atadı. Askerlerin bütün istekleri de kabul edilmişti.

İşçiler Genel Greve Gidiyor

Küçük burjuva kesiminin istekleri yerine getirilirken ülkenin en büyük ve en yetkili sendikası olan Habeşistan İşçi Sendikaları Konfederasyonu 85 bini aşkın üyesini genel greve çağırıyordu.

Tarım, petrol endüstrisi, havaalanları, tekstil ve kamu ulaşımı kesimlerinde çalışan işçileri içeren sendikanın bütün üyeleri bu çağrıya uyarak işi bıraktılar. İstekleri 17 maddede toplanıyor ve özellikle memurlar, teknokratlar, öğrenciler tarafından destekleniyorlardı. Topu topu dört gün sürdü genel grev. Hükümet derhal boyun eğmiş, işçilerin bütün isteklerini kabul etmişti. Sendikanın aldığı haklar Habeşistan için gerçekten büyük bir sıçrama niteliği taşıyordu. Asgari işçi ücretleri 1 Habeş lirasından (7 TL. civarında) 1.75 liraya çıkarılıyor, durmadan artan fiyatlar için bir fiyat kontrol heyeti kurulacağı vadeliyordu. Asıl önemli maddeler ise, diğer iktisadî kesimlerde sendikalaşma hakkının tanınması, fikir hürriyeti, gösteri yapma hürriyeti idi. Hele alınan bir başka hak Habeşistan tarihinde benzeri görülmemiş bir nitelik taşıyordu: Grev sırasında işçiler ücretlerini işverenden alacaklardı.

İstekler Büyüyor

Bunca yıl belli bir statüko'nun içinde yaşamış olan kitlelerin isteklerinin ardı arkası doğal olarak kesilmeyecekti. Bu kez de Adis Abeba'da öğrenci gösterileri başladı. Öğrenciler, siyasî haklar üzerinde duruyorlar, siyasî partilerin kurulmasını, parlamentoya daha fazla yetki tanınmasını ve hatta (!) Cumhuriyet bile istiyorlardı. Üniversite öğretim üyelerinin de yeni başbakanın istifa etmesini isteyerek öğrencilere katılmaları üzerine, İmparator Haile Selasiye Üniversitesine bir polis baskını yapıldı. Cop ve göz yaşartıcı bomba kullanan güvenlik kuvvetleri yine yüzlerce kişiyi tutukladı.

Ordunun içindeki çalkantılar halâ bitmiyordu. Ülkenin özellikle şehirsiz alanlarında patlamaların daha uzun süre devam edeceği anlaşılıyor. Arslanlar Ars-

lanının ülkesi büyük değişmelerin eşiğinde. Ülkenin genel yapısı ise bu değişimler için geç bile kalındığı kanısını uyandırıyor.

Aristokrasinin Devri Geçiyor

Habeşistan herşeyden önce bir tarım ülkesi. Fakat henüz büyük bir kısmı dokunulmamış olan kaynaklarının sanayi potansiyeli çok büyük. Dağlık bölgelerden gelerek sonunda Nil nehrini oluşturan akarsular gerçekten büyük bir hidroelektrik güç temin edebilir.

En önemli tarımsal ürün, ülke ihracatının hemen hemen yarısını meydana getiren kahve. Toprakların yüzde 70'inin tarıma elverişli olmasına rağmen sadece yüzde 15'i kullanılıyor.

Kimin bu topraklar? Eldeki istatistikler Habeşistan topraklarının yarısının aristokrasi ve kilisenin elinde, diğer yarısının ise şehirlerde oturan ve büyük bir kısmı ticaretle uğraşan toprak ağalarının olduğunu gösteriyor. Kırsal alanlarda yaşayanlardan bir kısmı göçebe, diğer kısmı ise ürünün genellikle yüzde 75 ini alan toprak sahiplerine daimi borç ödeyen ortakçı köylüler. Kişi başına düşen yıllık gelir 70 dolar civarında. Yabancı ülkelerden ithal edilen ihtiyaç maddelerinin fiyatı bir füzeye hızıyla yükseliyor. Gıda fiyatları bir yılda bir misli arttı.

Ve Açlıktan Ölenler

Hayat standardı zaten son derecede düşük olan Etiyopya halkının üzerinde geçen yıl başında akbabalar uçuştu durmadan. Bütün Orta Afrika'yı kasıp kavuran kuraklık en çok Arslanlar Arslanının tebaasının etkiledi. Uzmanların çok önceden tedbir alınmasını bildirmelerine rağmen, kulak ardı edilen öğütler yüzünden, tam 100 bin insan öldü. Hem de açlıktan...

Binlerce dostuna parlak şölenler veren ve Afrika'nın en büyük ordusunu besleyen Haile Selasiye aylarca dünyadan sakladı bu olayı. Açlığın vahameti anlaşıldığı zaman ise yardım geldi, tedbirler alındı, ama çok geçti artık.

Burjuvaların Siyasal İstekleri

Ülke bu durumda iken başta Amerika olmak üzere İngiltere ve Faşizmin yegane düşmanına kadar Habeşistan'ı işgal altında tutan. İtalya, potansiyel kaynakları çok yüksek olan bu ülkeyi iktisadi baskı altında tutmaktadırlar. Henüz milli hasılaya yüzde 5 oranında katkı yapan sanayi gittikçe palazlanmaktadır. Palazlanan burjuvazi, hükümeti ve iktidarı ellerinde tutan aristokrasinin çağ dışı kalmış yöntemlerini elbette ki saf dışı etmek isteyecekti. Anayasanın yarısı İmparatorun yetkileri ile ilgili maddelerle dolu olup, zaten kısıtlı olan parlamento ve hükümetin yetkileri de aristokrasi ve toprak ağalarının elinde olursa, ülkeyi siyasal bir değişikliğe götüren sebeplerden en önemlisi ortaya çıkar. Habeşistan'da özellikle küçük burjuva kesimlerin özelemlerini, işçilerin siyasî ve ekonomik mücadelelerini, açlıktan kırılan köylü kesimin isteklerini fırsat bilen burjuvazi siyasal düzeyde iktidara oynamaktadır.

Haile Selasiye henüz «efsane» niteliğini kaybetmemiştir. Bu yüzden de toplanan Anayasa komisyonları ve hükümetin varacağı en büyük sonucun, ülkede bir parlamenter monarşinin kurulmasını sağlamak olacağı ve imparatorun yetkilerinin büyük ölçüde kısıtlanacağı, hatta seçimler yapılacak olursa aristokrasinin bütün güçleriyle sıkı sıkı tutmaya çalıştıkları, siyasal haklarının ellerinden uçup gidebileceği kolayca anlaşılabilir.

Habeşistan geri kalmış bir ülkedir. Önünde daha çok uzun ve güç bir mücadele vardır. Ülkedeki siyasî mücadelenin nereye kadar gidebileceğini kestirmek güçtür. Fakat muhakkak ki şimdilik bir özgürlük savaşı içinde olan basın ve yayın organları, kitlelerin uyanışına önemli katkıda bulunacak ve Habeşistan artık eski Habeşistan olmayacaktır.

8 MART 1974

- Adalet Komisyonu genel af tekliflerini görüşmeye başladı.
- İstanbul'daki Atatürk Öğrenci sitesinde dışardan gelen bir grubun saldırısına uğrayan öğrencilerden 6'sı yaralandı.
- ABD'de Başkan Nixon'a muhalefet büyüyor. Nixon'un siyasî casusluğa son vermesi istenirken bazı eyalet valileri de Başkan'ın en kısa zamanda azledilmesini istedikler

9 MART 1974

- Haşhaş tohumunun ekimi başlıyor.
- Af komisyonunun AP'li üyeleri «anarşist ve komünistlerin» affının engellenmesi için sonuna kadar direneceklerini tekrarladılar.
- İşverenlerin SSK'ya olan 1,5 milyar borçlarının affedilmemesi istendi.
- Mühendis odaları, çeşitli kuruluşlar ve bilim adamları, affın genel ve sınırsız olmasını istedikler.
- Üniversitelerde komando faaliyeti yoğunlaşıyor.

11 MART 1974

- Haşhaş ekimine başlanacağı ABD'ye bildirildi.
- Bir süre önce meydana gelen havacılık tarihinin en büyük kazasının nedeninin DC-10 uçaklarının yapım hatası olduğu anlaşıldı. Uçağın bagaj kapısının açıldığı sanılıyor.
- Orman Fakültesi öğrencileri komando

- Ecevit, Partisinin Merkez Yönetim Kurulu toplantısında zamların zorunluluğunu savundu; halkın zamlardan zarar görmemesi için tedbir alınacağını söyledi.
- Filistin halkının tek meşru temsilcisi olarak Yasser Arafat'ın El Fetih örgütünü tanıdığımız resmen bildirildi.
- ABD ile Avrupa arasında gerginlik büyüyor. Kissinger Avrupalıları ABD'ye haber vermeden Araplarla konferans düzenlemekle suçladı.

- ABD ile AET'in Bonn'da yapacakları önemli toplantının son ayrılıklar yüzünden süresiz olarak ertelenmesi ABD hükümeti tarafından istendi. Fransız dışişleri Bakanı Jobert de Amerikan birliklerinin Avrupa'da kalmaya devam etmelerinin kendileri için hayati önem taşımadığını, Amerikalıların Avrupa'da Avrupayı korumak için değil. ABD'nin güvenliğini sağlamak için bulduklarını ileri sürdü. ABD - AET ilişkileri gerginleşiyor...

hareketine göz yumulduğunu bildirdiler.

- Son ekonomik bunalım sırasında Almanya'da 620 bin kişinin işsiz kaldığı bunun 20 binini Türk işçilerin meydana getirdiği açıklandı.
- Pompidou yarın Brejnev'le buluşacak. Fransa dışişleri bakanı Jobert «Kissinger Avrupa'da müttefik mi uşak mı arıyor?» dedi..

bir yorum

Değişen dünya

Hüseyin Baş

TÜSTAV

Başta Birleşik Amerikan emperyalizmi olmak üzere kapitalist dünyanın irili ufaklı tüm emperyalist ülkelerinde sistemin bizzat yapısından gelen temel kriz etkilerini bütün hızıyla sürdürürken bu kez keşmekeşe emperyalistler arası sür-tüşmenin de katıldığına tanık oluyoruz.

Enerji krizi, Watergate gibi olaylarla bir süre ertelenen bu «iç savaş», bugün yeniden ve çok daha belirli ölçülerde su üstüne çıkmış görünmektedir. Birleşik Devletler Dışişleri Bakanı Kissinger Avrupa'yı, özellikle Fransa'yı Batı Andlaşmaları önünde «hizaya gelmeye» davet ederken Başkan Pompidou'nun sözünü esirgememesiyle ün yapan Dışişleri Bakanı Jobert «büyük müttefikini», «Avrupa'da uşak aramakla» suçlamaktadır. Söz düellosunun ilk raundu bizzat Başkan Nixon'un geçen 15 Mart'ta Chicago'da işadamları önünde yaptığı konuşmada «masalara yumruklar atarak» kadirbilmez Avrupa'ya yağdırmasıyla sona ermişe benzemektedir. Sona ermişe benzemektedir diyoruz, zira Atlantik aşırı düello, Jobert'in «tehdidi» sineye çekmesiyle hiç değilse şimdilik, daha ilerdeki bir tarihe ertelenmiştir.

Amerika ile Avrupalı müttefikleri arasında işi misli görülmedik derecede karşılıklı suçlamalara, giderek ciddi ve ağır tehditlere varıran nedir? Atlantik Andlaşmasının 25. yılı arifesinde müttefikler arası bu savaş niye?

* * *

Sorun kuşkusuz çok yönlü ve karmaşık. Görünür neden Fransa'nın bir bakıma başı çektiği 9'lar Avrupa'sının son enerji krizinde Amerika'yı safdışı bırakarak petrol üreticisi Arap ülkeleriyle «direkt» ilişkiler kurmaya yeltenmesi... Washington'un krize toplu olarak —bundan Amerikan çıkarlarına uygunluk anlaşılmalıdır— çare bulunmasına yönelik düzenlemelerine sırt çevirerek, «başına buyruk» hareketlere girişmesi...

Aslında bu tutum bir politik tercihtir. 9'ların bugün enerji sorununda yarın çok daha başka sorunlarda yine «başına buyruk» girişimlere, yani tercihlere yönelmesi ise ABD emperyalizminin global stratejisine ters düşmekte, giderek bu stratejinin «tekerine» çomak sokmaktadır. Washington'u küplere bindiren, onu, Avrupa'daki kuvvetlerini çekme tehdidinde kadar götüren neden, bu «başına buyruk» çıkışların «yol olması», daha açık bir deyişle Batı ittifakları dizisinin bundan böyle Amerika'nın istediğinden hayli farklı biçimlere dönüşmesi tehlikesidir. Bu ise en açık anlamıyla Amerikan hegemonyasının dünya iktidarı dengesindeki yerinin daralması, zaafa uğramasıdır. O kadar ki kimi uzmanlar Amerika'nın dünya hegemonyasını en ciddi ve ağır biçimde tehdit eden gücün Sovyetler Birliğinden çok Batı Avrupa ve Japonya —ya da ikisi birlikte— olduğu görüşündedirler. (1)

* * *

Söz konusu tehdit A.B.D. emperyalizmi ile onun politik, ekonomik ve askerî himayesindeki ikinci mevki emperyalistler arasında mevcut bulunan ikili ya da çok yönlü andlaşmaların günün yeni dengeleri doğrultusunda farklılaşma eğilimlerinde kendini göstermektedir. Gerçekten de gerek 9'lar Avrupa'sı, gerekse de Japonya, 2. savaştan bu yana güçlenerek A.B.D. ile önce ekonomik şimdi de politik alanlarda boy ölçüşür duruma gelmişlerdir. Bu ülkeler artık uzun yıllar çok pahalı bir biçimde ödedikleri A.B.D. himayesini istememektedirler; ulusal çıkarlarını Washington'un gözlükleri arkasından değil, bizzat kendileri kollamak niyetindedirler. Bu eğilimin ise ABD'nin dünya hegemonyasına indirilen ağır bir darbe olduğundan kuşku yoktur. Kapitalist ülkeler arası çelişki had düzeylerine ulaşmıştır. Bugünkü ciddi sürtüşmelerin temelindeki neden budur.

İkinci savaş bitiminden bu yana, ABD'nin genel stratejisine kısa bir bakış, ulusal kurtuluş hareketleri, güçlenen sosyalist dünya, kapitalist ülkelerdeki sola açılmaların ve bu ülkelerdeki sosyal mücadelelerin bizzat kapitalist sistemin ya-

pısından gelen onulmaz hastalıkların ve keskin çelişkilerin etkileriyle nasıl değişimler gösterdiğini anlamaya yetecektir.

ABD emperyalizminin dostlarını da düşmanlarını da gönlünce sömürdüğü dönem, kuşkusuz çok gerilerde kalmıştır. Amerika'nın muazzam ekonomik ve askerî gücü 2. savaş sonrası dünyasında büyük ölçüde egemendi. Savaşta varını yoğunu kaybetmiş Avrupalı ve Uzakdoğulu dostlar - düşmanlar, Atlantik ötesinin bu muazzam gücüne kollarını da kapıları gibi açmışlardı ardına kadar... 50'lerde kimsenin ABD'nin «leadership» liğine söyleyecek sözü yoktu. Sam Amca, sosyalist dünyanın yaralarını sarmakla meşgul olduğu bu dönemde, elindeki korkutucu nükleer gücün de yardımıyla zayıf düşen eski sömürgecilerin hammadde kaynaklarına da geniş ölçüde elatmayı ihmal etmemiştir. 50'ler döneminde sosyalist blok dışında kalan ülkeler, politikanın tüm kategorilerinde, dolaylı ya da direkt Washington'un dümen suyunda seyretmektedirler. Hammadde kaynağı ülkelerde, 2. savaştan bu yana yepyeni bir hız kazanan Ulusal Kurtuluş Savaşları, ya da Amerikan nüfuz bölgelerindeki çeşitli ülkelerin toplum yapılarında patlak veren iç mücadeleler, kimi zaman kaba kuvvete kimi zaman da daha ince politikalara —darbe, hileli seçim vb.— başvuru olarak safdışı ediliyorlardı. Ve bütün bunlar için «komünist tehlikesi» ni öne sürmek yetip artıyordu. Bitip tükenmeyen Berlin sorunu, «hür dünya»nın ya da «birleşmiş milletler ideali»nin kazandığı Kore savaşı, soğuk dönemin dizi dizi sıcak çatışmaları, A.B.D.'nin işaretiyle başlar, onun rıza göstermesiyle sona ererdi. Washington'un irili ufaklı mütefiklerine ise sadece eline tutuşturulan silâhları yüklenip bando mızıkâ «çağrıya» uymak düşerdi. Berkeley Üniversitesi uzmanlarından, «War Without End: American Planning for the Next Vietnam» (Knopt, 1972) adlı eserin yazarı Michael Y. Klare (2) «Vietnam'dan sonra Amerikan askerî stratejisiyle ilgili incelemesinde de belirttiği gibi, 50'ler döneminde Washington tüm askerî stratejisini Sovyetlerle muhtemel bir savaş tehlikesi üzerine kurmuştu. Dünyanın şurasında ya da burasında patlak veren soğuk ya da sıcak savaşların tümüne topyekûn bir nükleer savaşın hazırlıkları olarak bakılıyordu. Ne var ki 50'ler sonunda sosyalist dünyanın artan ağırlığı, Ulusal Kurtuluş savaşlarının başarıları, tüm ülkelerde toplumsal hareket ve mücadelelerin etkin düzeylere ulaşması Amerika'nın yüklediği dünya jandarmalığı görevini önemli ölçülerde kısıtlayacaktı. A.B.D.'nin leadership'liğine ikinci darbe ise artık 2. savaşın yıkımından kendini kurtararak «palazlanan», palazlandıkça da dünya pazarlarından pay, politik, ekonomik ve askerî alanlarda «kişilik», giderek «otonomi» talep eden «dünün uysal müttefiklerinden» gelecekti.

Eisenhower döneminde «nükleer topyekûn bir savaş» öngören «Massive Retaliation» Küba, Cezayir ya da Çinhindi başkaldırımlarını engellemekte başarılı olamamıştır. Bloklararası nükleer denge bu dehşet silâhını kullanma imkânını kimseye bahsetmiyordu. Bunu Kennedy döneminde «konvansiyonel savaşlar»ı öngören «esnek karşı koyma» izledi.

Vietnam savaşı, bu stratejinin de, ortaya büyük kuvvetler sürülmesine rağmen, başarı kazanmadığını göstermiştir. ABD, Vietnam sonrası askerî ve buna bağlı olarak da politik ve ekonomik alanlarda yeni stratejiler benimsemek zorunda kalmıştır. Bunu yaparken de değişen dünyanın yeni dengelerini hesaba katmak durumundadır. Ulusal Kurtuluş savaşları başarıya ulaşip, toplumun bilinçlenme sürecinde sağlıklı adımlar attıkça, «nüfuz» bölgeleri daralan kapitalist ülkeler, dünya pazarlarına daha uygun koşullarla çıkmanın yarışında nefes tüketmekte birbirleriyle kıyasıya rekabete girişmektedirler. O kadar ki, bu ülkeleri artık salt komünist tehlikesine karşı «nükleer şemsiye» ya da «hazır kuvvet» bulundurma karşılığında, askerî, ekonomik ve politik alanlarda «eskisi gibi» kıs-

kıvrak bağlı tutmak mümkün görünmemektedir. A.B.D. özellikle askerî alanda stratejisini günün koşullarına uydurmuştur. Nüfuz bölgelerinin korunması bundan böyle yoğun askerî yardım ve politik destekle techiz edilen yerel kuvvetlere bırakılmıştır. Bu strateji, «Savunma Cephesi —forward defense—» adıyla anılmaktadır. Bununla ABD'nin dünya jandarmalığından vazgeçtiği sanılmamalıdır tabii. Ama bu görevini biraz da istemeyerek günün koşullarına uydurmak zorunda kaldığını ve hele bu yöndeki eğilimin önümüzdeki dönemde daha da belirginleşeceğini söylemek rahatlıkla mümkündür. Kaba kuvvetin uluorta kullanılması imkânlarının gün geçtikçe yitip gittiği bir dünyada Emperyalizm bütünüyle etkisiz, hele silâhsız kalmış değildir elbette. Ekonomik bloküs —Şili'de olduğu gibi— politik baskı, ülke içindeki muhalefet, muhalifleri harekete geçirme, eski yaraları kaşıyarak daha çok politik amaçlarla yeni karışıklıklar çıkarma, küllenmiş düşmanlıkları temizleme vb. ABD emperyalizminin dağarcığındaki etkin silâhlardan bazıları... Ama bütün bunlara rağmen, ABD için asıl sorun, emperyalizmin çağdaş evresi Tekelci Devlet kapitalizminin içinde bulunduğu temel krizdir. Tekelci devlet kapitalizminin yapısından gelen hastalıklar, dünya ülkelerinin gerçek çıkarlarına sahip çıktıkları ölçüde sömürü alanları daralan emperyalist güçleri, her geçen gün biraz daha şaşkına çevirmekte, bu kez kaynaklara daha uygun koşullarla, yaşanmanın yanısıra birbirlerine olmadık kazıklar atmaktadırlar. Söz gelimi ABD Ortadoğu'da şimdilerde süngüsü iyice düşen maşasıyla «hür dünya» adına mücadele verirken, Avrupalı «canyoldaşları», elaltından Araplarla kumpas peşinde didinip durmaktadırlar. Manevî evlâdı sayılması gereken Batı Almanya, son İsrail - Arap savaşında küçük, ne var ki tek güvenilir müttefikine gönderdiği askerî malzemenin transit olarak topraklarından geçmesine izin vermeyerek bloküse karşı çıkmıştır. Yunanistan ve Türkiye yine aynı savaş sırasında Amerikan yakıt ikmal uçaklarına alanlarını kapamışlardır. Kapitalist dünyanın ekonomik krizi ise, son enerji krizinden çok önce patlak vermiştir. Fransa'da iş çevrelerine yakınlığı ile tanınan Enteprize dergisi geçen 31 Ağustos sayısında, «krizin içindeyiz» diyerek «kriz mi? ne krizi» diyenlere gerekli cevabı vermiştir. Enerji krizi azgın bir enflasyonist gidişin simgelediği genle ekonomik krizi bugün kuşkusuz daha da artırmıştır. Batı dünyası misli görülmemiş bir keşmekeş ve karmaşanın içindedir. Fiyatlar her yerde patlamaktadır. Faiz oranları bugüne kadar bilinen tüm tarihsel rekorları berhava etmiştir. Kore savaşından bu yana görülmemiş bir spekülasyon dünya pazarlarını altüst etmiştir... Gözümüzün önüne serili manzara, misli görülmemiş ölçüde bir anarşik dünyadır. Pazarların tümünde keşmekeş, düzensizlik, parçalanma, ekonomik politikaların geçerlilik derecesinde tam fiyasko...

Sosyalist jargon yaşamın ekonomik sosyal, politik, ideolojik ve ahlâkî tüm kategorilerinde görülen başı bozuklukları, düzensizlik ya da kilitlemeleri, «tekelci devlet kapitalizm» bilimsel deyişimiyle adlandıran modern ya da çağdaş kapitalist sistemin krizi olarak tanımlar.

«Özel sermaye birikiminin kamu finansmanıya saptanması olarak da tanımlanabilen tekelci devlet kapitalizmiyse, sermayenin yapısal değerini düşürerek bir süre için tekelci kâr oranını artırma, aynı zamanda da sermayenin «aşırı ölçülerde» birikme eğilimini engellemek olan işlevini yerine getirmekte aciz kalmıştır. Daha açık bir deyişle, tekelci devletin çok yönlü ve çeşitli destek ve yardımları tekellerin uzun yıllar boyu topladıkları sermaye birikimini «verimli biçimde» kullanmalarına artık yardımcı olmamaktadır.

«Kapitalist ülkeler ekonomisi son yıllara gelinceye kadar uzun süren bir atılım evresi geçirmiştir. Bu evrede de, aşırı birikimden doğan krizler tamamen ortadan kalkmış değildir, ne var ki oldukça kısa sürmüştür. Söz gelimi ge-

rileme ve yavaşlama dönemleri bütünüyle belirlenmeden yerlerini kısa sürede yeniden hızlanmaya bırakmışlardır.

Oysa, 1967 - 1968 yıllarında durum tamamen tersine dönmüştü. Tekelci devlet kapitalizminin krizinin belirtileri bu dönemde süreklilik kazanmıştı. Piyasadaki gerçekleşebilir kâra oranla çok aşırı ölçülere ulaşma eğilimindeki birikime karşı çıkmak, belli bir yerden sonra salt kamu sermayesinin değerinin düşürülmesiyle mümkün olamamıştı. Böylece sermayenin aşırı birikimi, sürekli bir nitelik kazanarak tekelci devlet kapitalizminin tüm mekanizmasını bloke etmişti. Bu ise kapitalist sistemin yapısal krizinden başka birşey değildi.

Krizin belirtileri birkaç yıl öncesine kadar uzanmaktadır. 1971'de sonu alınan gerilemeyi 1974'de kapitalist ülkelerin hemen tümü için yeni bir yavaşlamanın haberi izlemiştir. Bugün ise kapitalist ekonomiler misli görülmemiş bir enflasyonist keşmekeşe çalkalanmaktadır. Örneğin 73'ün Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında yıllık oran olarak perakende fiyatları Japonya'da yüzde 15,5, İtalya'da yüzde 12, İngiltere'de ve Fransa'da yüzde 10, Batı Almanya'da yüzde 8,2, ABD'de yüzde 7,9 artmıştı. Bugün bu eğilim çok daha belirlidir. Aynı, enflasyonla gerilemenin içiçe buldukları «stagfilasyon» dönemini, ayrıca önemli ölçüde işsizlik, bölgeler arası dengesizlik, verimli olmadıkları gerekçesiyle bazı kesimlerde üretimin tamamen terkedilmesi ve bu gibi düzensizlik ve kilitlenmelerle de tanımlamak mümkündür. Son irdelemede görülen, kamu finansmanı ile değeri düşürülen sermayenin imkânlarının sınırlı niteliğidir. Bu ise, «kâr için birikim, birikim için kâr» üzerine kurulan bir sistemin çelişkilerine yenilerini eklemiştir.

Tekelci devlet kapitalizminin krizinin temel belirtilerinden biri de, uluslararası para krizidir. 2. savaştan sonra Bretton - Woods'ta saptanan mekanizmadan ortada hiç bir şey kalmamıştır. Paraların paritelerinin sabit kalması yükümlülüğünün yerinde yeller esmektedir. Tüm kapitalist dünyada devalüasyonlar, dalgalanmalar birbirini izlemekte, giderek genelleşmektedir. ABD'nin, parasının paritesinde değişme yapmaksızın dış ödemeler açığını finanse etmek için dolardan yararlanması dünya para düzenini alt üst etmiştir.

Başında, doların uluslararası ödemeler için araç olarak seçilmesi, Washington'un Atlantikçi ortaklarına kıyasla ezici üstünlüğü nedeniyle uygun karşılanmıştı. ABD 2. savaştan zarar görmemişti. Tam tersine savaş ortamından yararlanarak endüstrisini geliştirmişti. Tek başına dünya altın rezervlerinin dörtte üçünü elinde tutuyordu. Dolara tanınan ayrıcalığın —imtiyazın— temel nedeni buydu.

Dolar üzerine kurulan sistem 1950'lere kadar oldukça iyi işledi. ABD çeşitli ülkelere borç dolar veriyordu; buna karşılık ta bu ülkeler «Made-in USA» malları alıyorlardı. Dolayısıyla da dolarlar yeniden ABD'ye giderek ödemeler dengesini dengeliyordu. 1950'den sonra durum değişecekti. Kapitalist ülkelerin çoğu kalkınmışlar ve mal ihracatına başlamışlardı. Buna karşılık Washington'un emperyalist harcamaları ve sermaye ihracatı dolar çıkışlarını olağanüstü ölçülerde hızlandırmıştı. Dışarıdaki dolarla kısa sürede ABD'nin altın stoklarıyla kıyaslanmayacak derecede muazzam birikimlere ulaşmıştı. Bu ise, herkesin bildiği gibi, dolar enflasyonuna ve emperyalist para sisteminin tarumar olmasına yol açmıştı. Ve hiç bir özel tedbir bu eğilimi durduramamıştır.

ABD emperyalizmi şimdi bizzat kendileri tarafından yaratılan bu başıbozuk durumu yeni bir istismar aracı olarak kullanmanın çabası içindedir.

Atlantik Andlaşmasının gönüllerinde yatan yeni biçimi, bu yöndedir. Japonya'nın da yeralacağı yeni biçimde, üye ülkeler Washington'un direkt sorumluluğundaki «savunma» masraflarına daha eşit ölçülerde katılacaklardır. ABD malları bu kez «savaş doları» desteğiyle yeniden uluslararası pazarlara doluşacak-

tır. Başta 9'lar Avrupa'sı olmak üzere üye ülkeler gümrük duvarlarını tekyanlı olarak indirecekler ve kapılarını «USA mallarına» ardına dek açacaklardır. Çokuluslu şirketlerin gelişmesini engelleyen tüm engeller kaldırılacaktır.

Washington'un planı böylesine açıktı: Ne yapıp edip politik ekonomik ve askerî alanlarda «hür dünya» üzerindeki vesayeti sürdürmek...

* * *

Emperyalistler arası sürüşmenin tekeli devlet kapitalizminin yapısal krizi içinde yer alan bir diğer önemli nedeni de çok uluslu tekeldir. Baskın emperyalizm ABD'nin, özellikle Avrupa ekonomilerine el koymada truva atı olarak bulunduğu çokuluslu şirketler de yapıları gereği ABD ile Avrupalı müttefikler arasında sürekli bir sürüşme kaynağıdır. ABD tekellerinin 1968'den bu yana özellikle çokuluslu şirketler paravanasıyla Fransız ekonomisine büyük ölçülerde hakim olması bugün bu ülkeyi ciddi biçimde tehdit etmektedir. Çokuluslu şirketlerin yerleştikleri ülkelerin ulusal kuruluşları ve şirketleriyle çatışması ise bu sistemin yapısından ileri gelmektedir. Çokuluslu şirketler ne denli ulusal kisvelere bürünürlerse, yönetim, strateji ve karar açısından kaynak ülkeye bağlı kalmaktadırlar. Bu ise kaynak ülkenin eninde sonunda çok uluslu şirketin faaliyet gösterdiği ülkenin ulusal çıkarlarıyla kaçınılmaz bir şekilde çatışmasına yol açmaktadır.

Bugün başta Fransa olmak üzere 9'lar Avrupası, ABD'nin politik dolayısıyla da ekonomik vesayetinden kurtulma çabasıdadır. Hammadde kaynağı ülkelerin sömürülme oranlarının güçleştiği pazarların daraldığı, kâr masraflarının kısıtlandığı bir Dünyada kapitalistler arası çelişkiler daha da keskinleşmektedir. Bu elbette kapitalistler arası ilişkilerin kesileceği, anlaşmaların tümüyle rafa kaldırılacağı anlamına gelmemektedir. Kesin olan işlerin artık eskisi gibi olmayacağıdır. Fransa Dışişleri Bakanı Jobert'in dediği gibi «Amerika dost arıyorsa, dostluğun karşılıklı çıkarlara ve saygıya dayanan» kurallarına uyacaktır. Yok eğer uşak arıyorsa avucunu yalayacaktır.

Kapitalizmin, çağdaş emperyalizmin, yaşamın tüm kategorilerini kapsayan genel krizin tedavisine hiç bir tedbir yetmiyor. Politik, ekonomik, askerî, kültürel ve ahlâk alanlarının tümünde misli görülmemiş bir çöküş, kesmekeş, çaresizlik kol geziyor. Ve sosyalizm tek umut, tek çare, tek alternatif olarak yaşamın tüm kesimlerinde gün geçtikçe artan bir güçle beliriyor. Endüstrinin kilit kesimleri ve finans sektörünün hemen tümünün millileştirilmesiyle oluşacak geniş ve güçlü bir kamu kesimine dayalı demokratik iktidara duyulan ihtiyaç, kapitalist sistemin onulmaz hastalığının had düzeylere ulaştığı çağımızda her zamankinden daha fazla, daha gerekli görünüyor. Türkiye'nin tüm demokratları, bu temel gerçeği hiçbir zaman gözden kaçırmamalıdır. Emperyalizmle başa çıkmaları, ABD ve tüm öteki kapitalist güçlerle halkımızın gerçek çıkarlarını kollayan sağlıklı ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesinin tek ve biricik yolu budur.

(1) Terrence Mc Carthy, «The International Power Game» Ramparts, Kasım 1973.

(2) Bu yazının hazırlanmasında La Nouvelle Critique'in Kasım 73, Ocak 74 sayılarında yer alan Jack Dion ve Henri Claude'un «Pompidou, Nixon - Round ve Para krizi; Çokuluslu şirketler ve bugünkü gelişimleri» adlı özgün incelemelerinden önemli ölçülerde yararlanılmıştır. (H. Baş)

- TRT'nin verdiği cevap hakkından yararlanarak radyo ve televizyonda 15'er dakikalık konuşma yapan Demirel ve Feyzioğlu, Hükümetin tutumunu ve zamları eleştirdiler.
- CHP ortak grubunda hükümetin ekonomi politikası ve genel tutumuna ilişkin görüşme sırasında, Ecevit zamlarını zorunluluğunu ayrıntılı bir şekilde açıkladı.
- Maliye bakanı Deniz Baykal, «Tedbirleri cesaretle alıyoruz, sorumluluğu da kimseyle paylaşmak istemiyoruz» dedi.
- Dışişleri Bakanı Turan Güneş, «AET'nin bizi sömürmemesi için tedbir alacağız» dedi. Güneş Ortak Pazara bağlılık.

esas olmakla birlikte protokolde değişiklik istendiğini bildirdi. ABD Ortak Pazar ilişkileri gerginleşirken

- Kissinger Batı Avrupa ülkelerini tehdit etti.

- Çeşitli işyerlerinde sendikal faaliyetler veya patronunun istemediği sendikaya üye olmak yüzünden işçilere baskılar arttı. Vega'da 14 işçi işten çıkarıldı.
- Habeşistan'da sosyal kargaşa öğrencilere ve Üniversitelere yayıldı; Bazı öğretim üyeleri tutuklandı.
- Irak'da Barzanî kuvvetleriyle Ordu arasında silahlı çatışma başladı. Irak sınırında olağanüstü tedbirler alınıyor; Güneydoğu bölgesindeki askerî tatbikatı Kara Kuvvetleri ve Jandarma Genel Komutanları izliyor...

DEMİREL - TRT SAVAŞI

Kiyamet, Başbakan Ecevit'in yapılacak zamların gerekçelerini kamuoyuna duyurmak üzere Radyo ve Televizyonda yaptığı konuşmadan sonra koptu. Başbakan Ecevit konuşma sınavın bir bölümünde, zam zorunluluğunun geçmiş iktidarlardan devralınmış ekonomik yapının bir sonucu olduğunu söylemişti. AP Genel başkanı Süleyman Demirel, 27 Mart günü, TRT Genel Müdürlüğüne müracaat etti. Başbakan Ecevit ve yardımcısı Erbakan'ın radyo ve televizyon konuşmalarında AP'ye ve muhalefet partilerine yersiz hücumlarda bulduklarını ileri sürdü ve cevap hakkı istedi. Demirel TRT'nin tarafsız olması gerektiğini, oysa Ecevit ve Erbakan'ın devlet radyo ve televizyonundan hükümet propagandası yaptıklarını söylüyor ve aynı

süreyle ve aynı şekilde konuşma hakkı istiyordu.

Demirel'in müracaatının bir bardak suda fırtına yaratmak olduğunu sananlar kısa bir süre sonra asıl amacın, TRT'nin yeni Genel Müdürü İsmail Cem aracılığıyla hükümeti yıpratmak olduğunu anladılar. Gerçekten de İsmail Cem, TRT Genel Müdürlüğüne atandığında tüm muhalefet ve muhalefete yakın basın İsmail Cem'i yıpratma kampanyası açmıştı. Bu kampanyaya göre İsmail Cem İpekçi solcuymuş; hat ta komünistti. Asıl hedef ise CHP-MSP hükümetinin yıpratılmasıydı. Hesaba göre TRT cevap hakkı tanıyacak olursa hem genç ve tecrübesiz Genel Müdür yıpratılmış olacak, hem de AP için son derece değerli ve zamanlama açısından da son derece etkili bir propaganda imkânı doğmuş o-

lacaktı. TRT cevap hakkını reddedecek olursa, bu defa da tarafsızlığı konusunda hertürlü şüphe yaratılacaktı. Hükümeti yıpratma taktikleri sırasında, bir taşla iki kuş vurmuş oluyor, aynı zamanda da TRT içinde huzursuzluğu yeni Genel Müdür ve hükümete karşı çevirmeyi başarıyordu.

Bu arada, Demirel'in müracaatını inceleyen TRT Siyasi Kaynaklar Hakem Kurulu, cevap hakkını doğuracak belirli şartlar gerekçesiyle reddetti. Prof. Bülent Nuri Esen, Prof. Bahri Savcı ve Cemal Mihçioğlu'ndan oluşan hakem kurulu, müracaatın reddiyle ilgili iki sayfalık bir dilekçeyi TRT Genel Müdürlüğe verdi. Demirel konunun peşini bırakmaya niyetli değildi. Çünkü konu, hükümeti yıpratma ve ne-

fes alma imkânı vermeden her koldan, her an vurma taktiğinin bir parçası haline gelmişti. Demirel TRT Genel Müdürlüğüne gönderdiği yazılı itirazda, TRT'nin tutumunu Anayasa'ya aykırı olarak niteledi ve üç profesörden oluşan kurulun hiçbir kanunî yetkisi olmadığını, buna dayanılarak verilen red cevabının da hukukî olmadığını ileri sürdü ve konunun tekrar incelenmesini istedi. 6 Mart günü TRT Genel Müdürü İsmail Cem, ilk kararından gerileyerek veya

geriletirilerek AP ve CGP'ye şartlı cevap hakkı tanıdığını açıkladı. Demirel aynı gün yaptığı basın toplantısında söz hakkının geç verilmiş olmasını eleştirdi. İsmail Cem cevap hakkının, Başbakan'ın konuşmasının Hükümet adına yapılmış olmasından doğabileceğini, müracaatın şekil bakımından haklı görünmemekle birlikte, özürün değerlendirilmesiyle cevap hakkı tanınabileceğini söyledi; aynı hakkın CGP için de doğduğunu bildirdi. Demirel ve Feyzioğlu, 12 Mart

salı günü bu cevap hakkında yararlanarak radyo ve televizyonda 15'er dakika konuşular; konuşmalarında hükümeti sert bir biçimde eleştirdiler...

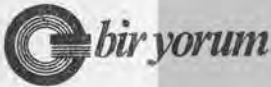
Bu sırada TRT haber müdürü Doğan Kasaroğlu'nun görevine son verilmişti. Demirel ise, hükümete karşı verdiği yıpratma savaşında bir adım ileri atmış oluyordu... TRT Genel Müdürü'nün «tarafsızlık» ilkesini koruma gayretleri muhalefetin ekmeğine yağ sürmüştü.

13 MART 1974

- Irak ve Barzanî birlikleri arasındaki çatışma yüzünden Türkiye - Irak sınırı kapatıldı.
- Haşhaş sorunu ABD-ile Türkiye arasında ciddi bir sorun haline geliyor. CHP grubu iki gün süren tartışmalardan sonra hükümetin politikasını onayladı.
- Adalet Komisyonunun CHP'li ve

MSP'li üyeleri kendi aralarında anlaşmaya vardılar ve af tasarısının sınırları —siyasal suçlar dışında— genişletildi.

- Gençlik ve Spor bakanı, «Faşist eğilimli grupların yumuşak bir yöntemle yokedileceklerini» söyledi.
- CGP ve DP'de çalkantı ve kopmalar sürüyor.

Dört duvarı olmayan bir cezaevi

Nurdan Orpen

Genel af, geçirilen zor dönemlerden sonra toplumun yaralarını sarmak, tahrip edilen yanlarını tamir etmek ve barışı sağlamak gayesi ile; ya da büyük yıldönümlerinde toplumun istisnasız sevinmesi için çıkarılır.

Cumhuriyetin 50. yılında çıkarılmak istenen ve halen sürüncemede olan genel afda, bu iki neden de rol oynamaktadır. Ancak 50. yıl esprisi hergün biraz daha azalmakta, sosyal barış gereksinimi daha ağır basmaya başlamaktadır.

Dışardan görünüşü bu olmasına rağmen, Meclis Komisyonlarında görüşülen ve kabul edilen genel af tasarısı bu amacı gerçekleştirebilecek ağırlığa sahip görünmemektedir.

Bir defa «GENEL AF» teriminin getirmesi gereken eşitlik, bütün cezalıların ayırım yapılmaksızın afdan yararlandırılması kavramları, bu tasarıda yer almamıştır. İkinci olarak da, getirilen ceza indirimleri sosyal barışı sağlayacak güçte görünmemektedir. Çünkü bütün diğer aksaklıklarının yanısıra, af bu biçimi ile bile tatbik edilse cezaevlerinde gene beşbin civarında insan kalacaktır.

Suçluluk kavramlarının tartışılmasına burada girmek istemiyoruz. Ancak şu kadarını belirtmek gerekir ki; ceza kanunlarından suçluluk nedenlerine kadar suça iten bir toplumun cezasını itilenlere çektirmek hukuk anlayışımızla bağdaşmamak gerekir. Aksi halde olayların sadece sonucuna bakan, eline geçirdiğini cezalandıran, yalın kat bir hukuktan bahsederiz ki; içinde adalet, eşitlik ve ıslahın bulunmadığı bir kavram olur.

Elbette bu söylediklerim en genelde «adi suçlu» sıfatının takıldığı insanlar için geçerlidir. «Siyasi suçlu» ve «fikir suçlusu» gibi kavramlara ayırt edilen kesimlere gelince, bunlar için suçlu deyimini kullanamayız. Olsa olsa toplumun bir kısmının öç almak veya kendini korumak duyuruları ile diğer kısmını cezalandırmak isteğinin hedefi olmuş kişiler olarak niteleyebiliriz.

Kaldı ki bu kişilere verilen cezalar onların şahsına değil, bütün düşünen kişilere verilmiş birer ceza durumundadır. Bu cezaların toplumun adalet duygusunu tahrir eden, toplumsal barışı önleyen ve düşünen insanları sürekli tehdit altında bulunduran niteliği daha ağır basmaktadır.

Gerçekten, yönetime hakim olanların, örneğin ceza kanunlarımıza İtalya'nın faşist dönemindeki kanunlarından aktarılan bir 141. maddeyi, 1951'den beri kullanılmayan ve artık Türkiye'ye uymadığı açık olan, kaldırılması tartışmaları süren bir 141. maddeyi bütün şiddeti ile yeniden canlandırmalarının başkaca izahı olamaz.

Bir 146. maddenin olağanüstü yargı mercileri eli ile bu kadar geniş kullanılması ve af tasarısında da kapsam dışı bırakılmasının veya daha az yararlandırılmasının tartışılması yukarıdaki yargımızı doğrulayan verilerdir.

Cezalardan öngörülen 12 yıllık indirim de tartışmaya açık bir konudur. Neden 12 yıl? Hukuk tekniği ve mantığı ile bu sorunun cevabı yoktur.

Bir Genel Af Kanununda, gerçekten barış sağlanmak isteniyorsa bir takım sınırlar koymaksızın bütün cezaevlerinin boşaltılması gerekir. İlle de sınır konacaksa o zaman bu sınır ceza kanunlarındaki sınırlardan biri olarak seçilmek gerekir.

Ceza kanunlarımızda üst ya da alt sınırı 12 yıl olan suç yoktur. Bu rakam bizde iki endişeyi birden doğuruyor. Birincisi af tasarılarını hazırlayanların bir siyasi endişe ile, 12 buçuk yıl ve 15 yıl gibi cezalarla mahkum edilmiş olan T.I.P. yöneticilerinin ve tüm ilerici ve devrimcilerin tekrar siyasete katılmamalarını sağlamak nedeni ile böyle bir tesbit yaptıklarıdır.

Bu «Sizi affediyoruz ama sakın bir daha doğru bildiğiniz şeyleri herkese söylemeye kalkmayın. Bizimle de mücadeleye kalkışmayın. Cezaevinin dört duvarından çıkın ama aslında daha geniş bir cezaevine girmek üzere çıkın. Biz de böylece hem demokrasi kahramanı olalım, aldığımız oyların karşılığını vermiş görünelim, hem de sizi dört duvarı olmayan cezaevinde tutarak işçi sınıfı mücadelesinden koparalım.» diye düşünen kafalarını ürünü olmalıdır.

İkincisi ise, hukuk tekniği bakımından affın uygulanmasında hükmü veren hakime bırakılan geniş takdir hakkıdır. Örneğin bir ceza kanunu maddesi hakime 5 ilâ 15 yıl arasında takdir hakkını kullanarak ceza vermesini önermişse hakim, önüne çıkarılan kişiye 12 yıl ceza verdiğinde affın kapsamına girecek ve ceza bütün neticeleri ile kalkacak, ama aynı suç ve maddeden hakim takdir hakkını 12 buçuk veya 15 yıl olarak kullanırsa affın kapsamı dışında kalacaktır. Hem bu izahın arkasından affı meclislerin mi yoksa hükmü veren mahkemelerin mi çıkarttığını sorabiliriz.

Bütün bu genel yetersizliklerin yanı sıra bir takım özel kanunlarda yer alan hükümler de affın toplumsal yararını yok edecek niteliktedir. Avukatlık kanunu, Sendikalar kanunundaki «cezalar af ile kalksa bile» ceza görmüş olanların tek-

rar bu görevleri ifa edemeyecekleri şeklindeki yasaklamalar af tasarısı ile sadece cezaevlerinin hudutlarının genişleyeceğini ortaya koymaktadır. Bu konuda bazı olumlu çabalara girişildiği duyulmuştur. Ama aynı durum siyasal haklar konusunda da mevcuttur. Ve bu bir Anayasa değişikliği sorunudur. Anayasanın 68 inci maddesindeki ağır hapse veya 5 yıldan fazla hapse mahkûm olanların milletvekili seçilemeye kaydı da aynı sonucu çok daha vahim şekilde doğurmaktadır.

Bütün bu rahatsızlıkları taşımasına rağmen af üzerinde yapılan tartışmalar bu noktalara değil de Osmanlı hanedanı, Gomeller davası gibi bir bardak suda fırtına koparmaya yaratacak noktalara yönelmiş bulunmaktadır.

Bunların arkasına saklanmak istenen de yukarıda saydıklarımızın yanı sıra, affın, mali af ile getirilmek istenen devlet kasasını yeniden yaralayacak ve sermayedarlara parasal yararlar sağlayacak yönüdür. Hele devlet alacaklarının, işverenler tarafından Sosyal Sigortalar Kurumuna ödenmek üzere işçilerden kesilen ve Sosyal Sigortalara ödenmeyen prim alacaklarının ceza imişler gibi af edilip edilmemesinin tartışılması hukuk kavramı içinde buraya yazabileceğimiz bir konu olmaktan çıkmaktadır.

Yukarıda yazdıklarımız, hele şimdi iyice belirgenleşen siyasal hükümlülerin affına kesin karşı çıkışla birleşince akıllı sermayedarların hiç değilse görünüşte sosyal barış sağlayarak sınıf mücadelesini yavaşlatmak üzere affı nasıl kullanmak istediklerini açıkça ortaya koymaktadır.

Bütün bunların yanısıra istisnasız hepsinin af vaatleri ile oy toplayarak meclislere gelmiş olmalarına rağmen, sermayeyi temsil eden bir kısım partilerin öc almak gibi modern hukukla uzak yakın ilişkisi bulunmayan bir endişe ile bu tasarıyı bile daha kötü ve ters yönlere itmek için engelleme hazırlıklarına giriştikleri, vaktiyle güvenoyu almak için açtıkları transfer piyasasını yeniden çalıştırma gayreti içine girmeleri, Sosyal Barışın Türk Toplumuna ne kadar uzaklardan el salladığını gözlerimizin önüne sermektedir.

14 MART 1974

● 346 kişinin ölümüne yol açan DC—10 uçağının düşüş nedeni bagaj kapısındaki yapım hatası olarak saptandı.

● Hükümetin haşhaş konusundaki kararı ABD'de tepkiler yol açtı. ABD Türkiye'yi yardımları kesmekle tehdit ediyor. İki Senatör konuyla ilgili olarak Türkiye'ye geldiler.

● Adalet komisyonu Genel Af Tasarısını kabul etti.

● Türkiye İhtilalcı İşçi Köylü Partisi

davasında 265 sanık hakkında 2 ile 20 yıl arasında hapis cezası istenirken 13 sanık tahliye edildi... Muhalefetin yayın organları yüksek memurlar arasındaki değişiklikleri eleştirmeye devam ediyorlar

● Barzani - Irak atışması devam ediyor.

● Petrol üreten Arap ülkelerinin ABD'ye uyguladıkları petrol ambargosu kaldırıldı, ancak karar bazı muhalefetler yüzünden resmen açıklanamadı.

KERKÜK PETROLLERİ, BARZANİ VE ABD

Irak silahlı kuvvetleri ile Molla Mustafa Barzani'ye bağlı Kürt birlikleri arasındaki çatışma 11 Mart günü, Irak Türkiye sınırı

yakınındaki Habur yöresinde, Kürtlerin, bir Irak sınır karakolunu basmasıyla başladı. Önceleri basit bir çatışma sanıldı, ancak olay

lar hızla gelişti ve belki de Ortadoğuda çok önemli gelişmelere yolaçabilecek bir savaş haline dönüştü. Barzani ye bağlı 20 bin aşkın

«Peşmerge» adı verilen kürt gerillalar ile sol eğilimli Irak Baas Partisi'nin kesin denetimi altında olduğu bildirilen Irak ordusu arasındaki savaş —bir genel savaş haline dönüşmeden ancak gerilla savaşı sınırlarını da çok aşarak— on gün kadar sürdü. Daha sonra da tarafların karşılıklı olarak verdikleri mühletin sonuna kadar bölgede nisbi bir sükunet başladı. Irak'ın kürtlere verdiği mühlet 28 Mart'ta, Barzani'nin, Irak'a verdiği mühlet ise 26 Mart'ta sona erdi. İLKE'nin baskıya hazırlandığı sırada durum buydu.

Savaşın görünürdeki nedeni

Savaş Barzani'nin kuvvetlerinin saldırısı ile başlamıştı. Saldırının nedeni olarak Barzani, Irak hükümeti tarafından açıklanan «Kürtlere tanınan muhtariyetin sınırları ve şartlarını çizen programı» Kürt halkına yıllardır verilen sözlerin tutulmamasını ve Kürtlerin bir kere daha Irak hükümeti tarafından aldatılmaya razı olmayacağını gösterdi. Molla Mustafa Irak Hükümetinin 28 Mart günü yürürlüğe gireceğini bildirerek açıkladığı muhtariyet koşullarını yeterlessinden de öte kabul edilmez buluyor ve bölgede bir nüfus sayımı yapılarak, Kürtlerin çoğunlukta olduğu yerlerin yeniden tesbit edilmesini istiyordu. Barzani'nin önceleri bu şekilde üstü örtük olarak ifade ettiği isteği daha sonraları bizzat kendisi tarafından da

Haritada görüldüğü gibi Kürt-İrak çatışmasının ağırlık merkezi Türkiye sınırına yakın Zaho ve çevresidir. Kürt kuvvetlerinin İmadiye, Revandiz ve Dohuk şehirlerini kontrol altında tuttuğu söyleniyor. Yine iddia edildiğine göre Barzani'nin kuvvetleri Musul yolunda ilerlemeye başlamıştır. Irak, ülkenin petrol bakımından can damarı sayılan Musul ve Kerkük bölgesinin Kürtlerin eline geçmesinden büyük endişe duymaktadır.

açık açık ilân edildi: Kürtler Kerkük petrolü üzerinde hak sahibi olduklarını öne sürüyorlar ve Baas Partisi'nin hazırladığı programın esasının Kerkük petroleri üzerinde kürtlerin söz hakkını kaldırmak olduğunu belirtiyorlardı.

Irak kuvvetleri ile Molla Mustafa kuvvetleri arasındaki 1961'lerde başlayan çatışmalar kısa aralıklarla 9 yıl kadar sürmüştü ve 1970 yılında Kürt direnişinin kırılmayacağını anlayan Irak hükümeti 11 Mart 1970 günü imzalanan anlaşmayla «Kürtlerin ulusal bütünlükleri» ni tanımış ve «Irak hükümetinin birliği» çerçevesinde özerklik verilmesi kararlaştırılmıştı. Varılan anlaşma iki tarafın temsilcilerinden oluşan bir yüksek komite tarafından denetlenecek ve yürütülecekti. Nitekim anlaşmadan bir

süre sonra sol eğilimli Baas Partisinin kurduğu Irak Hükümetinde 5 kürt bakana da yer verilmişti.

Ne var ki anlaşma huzursuzluğun sonu demek değildi. Kürtlere tanınan özerkliğin sınırları oldukça belirsizdi. Kürdistan Demokrat Partisi federatif bir sistemi savunurken, Baas'çılar, özerkliğin sınırlarını daha dar tutmak istiyorlar ve özellikle dünyanın en zengin petrol yataklarına sahip olan Kerkük'ün, Kürt özerklik bölgesinin dışında kalmasını şart koşuyorlardı. Baasçı yönetim, petrol şirketlerini millileştirme kapsamının dışında kalmasını kesinlikle istemiyordu. Bu konuda Sovyetlerin de açık desteğini elde etmişlerdi ve ilerideki gelişmeleri hesaplayarak ve uzayıp giden görüşmelerini fırsat bilerek,

Kerkük yöresini süratle araplaştırmaya başladılar.

Kürtler, Bağdad'ın bu girişimlerinden tedirgin oluyorlardı. Buna karşılık Kürdistan Demokrat Partisinin sağ kanadı olduğu iyice belirginleşen Barzani'nin gerek İsrail'e kur yapmaya başlaması, gerek İran ile tehlikeli ilişkiler içine girmesi ve gerekse ABD ve ABD'li petrol şirketlerine, Kerkük petrolle-ri üstüne «garantiler» vermeye başlaması da Baas Partisinin tedirginliğine yol açıyordu. Nitekim o güne kadar Barzani ile çeşitli ittifaklar kurup muhalefet yapmış olan Irak Komünist Partisi, bu defa Baasçılarla birleşerek İlerici Ulusal Cephe içinde yer aldı.

Daha sonraları batılı haber kaynakları da Barzani ile ABD ve ABD'li petrol şirketleri arasındaki «tatlı ilişkileri» doğruladılar. Barzani, Irak Hükümetinin petrolle-ri devletleştirmesinden önce petrol şirketleri tarafından direkt olarak kendisine ödenen verginin (!) kesilmesinden bu arada

Sovyet Desteğinin İlerici Irak yönetimine kaymasından duyduğu tedirginlikle ABD'ye yanaşmış, petrol şirketlerine de «kürt davasını destekleyiniz. Kerkük bölgesini de içine alan federatif bir Kürt Devleti kurulmasını sağlayınız, petrolle-ri işletmesini ABD'li petrol şirketlerine bırakınız» demişti.

Nitekim Barzani'nin bu girişimleri Kürdistan Demokrat Partisi içinde bölünmelere yolaçmış Barzani aşiretinin bir bölümü Avukat Telebani liderliğinde, Molla Mustafa'dan ayrılmışlardır. Marksist eğilimli Talebani, Baasçılarla daha sıkı ilişkiler içine girilmesini öneriyor ve ABD ile Kapitalist dünya ile bağların süratle koparılmasını istiyordu.

Ancak Molla Mustafa'ya bağlı İsa Suvar ve Osman Kadı gibi güven Kürt milliyetçileri, yönetimlerindeki «peşmergeleri» Irak askerlerinin üzerine saldırtılar ve savaşı başlattılar. Bir süre daha beklemek ve

İran'ın fiili desteğini elde ettikten sonra saldırıya geçmek isteyen Molla Mustafa'ya ise bu «emrivakı» yi kabul etmek düşmüştü.

Savaşın gerçek nedeni

Yukarıda saydıklarımızı savaşın görünürdeki ve resmi olarak açıklanan nedenleridir. Ne var ki olaylar çok daha geniş bir planın çerçevesi içinde uygulanmaya sokulmuştu ve temelinde Irak'ın petrolle-ri devletleştirme girişimlerinin engellenmesinden, Ortadoğu'da «İsrail'e göre daha iyi bir jandarmalık görevi üstlenebilecek» ABD eğilimli bağımsız (!) bir Kürdistan devleti kurulmasına, hatta Barzani'nin kaybetme ihtimalinin çok büyük olduğu Kürdistan Demokrat Partisi kurultayının «zorunlu» ertelenmesine kadar uzanan çok karmaşık nedenler yatmaktaydı.

Ama bir batılı haber kaynağı Kuzey Irak'taki çatışmayı çok daha kestirme bir ifadeyle özetleyiverdi: «ABD ile Baas arasında savaş çıktı.»

15 MART 1974

- Haşhaş konusuyla ilgili olarak Türkiye'ye gönderilen iki ABD'li temsilciler Meclisi üyesi, yaptıkları basın toplantısında Türkiye'nin tek tarafı olarak alacağı bir kararın ABD'de de tepkilerle karşılanacağını söylediler.
- Barzani Kuvvetleri Türkiye - Irak

sınırındaki dağlara çekilmeye başlıyor. Asgarî ücretlere çok büyük oranda zam yapılması isteniyor.

- İthalatçıları aradan çıkarıp ucuz mal sağlanması amacıyla esnaf ve zenaatkârlarla bunların ortak oldukları kooperatiflere doğrudan doğruya ithalat yapma hakkı tanındı.

HAŞHAŞ EKİMİ VE ABD EMPERYALİZMİ

Haşhaş konusu ve ABD'nin isteği üzerine, Türkiye'nin haşhaş ekimini önce kı-

sıtlayıp 1971 yılında Erim Hükümeti zamanında da bütünüyle yasaklaması, Türk

kamuoyunda 1970'den beri tartışılan bir sorun. ABD'nin, Türkiye'de haşhaş eki-

minin yasaklanması konusundaki baskıları daha 1968'lerde başlamıştı. 1968-1969 yıllarında çürümüş kapitalist düzeninin sağlıksızlığının belirtileri Amerikan toplumunda bütün açıklığıyla ortaya çıkıyor, bir yandan Vietnam savaşına ve emperyalist politikaya karşı tepkiler yoğunlaşırken, öte yandan da hipilik gibi uyuşturucu madde alışkanlığı gibi pasif direnişler, hastalıklar, toplumu hızla sarmaya başlıyordu. Toplumun saran hastalıkların, huzursuzluğun, protestoların temelinde ABD kapitalizmi yatıyordu ama yönetici kadrolar, başta Nixon olmak üzere, kamuoyunun dikkatlerini başka yerlere dağıtmak amacıyla Nixon 1968 yılından itibaren, bu göstermelik uyuşturucu madde kullanımını ile mücadele eder görünmeyi kararlaştırmıştı. Bu kararın kurbanı, o zamanlar ABD'ye giren uyuşturucu maddelerin yüzde 80'ini sağladığı iddia edilen Türkiye oldu. Nixon yönetiminin içerde ve dışarda büyük güçlüklerle karşılaştığı 1970 yılında haşhaş konusundaki baskılar arttı. ABD Adalet Bakanı bir resmi toplantıda uyuşturucu madde kaçakçılığını önleyebilmek için ekim alanlarını kısıtlamaya yanaşmaması halinde Türkiye'nin cezalandırılması gerektiğini söyledi. Bu demec Türkiye'de sert tepkilere yol açtı. Ama, ABD'nin baskısı daha da arttı. Dönemin iktidarının ABD emperyalizminin baskısına boyun eğmesi ile ve dünyayı tehdit eden bir affetten kurtuluş için daya-

nışma gösterildiği havası yayılmaya çalışılarak, 1970 yılında, afyon üreten bölge sayısı 4'e indirildi. Oysa 1960'larda 21 ilde haşhaş tarımı yapılmakta ve yüzbinlerin üstünde köylü ailesi geçimini haşhaş üretiminden sağlamaktaydı. 1970 yılında haşhaş ekilebilir bölge sayısı 4'e indirildiğinde 200 bin kadar köylü ailesi karardan etkilenmişti. Türkiye ise yılda 3 milyon dolarlık ihracat imkânını kaybediyordu.

Baskılar artıyor

Amerika aslında afyon ekiminin büsbütün yasaklanmasını istiyordu. ABD'nin ısrarlı talebinin kökeni tümüyle siyasaldı. Bir yandan Nixon yönetimine kamuoyunda prestij sağlanacak, Nixon ABD'yi tehdit eden uyuşturucu madde ipilasıyla kahramanca savaşan başkan rolüne girecek, kamuoyunun dikkati temel sorunlardan bu soruna çevrilecek, öte yandan da AET'e bir kayış gözlenen Türkiye'nin hizaya gelmesi sağlanacak ve emperyalizm küçük çapta da olsa yeni bir güç kazanmış olacaktır.

Ama, seçim sandığına bağlı iktidarlara, AP iktidarı bile olsa haşhaş ekiminin büsbütün yasaklanması kararını aldırma o kadar kolay değildi. Oysa 1971 Martından sonra yeni bir durum doğuyordu. Parlamantoya ve seçimlere dayanmayan 12 Mart rejimi altında —hele 12 Mart sonrasındaki ilk aylarda, ABD emperyalizminin ağırlığının

daha da bir kendini duyurduğu Amerikancı kanadın bir süre için ağır bastığı düşünülürse— haşhaş ekiminin yasaklanması daha kolay olacaktı. ABD, milyonlarca köylüyü perişan eden, büyük döviz kayıplarına yol açan ve Türkiye'nin emperyalizmin boyunurduğu altında olduğunu simgeleyen bu kararı, Eririm'e aldırdı.

Erim döneminde alınan kararlar 1971 Haziran'ında haşhaş ekimi bütünüyle yasaklandı.

1971 Haziran'ının son günü, yani faşizan gidişin gemi azıya aldığı dönemde Başkan Nixon Washington'da, Eririm Ankara'da birer mesaj yayımlayarak, iki ülkenin afyon ekimi yasağı konusunda anlaşmaya vardıklarını ve Türkiye'nin 1972 yılından itibaren Afyon üretimini yasakladığını açıkladılar. Nixon, Eririm'in kararını «Devlet adamına yarasız cesaretli bir adım» olarak niteledi. Amerikan kamuoyuna ise karar büyük propagandalarla ve Nixon'un başarısı olarak yansıtıldı.

Tazminat sorunu

Ama tazminat konusu görüşülürken ortaya pek çok pürüz çıktı. Türkiyeli uzmanların tahminlerine göre, afyon ekimi yasagından sonra Türkiye yılda 340 milyon lira civarında bir zarara giriyordu. ABD'li uzmanların tahminine göre bu zarar 180 milyon lirayı geçmeyecekti. Sorun bir türlü çözüme bağlanamadı. Bu arada Türkiye'nin gerçek kayıpları

nın daha da fazla olduğu ortaya çıktı. Tazminat uzun süreler alınmadı, alınan da hiçbir işe yaramadı ve 200 bin haşhaş tarımcısı ailenin sorunlarına çözüm getirmedi.

Çözüm sağlanabildi mi?

Türkiye'nin bunca gü-rültü patırtıyla haşhaş ekimini yasaklaması dünya-daki ve ABD'deki uyuşturu-cu madde kullanımını azaltmadı. Aksine, ABD'ye giren uyuşturu-cu madde miktarında artma oldu. Çünkü Amerika için asıl sorun, Amerikan Kongre-sinde bile uzantıları bulu-nan uyuşturu-cu madde ka-çakçılığını önleyememektir. Ama, işin propagandası bol bol yapıldı. Ve Nixon'un

ikinci defa seçilmesin-de, «uyuşturu-cu maddelere karşı aslanca savaşan Başkan» görünümü büyük etken oldu.

Öte yandan, dünya ilâç piyasasının son derece ih-tiyaç duyduğu bir madde olan haşhaş ürünlerine ih-tiyaç, gün geçtikçe büyüyor ve ABD ilâç sanayii bile hammadde sıkıntısı çek-meye başlıyordu. Hatta ABD'nin Hindistan'da daha fazla haşhaş ekimi yapıl-masını istediği de duyuldu.

Hükümetin kararı

CHP - MSP hükümeti, haşhaş ekimi sorununun yeniden ele alınacağını ve ABD ile olan anlaşmanın yeniden gözden geçirilece-

ğini bildirdiği zaman, karar Türk kamuoyunda sevinçle karşılandı. Koşullar değişmişti. ABD emperyalizmine bağımlılık dünyanın değişen koşulları içinde ve bu defa AET lehine gevşemiş, üstelik de 14 Ekim seçimlerinden sonra iktidara gelen CHP - MSP hükümeti daha haysiyetli bir dış politika anlayışı getirmişti. Bu defa ABD'nin yarı resmî tehditleri para etmedi. Alelacele Türkiye'ye gelen ve resmen kabul edilmeyen iki Temsilciler Meclisi üyesi, ilk günlerde ki küstah tavır ve beyanatlarından da Hükümetin kararlı tutumunu karşısında vaz geçtiler. Ve haşhaş ekiminin başlayacağı resmen açıklandı.

17 MART 1974

- 6 Öğrenci derneği Millî Eğitim Bakanı'na başvurarak antidemokratik uygulamalara ve sağ teröre son verilmesini istediler.
- Anayasa Komisyonundaki gelişmelere göre, bazı tutuklulara siyasal hakları tanınmaması, buna karşılık eski DP'lilere ve 22 Şubatçılarla 21 Mayısçılara tanınması tepki ile karşılanıyor...
- İşveren Sendikaları Konfederasyonu Başkanı asgari ücretlerin yükseltilmesi

18 MART 1974

- 1974 Malî yılı bütçesi, TBMM'ye 82,5 milyar lira olarak sevk edildi.
- Ecevit, «Ağır ekonomik sıkıntı içinden geçiyoruz» dedi.
- Tunceli Öğretmen Okulunda ve Erzurum Atatürk Lisesi'nde komandoların sebep olduğu olaylarda 19 öğrenci yaralandı. Tunceli Öğretmen Okulu bir hafta süreyle kapatıldı.
- Irak'da Barzani kuvvetleriyle Irak

- istegi-ne karşı çıktı ve asgari ücretler «gelişigüzel ve ödeme gücünün üstünde tesbit edilemez» dedi.
- Viyana'da toplanan Petrol ihracatçısı ülkeler (OPEC) konferansında petrol fiyatlarının temmuz ayına kadar dondurulması kararı alındı.
- Habeşistan'da grevler ve karışıklıklar devam ederken, baskılar üzerine Selasiye tarım reformunun hemen çıkarılmasını emretti.
- Barzani - Irak çatışması bütün hızıyla sürüyor.

- kuvvetleri arasındaki çatışma büyüyor. Irak ordusu havadan saldırıya geçti.
- Adalet Komisyonu Başkanı Vekili, AP'li Komisyon üyelerinin, af için Ordunun ve Millî güvenlik kurulunun eğilimlerinin alınmasını önerdiklerini açıkladı.
- İşverenlerin işçi kıdem tazminatlarını özel şirketlere sigorta ettirmek için faaliyete geçmelerinin tepkileri büyüyor.

Konuyla ilgili olarak Çalışma ve Maliye Bakanlarına üç ayrı soru önergesi verildi. Kıdem tazminatlarının sigorta ettirilmesinin işçilerin iş güvenliğini sarstığı ve yeni bir vergi kaçakçılığına sebep olduğu ileri sürülüyor.

● Çeşitli kanatların ve MSP'li basın

tepkilerine sebep olan Karaköy meydanına 50. yılı kutlama komitesince seçilip diktirilmiş Güzel İstanbul Heykeli valiliğin emriyle ve meydanın uygun olmadığı gerekçesiyle kaldırıldı. Olay günlerden beri büyük tartışma konusuydu.

Sanatta ve politikada şâşkınlık

Tan Oral

Cumhuriyetimizin 50. kuruluş yıldönümünü kutlamak üzere İstanbul'da dikilen heykelleri bir Cumhuriyet çocuğu olarak ve İstanbul'da oturan bir vatandaş olarak, doğrusu biz de pek tutmadık. «Sana soran oldu mu?» diyeceklerdir. Doğru bizlere soran olmadı hiç bir zaman böyle işleri. Ama biz kendi kararımızla sinemaya gittik. Beğendiysek seyrettik, beğenmeyince de bıraktık çıktık. Kendi kararımızla kitap, dergi, albüm aldık; beğendiysek okuduk sakladık, beğenmediyse kaldırdık attık ya da hiç almadık. Müzelere de canımız çekerse gittik. Konserler de öyle, tiyatrolar da. Bize soran olmadı ama, bizi kollamak zorundaydılar. Neden dersiniz bizim paramızla oluyordu bu işler de ondan. Oturup ayrıca ne düşündüğümüzü anlatmıyorduk. Gitmeyince ya da almayınca bunun ne demeye geldiğini anlıyorlardı da ondan. Bazan biz onları zorluyorduk, bazan onlar bizi zorluyordu. İşte geçinip gidiyorduk karşılıklı değişerek, değiştirecek ve karşılıklı gelişerek. Yalnız arada bir, birileri çıkıp bu alış verişini yine bize sormadan engelliyorlar, yasaklıyorlardı. Yok ona gitme, bunu yapma, filanı okuma, falanı yazma ha, gibi. Oysa baştan kavlimiz de böyle değildi. O birilerinde ahd'e vefa pek bulunmuyordu. «Herkes ne düşünürse onu der; kimse dediğim dedik çaldığım düdüğü diye kendi dediğini ötekine zorla kabul ettirmeye çalışmaz» diye akid yapıp «evet» e el bastık. Ama dinleyen kim. Hep, oraya gitme, filanı dinleme, falanı söyleme ya da ille buna bak, şunu yap, onu dinle diye bizi zora koştular. Soran da olmadı. Söyleyecek olsak da çok bozuldular, bozguncu dediler haklı olarak. Aslında biz de bozulduk ya ney-

se. Yine soran olmadı şu heykeller konusunda. Ama bu kez, derdimizi anlatacak yol da yok oturup yazmaktan başka. Evet bir Cumhuriyet çocuğu ve İstanbul'da oturan bir vatandaş olarak biz de pek tutmadık şu heykelleri. Gerçi biz de herkes gibi sanat değerleri için bir şey diyemeyiz, onların sanat değerini en iyi, yalnız yapan sanatçılar bir de seçen jüri üyeleri bilir. Bu konuda en yetkili onlardır çünkü. Gerçekten herkes böyle söylüyor. Halk da böyle söylüyor - gazetelerde röportajlar çıkıyor okuyoruz. Sayın yazarlarımız da böyle diyor, şehrimizden sorumlu yöneticiler de, daha büyük yöneticiler de, hep **biz sanattan anlamayız** ama... işte falan heykel de canım biraz şey... zevksiz, yok bence hayasız onun için, yoksa... Sanat konusu ayrı konu, belki sanat değeri yüksektir ama bence bu konu artık biraz fazla... v.b... Bir politik yetkili, «Ben anlamam ama böyle heykeller yapmak ayıp doğrusu.» Bir sanat yetkilisi, «Sanat eseri başka, doğa başka şeydir canım, asıl sizin yaptığınız ayıp.» Bir politika ve sanat yetkisi, «Sanat tabiatın parçasıdır»...

Politikada, sanatta ve bu konularda kalem oynatanlarda bir şaşkınlık var geliyor. N'oldu bir anlayalım bakalım. Oysa ne güzel sessiz ve derinden bu işler yürüyüp gidiyordu. Her yıl devlet baba sergiler açıyor paralar veriyordu. Sanatçılar kuyruğa giriyor, bir yıl biri birine, öbür yıl öbürü diğerine ödüller veriyordu, devlet baba da bu ödülleri ödüyordu. Eleştirilenler de olanı biteni bir güzel öğüyorlardı, ne güzel geçinip gidiliyordu. Sanatçılar bizim kültür seviyemizi yükseltiyorlardı, politikacılar sanata destek oluyorlardı, eleştirilenler de bu olumlu oluşuma alkış tutuyorlardı. Bize soran yoktu yine, gerçi gördüğümüz duyduğumuz da yoktu ya. İşte öyle birşeyler oluyordu. Pekî n'oldu birden, politikacı da, sanatçı da ve üçüncü şahıslar da bu şaşkınlık bu telâş bu burnundan soluma. Anlamak gerek. Ha, şimdi dersiniz ki, «Bu kez sanat halkın ayağına gitti, meydanlara yollara çıktı da ondan.» Bak bu düşünülebilir, ama o da değil. Neden dersenez, bir sürü parka, bahçeye, yola son zamanlarda bir takım heykeller kondu kaldırıldı; kimse dönüp bakmadı bile. Fındıklı'da filan oldu böyle şeyler. Bir de Spor ve Sergi Sarayı önündeki öküz heykeli, ne dikilirken, ne kaldırılırken, ne de Kadıköy kaymakamlığı önüne yeniden konurken, ne politikacı, ne sanatçı, ne de yazar çizer konuyla ilgilenmedi. Elmadağ'daki aslan heykeli de yazık, böyle bir ilgisizliğin kurbanı oldu. Görüyorsunuz bu da neden değil. Oysa oyun yine kendi kurallarına göre ve eksiksiz uygulanmıştı. Sanatçılar açısından bakalım: Cumhuriyetimizin 50. yılını kutlama kurulu İstanbul'un çeşitli park alan ve yollarına **serbest** sanat eserlerinin konmasını kararlaştırıyor. «Bu halkımızın üç boyutlu sanat eserleri ile ilişkisinin kurulabilmesi eserlerin halkımızın ayağına götürülmesiyle gerçekleşecekti.» «Bunun yolu da park meydan ve yollardan geçiyordu»... Komite başkanı, «İstanbul'a kalıcı bir anı bırakalım» diyordu, «Bu kalabalığa bir şeyler anlatma gücü bakımından heykel olabilir» Bir diğer komite üyesi de, «Bir büyük anıt daha iyidir» diyordu. Komite ikisini de onayladı ve büyük anıt işini, büyük anıt öneren komite üyesine ısmarladı(!). Diğer heykeller için de sanatçıların serbest bırakılması düşünüldü; **serbest teşebbüs** önemliydi. 50. yılda, 50 yere, 50 kişiliğini kabul ettirmiş ve İstanbul'da yaşayan sanatçıya, 50 heykel ısmarlanacaktı. Ne var ki ortaya konulan para elliye bölününce azalıyor, onun için 50 kişiliğini kabul ettirmiş sanatçı yerine ve kalanların lehine sayı yirmiye indirilirdi. Para da on binden yirmi bine çıktı. İşte her şey eskisi gibi ve sanatçıların lehine idi. Yirmi bin liraya karşılık sanatçıların «kişiliklerinin yansıtılması yeterli» sayılıyordu. «Bu ise sanatçı için bir fırsattı». Yöneticiler açısından bakalım; yine her şey yolunda idi. Bir bakanın başkanlığındaki kutlama kurulu karar veriyordu. Vali muavini sanatçılara mektupla durumu bildiriyordu. Sanatçılara avansları veriliyordu. Eh her ne kadar süre azlığından sanatçılar 50. yıl onuruna çalışma yapmıyor da ellerindeki eski işleri bu işe gön-

deriyorlarsa da, ne yapalım olur o kadar, **serbest** deniyordu ya gönderilen mektupta. Sonra Vilayet ve Belediye temsilcilerinin de katıldığı bir toplantıda il kutlama kurulu eser projelerini onaylıyor. İstanbul valisi, «Eskizleri gördük ama müdahalede bulunmadık. Jürinin takdirine bıraktık» diyor. Eskizler Ankara'ya gidiyor. Orada da onaylanıyor. Eserler yapılıyor. Ve yavaş yavaş yerlerine konulmaya başlanıyor. İşte Cumhuriyetin 50. kuruluş yılını kutlamak üzere yapılan serbest eserler «bekçilik eden ince uzun bir kadın formu, tavus kuşu, soyutlanmış bir kadın figürü, soyut figürlerle bezeli dörtgen bloklar, bakır form, negatif form, balonlar, form (yalnız form), yuvarlak form, yağmur, yankı adlı beyaz form, duygusal kabartmalarla bezenmiş anıtsal sütun, kompozisyon çalışması, kubbe bemsî form v.b... Yazarlar ve eleştirilenler de memnundur, röportajlar, fotoğraflar, aferinler... Sonra, yorumlar, konuşmalar, «Ben anlamam zaten» ler, «Ben demiştim» ler, «Ben karışmam» lar, «Ben de sizin gibi düşünüyorum» lar, heykel kaldırmalar, «nasıl kaldırırsın» lar v.b... Peki yanlış nerede, yanlış buldunuz mu?

Her şey bütün ilgililerin diledikleri gibi olmuş bitmiş. Şimdi bunda ne var. Neden şaşkınsınız, neden telâşlısınız? Siz istemediniz mi **serbest** olsun bu iş diye. Kurullar topladınız, komiteler kurdunuz, incelemeler, onaylar, eskizler, avanslar v.b... Sonucu görünce neden şaşırıyorsunuz. Biz nereden bilelim, biz zaten bu işten anlamayız» mı diyeceksiniz. Zorunuz neydi başka iş tutsaydınız, anlamıyorsanız. Ya siz neden şaşkınsınız, heykel kuş gibi kaldırılınca. Konulma usulü rahatsız etmedi de aynı yoldan kaldırılınca mı şaşırdınız. Adam yapın deyince yapılıyorsa, kaldırın deyince de kaldırılırlar. Yalnız parayı da geri isterlerse işte o zaman ayıp ederler. Satılan mal geri alınmaz. Ama parayı veren, mal sahibi de dilediği gibi tasarruf eder malını. Şaşkınlıktan, sanat eserinin değerlendirilmesini kim yapacak bilelim diye soruyor bir koca profesör. Biz o işi yapıyoruz. Nasıl olduğunu da yazının başında söyledik. Öyle olagelmekte n'apalım. Demokrasî kurulları aykırılık ve böyle şeylerin totaliter yönetimlerde olduğu savları da var. Totaliter yönetimler heykele bayılırlar. Niye kaldırırsınlar bol bol koydururlar. Sözkonusu eserler de 12 Mart hükümetlerince ısmarlanmadı mı- Demokrasîye aykırılığa gelince, TRT'nin 12 Mart öncesi istediği Kültür, Sanat ve Bilim ödülleri yarışmasına gönderilen eserler 12 Mart sonrası yeni gelen genel müdür tarafından programdan kaldırılınca ve eser sahiplerine haksız suçlamalar yağdırılınca hele hele binlerce insanın en sevdiği sanat eserlerinin evlerinden, odalarından silâhla sökülüp alındığı günler geceler boyunca sesinizin neden hiç çıkmadığını bakarsınız bir kalker soruverir, Kaldırılışı değil de konuluşu demokratik mi diye de sorabilirler.

Her şey bütün ilgililerin diledikleri gibi olmuş, olmuş da bir yerde bir aksaklık var ki bu gürültünün asıl nedeni o. Heykellerin yapılış nedenleri Cumhuriyetin 50. yılına varmamız. Oysa ısmarlanırken bu neden yitiriliyor. **Serbest** olsun deniliyor, Cumhuriyetle hiç bir ilginiz yok, ne yaparsanız yapın. Ama bir Gürdal Duyar'ın çıkıp da şimdi... yani... hiç akla gelir miydi... Gürdal'ın heykeli yerine konulunca, takke düşüyor... iş, alt üst oluyor. Şunun da egemen güçler yaptıkları gafî onarmaya çalışıyorlar, sanatçılar da kızıyorlar, oysa bu tutarsızlığa yem olmamalıydılar.

Anıtlar, egemen güçlerin simgeleridirler. Başka türlü olamazlar «statue» adı üzerinde. Eğer pramitleri yapanların karar verebileceklerini varsaysak bir aneski Mısır'da her halde firavunlar adına piramitler değil, ezilen kölelerin feryadı anıtlarıydı. Ama olmaz, olmadı da.

Anıtlar günü günüdür bir de. Bir acılı olayı, kahramanlığı, zaferi kısaca unutulmayacak günleri, kişileri, düşünceleri, simgeler. Bu sahiplikleri onları kalıcı yapar. Yani sahipleri vardır, korunurlar. Öyle kolay kolay heykel yıkılmaz, kaldırılamaz. Velez ki egemen güçler değişmeye. Ya da çoktan değişmiş olma-

ya! O zaman ilk iş, nerede olursa olsun heykelleri yıkmaktır. Her gelen eski putları yıkmıştır da.

Güzel İstanbul heykeli bir iki gün daha dayanabilseydi artık kaldırılamazdı. Çünkü o heykelle de sahip çıkacaklar vardı. Duyduğumuza göre, Karaköy'de Yüksekkaldırım'da çalışan genel kadınlar bir çelenk ismarlamışlar. Heykeli ziyarette geldi geleceklermiş. Kırmızı beyaz karanfillerden yapılan çelenginin üzerinde «Türk genel kadını 50. yılda zincirlerini böyle koparmalıdır.» yazıyormuş. İmza, Genelev kadınları Karaköy. İçişleri bakanı ne diyor, bunlar ne diyor. Heykeltçi Gürdal Duyar, duyduysa bu haberi duygulanmıştır. Heykelin sahici sahipleri biraz erken çıkabilselerdi ortaya o heykel kaldırılamazdı.

Yazımızı bağlayalım. Önerisiz eleştiriyi sevmem. Önerimize gelince. Cumhuriyetin 50. yılında bir kapitalistin heykeli dikilmeliydi. Sanatçılardan bekliyoruz. Haddimiz olmayarak hani, nasıl birşey olur acaba diyerekten şöyle bir de çiziverdik. Bu kapitalist heykeli, herkesin de kabul edeceği gibi sahici ve kalıcı olurdu. Öyle her babayiğit onu dikildiği yerden bir telefonla kaldırılamazdı. Yeter ki düzen değişmeye. Bu heykel yapılsaydı Cumhuriyetimizin ellinci yılında hiç böyle problemlerle karşılaşmazdık, kimsenin de başı ağrımazdı. Çok da sahici bir iş yapılmış olurdu. Yarınlara, yalansız dolansız, bugünü, ellinci yılı en iyi anlatan bir belge bırakılmış olurdu. Daha da kalıcı olabilirdi. Belki o günlerde de ibreti alem için heykeli ellemesler öylece bırakırlar, kuşaktan kuşağa insanlar gelip görsünler bu dünyada neler varmış öğrensünler diye, 1923 İzmir İktisat kongresinden bu yana elli yıldır herkes, sanatçısı, politikacısı, yazarı vesairesi ile bu adamı över, savunur, memlekete ne kadar hizmetler yaptığını sayar döker, daha da yapacaklarını anlatır, bütün umud ondadır. Çağdaş medeniyet seviyemizi o belirler. Böylesine büyük bir vatanseserin ellinci yılda heykeli dikilmez de kimin dikilir rica ederim. En doğrusu bu iken, en doğalı bu iken, lafi uzatmaya ve hele sahteciliğe ne gerek var. İnanın böyle bir kapitalist'in heykeline hiç ama hiç kimse karşı çıkamayacaktı. Politikacılar, sanatçılar ve yazarlar da böyle şaşkınlasmıyacaktı.

Bir de bir kısım halk elli yıldır yakını durur. Hayat pahalılığından, geçim zorluğundan, işsizlikten, geri kalmışlıktan, kültür seviyesizliğimizden cahillikten, açlıktan, okulsuzluktan yolsuzluktan... da kimdir sorumlusu pek bulamaz. Birini indirir birini çıkarır iktidar koltuğuna. Çıkanlar da inenler de ekonominin ege-menidirler, para ve emek işlerini onlar ayarlarlar. Öyleyse yakınmaların sorumlusu onlardır. Ama onlar kimdir? Meçhul. Onlar isimsiz kahramanlardır.

Öyleyse Cumhuriyetin ellinci yılında dikilecek bir tek heykel vardı o da «meçhul kapitalist» heykeli. Hadî diken kazanıyor...

19 MART 1974

● Gençlik arasında meydana gelen olaylar konusunda Başbakan Ecevit, «Maalesef birtakım kimseler gençliği halâ şiddet olaylarına tahrik ediyorlar. Bunların içinde politikacılar var, politikaya karışmamaları gereken kimseler var. Şimdiye kadar sabırlı ve kararlı olmaya çalıştık. Fakat kendi

siyasal emellerine ve kişisel ihtiraslarına genç insanları alet etmekten vazgeçmeyen kimselerle gerektiği zaman en açık şekilde yeniden mücadele edeceğim» dedi.

● CHP Parti Meclisi Gençlik sorunları için genel görüşme açılmasını istedi.

20 MART 1974

● Ekonomik Kurul haşhaş ekilmesini uygun buldu.
● İstanbul Sanayi Odası Başkanı Maliye

Bakan'ın özel sektörle işbirliğini savunduğunu ve umut verdiğini bildirdi.
● Ardahan lisesinde, yakalarında Bozkurt rozeti takılı bir grubun olay

çıkarması üzerine çatışan öğrencilerden bir kısmı yaralandı. Olaylara halk da katıldı.

- Dünya Bankası'nın, Türkiye'ye kalkınma hızının düşürülmesini örgütleyen ve tarıma öncelik tanınmasını isteyen raporu açıklandı.
- İşçilerin kıdem tazminatlarını 15

günden 30 güne çıkararak kanun teklifi işçi haklarıyla ilgili diğer tekliflerle birlikte Meclis'e geldi.

- AP'nin, örgütünü yeniledikten sonra 1975 için erken seçimlere hazırlandığı haber veriliyor.
- Af Tasarısı Meclis'e verildi. Affın salı günü (bir hafta sonra) görüşüleceği sanılıyor.

CIA damgalı faşizm planı

Bektaş Akçadağ

Bugün dünyada emperyalist saldırganlığın başını Amerikan metropolü çekmektedir. Amerikan emperyalizminin sahip olduğu militarist güç ve her türlü gizli - açık örgüt, onu insanlık için en büyük başbelâsı haline getirmiştir. Diğer emperyalist merkezlerden Avrupa Ekonomik Topluluğunun emperyalist yayılma siyasetini şimdilik «barışçıl» ve «sözde demokratik» kısıve altında, diplomasi ve ekonomik sızma yoluyla sürdürmeğe çalışması Amerika ve Avrupa arasındaki tutum farklarından biridir.

Avrupa'nın bu tutumunda AET emperyalizminin «ehven-i şer» taktığının payı olduğu gibi, dünya işçi sınıfının gücünün ve gelişiminin, Avrupa işçi sınıfının, köklü demokratik ve anti - faşist geleneğinin de etkisi büyüktür. Emperyalist yılanın belli başlı üç başından ikisi arasındaki farkları, ilişki ve gelişimleri incelemek yazımızın konusu değil. Sadece emperyalizmin birini, yekdiğerine yeğ tutma yanlışlarına düşmemek kaydıyla, bugün için ülkemizde ABD'nin en gerici ve en saldırgan politikayı sürdürmek istediğini belirterek konumuza girmek istedik.

ABD Emperyalizminin Saldırganlığı

Bugün Türkiye gerici sömürge güçlerinin AET ile pekçok çıkar alışverişi vardır. AET metropol topluluğunun hem kendi çıkarları açısından, hem de uluslararası kapitalizmin uzun vadeli gözetimleri bakımından Türkiye burjuvazisine «burjuva reformcusu» ve hiç değilse görünüşte demokratik bir sosyal - ekonomik politikayı tavsiye ettiği bir yanlış olmasa gerek. Bu nedenle AET'nin Ecevit hükümetine —bir miktar kuşkuyla da olsa— şimdilik kısmen hayırhah baktığını söyleyebiliriz. Fakat ABD emperyalizmi tüm dünyada uyguladığı en saldırgan militarist politikasına uygun olarak Türkiye'deki son gelişimlerden hiç de memnun değildir. ABD'nin Erim ve Melen kabinelerinden pek hoşlandığı, genel seçimlere gidilmesini istemediği, ama çeşitli şartlar karşısında buna rıza gösterdiği, çeşitli olaylarla göze çarpmıştı. Türkiye'deki ekonomik sömürüsüne birinci derecede önem vermeyen, özellikle askerî - stratejik bakımdan Anadolu'yu elinden çıkarmağa niyeti olmayan Amerika, 14 Ekim seçimlerinde ABD ve AET arasındaki denge adamı Demirel'in işbaşına geleceğini hesaplamış, ama seçimlerde demokratik cephenin güçlendiğini görerek afallayıp kalmıştır. Böylece bugün için özellikle Amerikan oligarşisinin hoşlanmadığı bir karma hükümet işba-

şındadır. ABD Türkiye'de sosyal uyanışın hızlanarak, demokrasinin gelişmesini, bağımsızlık mücadelesinin gitgide yayılmasını ve sosyalizm yolununun açılmasını hiç istememekte, bu mücadeleleri birazcık geliştirecek bir ortamı derhal boğmak planları içine girmektedir.

Dikta Hevesleri

ABD Türkiye'de bir burjuva demokrat hükümetin işbaşına gelmesiyle iyiden iyiyeye huylanmış, kendine bağlı ve Yunanistan örneği en gerici bir dikta kurmak için çareler aramağa ve faaliyetlerini yoğunlaştırmağa başlamıştır.

Ankara kulislerinde yoğunlaşan söylentiler CIA'nın kendisine bir kadro kurma çabaları içinde olduğunu gösteriyor. Fakat böyle bir faşist darbe için sadece kadro kurmanın yeterli olmadığını CIA da bilmektedir. Böyle bir hamlenin, AET'ye daha yakın Türkiye hakim sınıfları tarafından ne kadar destek göreceği henüz belli değildir. Eğer güçlü bir sömürücü desteği almazsa, bu girişim bir bakıma —hiç değilse başlangıçta— Bonapartist bir gayret olacaktır. Ya da söz konusu faşist planlara Türkiye tekeli burjuvazisi de dahildir. Bilgi ve gözlem eksikliğinden dolayı bu konuda net bir şey söylemek bugün için kolay değildir.

Yine böyle bir cuntanın, tekeli burjuvazinin diğer yerli müttefikleri tarafından tasvip görüp görmeyeceği de belirsizdir. Öte yandan AET'nin 14 Ekim seçimlerine gidilmesi için ısrar ettiğini hepimiz hatırlıyoruz.

Ayrıca seçimlerde demokratik cepheye oylarını veren uyanmış emekçi kitleleri hemencecik terör altına sokmağa imkân yok. İşte CIA uzmanları, bütün bu güçlükleri bilerek, bir yandan hazırlanıyorlar, öte yandan vakit kazanmağa çalışıyorlar.

Bu hazırlıkların başlangıç etapları arasında CIA tarafından çizilen mizanzenin yavaş yavaş tatbik konulduğunu gözden kaçırmamalıyız.

Böyle bir faşist dikta planının başarıya ulaşması için her şeyden önce, girişimine meşru görünüm kazandırması ve bazı destekler araması gerekmektedir. Önce halkın umutlarının Ecevit kabinesinden kesilmesi, sonra faşist hamle için «anarşik ortamın» yaratılması dünyaca uygulanan klişe yollar arasındadır. Zaten faşizmin her zamanki bahanesi aynıdır: «Anarşi», «toplum nizamının teşisi», «kardeş kavgasına son» vb., vb...

İlk Tertipler, İlk Adımlar

İşte Ecevit kabinesinin Cumhurbaşkanı tarafından resmen atanmasından sonra tatbik konulan, zamların yarattığı tepkiler altında yoğunlaştırılan faşizm provaları, şimdilik özellikle komandolar tarafından «anarşik ortam yaratma» safhasındadır. Böylece Amerikancı adımı birinci perdesi bilinen klişe usullerle başlatıldı. Komandoların öğrenciler üzerine saldırıları yoğunlaştırıldı. Faşist öğrenci ve öğrenci olmayanların, ilerici öğrencilere saldırılarıyla öğrenci kavgaları ortaldığı kapsayacak, böylece anarşi hortladı, kargaşa geri geldi. eylemli kalkışma var çılgınlıkları kolayca yükselecek, öncelikle siyasal af önlenecek, sonra da faşist planın diğer adımlarına geçmek için «kamuoyu oluşturulacak» tır.

Hemen belirtmeliyiz ki, gelişen olaylar karşısında dikkatli olmak, ama bunları birer umacı biçiminde görmemek, evham şatolarına gömülmemek gerekir. Faşizmin birtakım objektif ve sübjektif şartları vardır. Bu şartlar oluşmadan faşizmin geldiği pek olağan değildir. Bir başka deyimle, faşizm gelmeden önce kendi ayak patırdılarını duyurur. Burada dikkatli çekeceğimiz nokta, gerici hazırlıkların yapıldığı bir dönemde, devrimcilerin ve tüm demokratik güçlerin bu gelişimler karşısında uyanık olmaları, provokasyonları akıllıca bertaraf ederek, demokrasinin düze çıkmasında bilinçli, kararlı ve birlikçi bir rol oynamaları ge-

reğidir. Şimdiye kadar devrimcilerin son komando saldırıları karşısında gösterdikleri tutum, soğukkanlı olmuştur. Yurtsever gençlik, ne komandolar önünde gerilemiş, ne de onların tahriklerine kapılarak olayların büyümesine yol açmıştır. Öğrencilerin bu uyanık tutumlarını sürdürmeleri ve daha keskin provokasyonlara karşı daha dayanıklı ve mücadeleci olmaları gerekmektedir.

Ecevit kabinesinin resmen atandığı günden bu yana meydana gelen bazı olaylara göz atarsak, sözlerimizin bir spekülasyon olmadığı ortaya çıkar.

Olaylar ve Öğrenci Kesiminde Tahrikler

CHP - MSP bakanlar kurulunun Cumhurbaşkanı tarafından atandığı 26.Ocak. 1974 tarihinden sonra komando saldırılarının belli bir plan dahilinde, sistemlice yoğunlaştırıldığı aşağıda sıralayacağımız şu gelişimlerden daha iyi anlaşılacaktır :

Siyasal Bilgiler Fakültesinde yapılması gereken öğrenci temsilciliği seçimi «kendilerine komando adını takan öğrenciler» tarafından olay çıkartılarak ertelendirilmiştir. Komandolar aynı taktiği Hacettepe Üniversitesi seçimlerinde de uygulamak istemişler ve öğrenci işleri müdürlüğü tarafından himaye görmüşlerdir. Gene komandolar, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesinde «sol gazete okuyan» öğrencilere saldırmışlar, sol eğilimli olarak bilinen öğrencileri kantine bile sokmamağa başlamışlardır (Halk, 1.2.1974)

İlk hafta içinde meydana gelen bu olaylar yıllardır üniversitede ve diğer pek çok eğitim kurumunda hadise çıkaran bir avuç azınlığın, «hükümet bunalımı sırasında» düzenledikleri İzmir (Ege Üni.) ve Konya olaylarından sonraki yeni çekişlerini meydana getirmekteydi...

Saldırıları bu kadarla durmadı. Bilâkis, etraflı bir planın uygulanması için yaygınlaştırılıp şiddetlendirildi.

MHP Genel Başkanı Türkeş, 18. Şubat'ta Bakırköy İlçe Kongresinde bir konuşma yaparak «komünistlerin yeni fesat hareketleri hazırladıklarını» ve «bazı partizanlarla işbirliği yaparak kavga ortamı yaratılmak üzere milliyetçi aydınlar ve gençlerin tahrik edildiklerini» söyleyerek, hazırol işareti çaktı. Türkeş'in komünistler adını vermediği alışkanlık haline getirdiği en geniş sol cephede, hiçbir şiddet hareketi görülmediği ve saldırıların hep komandalardan geldiği bilinen bir gerçekken, Türkeş bu sözleri söylemekle öğrenci olayların sorumluluğunun güya kendilerine ait olmadığını «peşinen duyurmak» istiyordu. Ortada solculardan gelen bir saldırı olmadığına göre, MHP Genel Başkanı kendine bağlı komandoların saldırılarını «solcuların suçu» diye göstermek planını uyguluyordu...

Nitekim daha sonra Türkeş partili «Bozkurtlara» yaptığı bir konuşmada onları **savaşa** çağırıyor ve adeta hazırol emrini veriyordu. Türkeş, 10 Mart'ta yayınladığı bir demeçte ise CHP'ye şiddetle çatarak, «yeni bir mücadele döneminin başladığını» bildirdi.

Bu demeç ve konuşmalara paralel olarak, komandolar da saldırılarını gittikçe arttırmaktaydılar. Otuz kişilik bir grup halinde 9 Mart'ta İstanbul Atatürk Yurduna baskın yapmağa çalışan komando ekibi, oradaki öğrenciler tarafından enterne edilerek, yurttan dışarı çıkarıldı. Bu olay üzerine CHP gençlik kolları genel başkanı, Gençlik ve Spor Bakanı Muslihittin Yılmazmete'ye bir telgraf göndererek, komandolar hakkında tedbir alınmasını istedi:

«Demokrasinin ve özgür tartışma ortamının halkımız lehine olduğu bu günlerde havayı kirli amaçları uğruna bulandırmak için öğrenci yurtlarına saldıran, gerçekte demokrasiye olan düşmanlıklarını bu şekilde belgeleyen faşist komandoları şiddetle telin ederken, onların saldırılarına olanak hazırlayan ve altı öğrenci arkadaşımızın yaralanmasına neden olan yurt yöneticilerinin dikkatinin çekilmesi konusunda sizleri uyarmayı bir görev biliriz. Alacağınız tedbirlerle bu tür olayların önleneyeğine inanmaktayız.»

Yine son zamanlarda komandoların «çalışma ve hazırlıklarına» hız verdikleri, özellikle «bedensel çalışmalarını» arttırdıkları Ankara'daki bazı üniversite ve yurtlardaki salonlarla, alanları kendilerinin «beden eğitimi» için kullandıkları, çeşitli yakın dövüş, taekvando vb. eğitimi gördükleri, İlseli gençlere çengel atarak onları bu tür eğitimlere çekmeğe ve birer komando olarak yetiştirmeğe çalıştıkları» bildirilmektedir. (Yeni Ortam - Ankara, 10 Mart 1974).

Komando baskı ve baskınlarında dikkati çeken nokta, okul veya yurt yöneticilerinin onlara göz yumduğu şekildedir. Nitekim aynı hafta içinde Erzurum Üniversitesinde bir genç komandolar tarafından fakülte sekreterinin gözü önünde dövülmüş ve öğrenciler valiye başvurmak zorunda kalmışlardır.

Derken komandoların Orman Fakültesinde hadise çıkardıkları görüldü. Orada da yurt idaresince desteklenen komando baskısını protesto etmek amacıyla Orman Fakültesi, öğrencilerinin yayınladıkları bildiriye «kendilerine komando adını veren ve belli çevrelerce beslendiği ileri sürülen kişilerin baskılarından» yakınılı. «Öğrenciler bugüne kadar varolan baskıların 1973-74 öğrenci temsilcilik seçimlerinde daha da yoğunlaştığını, (ve bu komandoların) kendi yayınlarını okumayan, Bozkurt rozeti takmayan, halka karşı komando - faşist ideolojileri benimsemeyip, tüm ezilenlerden ve dar gelirilerden yana olan öğrencilere çeşitli baskılar yaptıklarını, geceleri yurt odalarını bastıklarını» bildirdiler.

Olayların birbiri peşisıra gelmesi üzerine, Gençlik ve Spor Bakanı Muslihiddin Yılmazmete 12 Mart ortamının yaratılması için üniversite gençliği içinde silâhli hareketlerin yaratıldığını belirterek, üniversite gençliğinin Anayasa teminatı altında olduğunu ve bu teminat dışına çıkmak isteyenlere, Anayasa dışı eylemlere kesin surette izin verilmeyeceğini belirterek «Fakülte ve yüksek okullar içindeki faşist grupların silinmesi için var güçleriyle çalışılacağını» ifade ediyordu.

Yılmazmete'nin, THA tarafından çeşitli yayın organlarına ulaştırılan ve Cumhuriyet, Yeni Ortam, Milliyet gazetelerinde de bu şekilde yayınlanan demeci karşısında, MHP'nin organı durumundaki Devlet dergisinin neler yazdığını birlikte okuyalım :

«CHP iktidarının CHP'li Gençlik ve Spor Bakanı Muslihiddin Yılmazmete iktidarın ilk günlerinden beri beklenen, niçin bu kadar geç kaldığını hâlâ anlamadığımız fikirlerini nihayet beyan etti. Üniversite gençliğinin gerçek anlamda örgütlenmesi, fakülte ve yüksek okullardaki faşist grupların silinmesine tüm güçleri ile çalışacaklarını belirten Muslihiddin efendi...» diyerek söze giren Devlet dergisi, kendilerini «marksist - leninist - maocu veya kürücü - komünist olarak tanıtan kişilerin asıl suçlu olduğunu söyledikten sonra şöyle devam ediyordu : «Bay Muslihiddin efendi, acaba bu şahıslar hakkında ne gibi tedbirler düşünüyorsunuz?... Ölkücü gençlik Türk milleti ve devletine düşman olanlarla imkânları nisbetinde mücadele etmiştir ve mücadelesinde devam edecektir... Ancak Muslihiddin efendi, şunu bilirsiniz ki Türk milliyetçiliğini yok etmeğe, 12 Mart öncesinin kanlılarının gücü yetmemiştir. Sizinki hiç yetmez.» Yukarıya aldığımız haber - yazının başlığı ise daha ilginç: «Gençlik Bakanı 'Üniversitelerde Milliyetçiliği Yok Edeceğiz' dedi» şeklinde verilmiş. Oysa Gençlik Bakanı böyle bir şey dememiş, sadece faşist grupların silinmesine ve gençliğin gerçek anlamda örgütlenmesine var güçleriyle çalışacaklarını söylemiş.

Gene aynı Devlet dergisi affa karşı çıkararak, «iç barışın bu zihniyetle gerçekleşmeyeceğini, bu gidişin ancak iç savaşı getireceğini» başyazıda ilân ediyordu. (Devlet, Sayı 228).

Haşhaş Sorunu ve Sonrası

Bu sırada hükümet haşhaş yasasını kaldırınca daha da ilginç bir durum ortaya çıktı. Hemen hemen kimse haşhaşın yeniden ekilmesine karşı çıkmadığı halde, Türkeş, AA muhabirinin haşhaşa ilgili sorusuna şu cevabı veriyordu : «Bu konuyu müttefikimiz ve dostumuz Amerika'yla bir anlaşmazlık ve bozuşma havasına götürerek çözmek mümkün değildir. Türkiye'nin genel politikası ABD ile dostluk ve ittifak esasına dayandırılmıştır ve bu isabetli bir politikadır. Bu genel ilkeyi zedeledikten aradaki münasebetleri düzenleme çareleri aramak en doğru yol olduğu inancındayım. Buna göre konuyu dostluk ve müttefik olunma çerçevesi içerisinde anlayış havasıyla ele almakta Türkiye için gerçek yarar görmekteyim. Amerika'yla münasebetlerimizin bozulmasını isteyenler var ve bunlar çeşitli konuları sömürerek münasebetlerimizin zedelenmesine teşebbüs etmektedirler. Biz Türkiye'nin gerçek menfaatlerinin, Amerika'yla dostluk ve ittifak politikasının her çeşit gölgenin dışında sağlam kalmasında görmekteyiz.» MHP'ye yakın, Türkiye gazetesinde baş manşette verilen bu haberde (16.3.1974) görüldüğü gibi, Türkeş, açıkça söylememekle birlikte, sırf ABD ile dostluk bozulmasın diye haşhaş ekimini istemez görünmekte ve ABD dostluğunu döne döne tekrarlamaktadır. Bunun bir tesadüf olması ihtimali zayıftır.

Aynı gün Türkeş, Beyazıt'taki Yümnü Düşün Salonunda yaptığı konuşmada «savaş çağrısını» tekrarlıyor, ertesi gün ise aynı yerde Marmara bölge toplantısı yapılıyordu. Toplantıya Marmara ilferinin MHP il - ilçe yöneticileri ile, il ve ilçe gençlik ve kadın kolları başkanı ve yöneticileri katılıyordu.

Olaylar burada da durmadı. 18 Mart'ta Tunceli ve Erzurum'da, komandolar öğrencilere saldırdılar. Özellikle Tunceli Öğretmen okulunda büyük çatışmalar oldu, okul kapatıldı, müdür ve yedi öğretmene işten el çektiler. Tunceli olaylarının bir tertip olduğu açıktı. Çünkü olay tarihinden daha önce basılan, olayın sabahında piyasaya çıkarılan Devlet dergisi 18 Mart 1973 tarihli sayısında Tunceli'de «aşırı solun» güçlendiğine dikkatleri çekmiş, bazı öğrencilerin Yılmaz Güney'in resmini duvara astıklarını söyleyerek, «ülkücü öğrencilerin» durumu müdüre şikâyet ettiklerini ve hiçbir sonuç alamadıklarını bildirerek, olayları adeta önceden haber vermiş, hatta boy hedefi olarak bazı «solcu» öğrencilerin de isimlerini vermiştir. 18 Mart akşamında ise bilinen olay meydana gelmiştir.

Aynı gün yayınlanan bir haberde, Ankara'daki altı fakültenin öğrenci derneğinin Millî Eğitim Bakanına başvurarak okullardaki anti - demokratik uygulamalara ve baskılara son verilmesini istedikleri bildiriliyordu : «Bilim yuvalarında mevcut iktidarı da yıpratma politikasının bir uzantısı olan her türlü zorbalığa ve anti - demokratik uygulamaya son verecek tedbirlerin bir an önce alınmasını istiyoruz.»

Öğrenci kuruluşları bu gibi uyarı bildirimlerini yayınlarken komandolar sadece büyük şehirlerde veya yüksek okullarda değil liselerde bile saldırıya geçmişlerdi. Nitekim, Tunceli olaylarının olduğu gün, komandolar Erzurum'daki lise öğrencilerine saldırarak, onları yaralamışlardı. Erzurum'daki olayın çıkış nedenini bir gazete daha sonra şöyle izah etti : «Öğrencilerin verdikleri ifadelerle göre, bir grup öğrenci haşhaş ekiminin serbest bırakılması kararına karşı Amerika'nın tutumunu eleştirirken, diğer grup aksi görüşü iddia etmiştir. Nato ve haşhaş ekimi konusunda Amerika'nın tutumunu eleştiren grupla karşı grup dersten sonra okul bahçesinde birbirlerine taş ve sopalarla saldırmışlardır.» (Hürriyet, 20.3.1974)

Tunceli ve Erzurum olayları üzerine Başbakan Ecevit, Korutürk'ü ziyaret ederek bilgi vermiş ve gazetecilere özetle şunları söylemiştir : «...Maalesef bir takım kimseler gençliği hâlâ şiddet olaylarına tahrik ediyorlar. Bunların içinde politikacılar var, politikaya karışmamaları gereken kimseler var. Yalnız gençli-

ğe karşı değil, millete karşı büyük günah işliyor bunu yapanlar. Şimdiye kadar sabırlı davranmağa çalıştık. Fakat kendi siyasal emellerine veya kişisel ihtiraslarına genç insanları alet etmekten vazgeçmeyen kimselerle gerektiği zaman en açık şekilde yeniden mücadele edeceğiz.»

Olayların böyle yoğunlaşması üzerine CHP İzmir Milletvekili Süleyman Genç CHP ortak grubunda görüşülmek üzere bir önerge vermiştir. Bu olayların ortak grupta görüşülmesini isteyen Genç, «faşist baskılar var» dedikten sonra, «Öğrenci yurtlarında faşist unsurların giderek çoğaldığını» belirtmiş ve «Bunlar kavga çıkarmaktadırlar. Gençler içine ajanlar girmekte ve tahrik unsuru olmaktadır; bu tahrikçi ajanlar tasfiye edilmelidir» demiştir.

Öte yandan, CHP gençlik kolları genel başkanı olaylarla ilgili olarak «sömürü düzeninden yana olanların, çeşitli oyun ve terörle yurt çapında devrimci gençliği sindirme mücadelesine başladığını» öne sürmüştü ve şöyle demiştir: «Bunlar çeşitli provokasyon ve tahriklere girmişlerdir. CHP gençliği sonuna kadar her türlü faşizan tertiplerin karşısında olacaktır.»

Yukarıda kronolojik sırayla verdiğimiz bu olaylarla, Türkiye'de Amerikancı —ve belki de Bonapartist— bir hamlenin tezgâhlanması için çeşitli koşullar hazırlanmaktadır.

Geçmiş Hatırlayalım

Hatırlanacağı gibi, 1967-68 yıllarında, öğrenci hareketleri şiddete dönüştürüldüğü yıllarda aynı parti komando kampları açmış ve militan eğitmişti. Siyasal partilerin böyle eğitim yaptırılmaları yasak olduğu halde, herkesin gözü önünde düzenlenen bu militer kamplardan yetişen «komandolar» ertesi ders yılından itibaren «emniyet kuvvetlerinin» himaye ve desteğiyle devrimci - ilerici gençliğe saldırmaya başlamışlar, meşru müdafaa durumunda kalan ilerici - yurtsever öğrenciler ise böylece yavaş yavaş teröre itilmiştir. Yani Gençlik Bakanının da dediği gibi 12 Mart'a gelen ortamın hazırlanmasında, gençlik hareketinin şiddete itilmesi önemli bir rol oynamış ve bu oyunda «komandolar» küçümsemeyecek bir görev yapmışlardır.

İşte komandolar yine provokasyon eylemlerini yoğunlaştırmış durumdadırlar. Üstelik bu defa işbaşında AP yoktur. Bu defa CIA merkezli planın hedefi sadece sosyalistleri ezmeğe değil, aynı zamanda sosyal demokratları da devirip, ülke hayatından safdışı etmeğe yöneliktir.

Ülkemizde demokrasinin gelişmesini istediğine inandığımız Ecevit CHP'sinin demokrasiyi tehdit eden bu tehlikeyi görmesi ve demokrasini selameti bakımından vakit geçirmekten harekete geçmesi gerekmektedir. Arkasında ABD'nin bulunduğu, verdiğimiz örneklerle anlaşılan bu faşist tertiplerin boşa çıkarılması ve halkçı güçler adına üzerine düşen görevi yerine getirmesi, Ecevit kabinesinin zorunlu görevlerinden biridir.

Provokasyonlara Karşı Uyanık Olmalıyız

Öte yandan devrimci - yurtsever öğrencilerin faşist komando saldırılarına karşı uyanık durmaları, 12 Mart öncesinde oynanan oyunu bir an olsun gözden uzak tutmamaları gerekiyor. Bu saldırıları zararsız hale getirmenin birinci yolu, öğrenci gençliğin demokratik örgütlenmesidir. Eğer gençlik kitleleri kısa zamanda örgütlenip, dağınık bir kalabalık olmaktan çıkıp, örgütlü ve disiplinli bir güç haline gelirlerse faşist düzenbazlıkları etkisiz hale getirmenin en önemli adımını atmış olacaklardır. Devrimci gençliğin kendiliğinden bir güç halinde değil, birlik ve beraberlik içinde, sosyalist potansiyelin bütünlüğü altında bilinçli ve kolektif bir tavır göstermeleri, faşist provokasyon ve tertiplere gelmeden, akıllı

ve serinkanlı olarak saldırganları enterne etmeleri dikkat ve titizlik isteyen bir tutumu gerektirir. Özellikle Sosyalist Partinin henüz bulunmadığı günümüzde bu uyanıklılığın yerine getirilmesi belki güçtür, ama imkânsız değildir. Tekrar vurgulayalım ki, anti - demokratik girişimler, devrimci - yurtsever - halkçı güçlerin dağınıklığından faydalanıp kendi gerici planlarının uygulamalarına karşı dikildiğimiz takdirde, onların etkilerini asgariye indireceğimiz tartışılmaz bir gerçektir. Faşist azınlık günümüzde zaten toplumdan tecrit olmuş durumdadır ve ancak sömürge güçlerin en gerici kesimleri ve kanatları tarafından suni olarak beslendikleri için varlıklarını sürdürebilmektedirler. Anti - emperyalist, demokratik ve yurtsever güçler ise, başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi kitlelerin safinda buldukları için, toplumun büyük çoğunluğunu meydana getirmektedirler. Gene faşistler üniversitelerde gerçekten küçük bir azınlıktırlar. Bu bakımdan onların oyunlarına ve tahriklerine kapılmadan, zaten toplumdan ve kitleden tecrit olmuş bu zümreyi büsbütün zararsız hale getirmek mümkündür.

Bir Amerikancı dikta kurmak için faaliyette bulunan ve bu mizansenin çeşitli rollerini paylaşan gerici güçlere bir noktayı daha hatırlatmakta fayda vardır: Türkiye'de emekçi halk ve özellikle işçi sınıfı, 1971'dekinden çok daha uyanık ve bilinçli bir tutum içindedir. Yapılacak anti - demokratik girişimler, bu kez karşısında sadece öğrenci ve aydınları değil, demokrasinin gerçek sahibi işçi sınıfını da daha bir güçlü olarak bulacaktır.

Özellikle işçi sınıfının kendi sosyalist partisine kavuşacağı yakın gelecekte, ilerici güçlerin örgütlenme düzeyi ve demokratik titizliği, uyanıklığı, gericilerin tahminlerinin çok üstünde kendini gösterecektir.

21 MART 1974

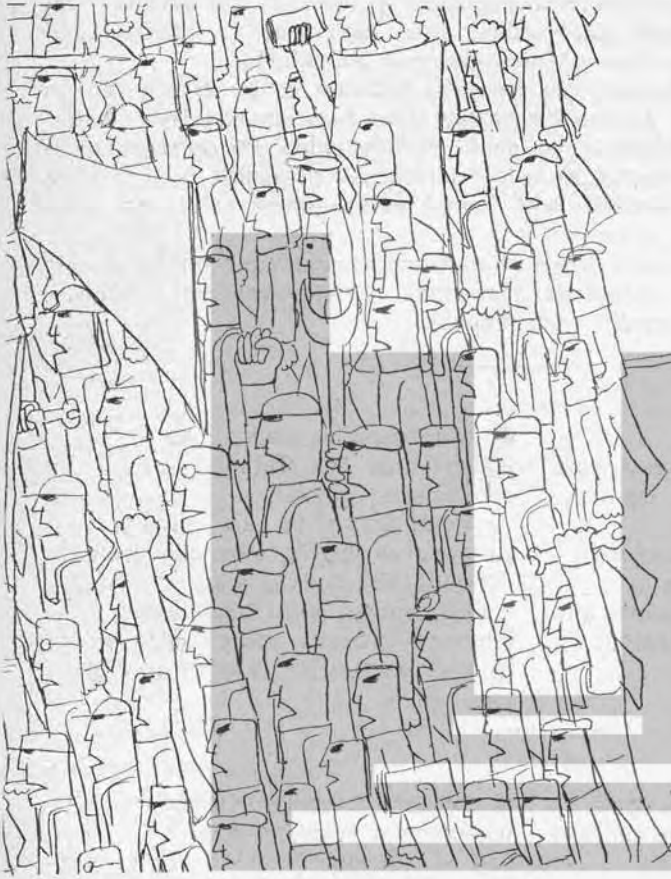
● Hükümet öğrenci olaylarını görüyor. Gümüşhane lisesi ve Ankara Cebeci yurdunda olaylar çıktı. Öğrenci grupları arasında çatışma oldu.
● AP'nin MSP'yi bölme kampanyası yaygınlaşıyor. AP'liler özellikle af konusunda ve 141. 142. maddelerin affa uğramaması konusunda bazı MSP'li milletvekillerini kışkırtmaya çalışıyorlar.

● Yöneticileri ve başkanı AP eğilimli olan Tek Gıda-İş sendikasının gümrük ve Tekel Bakanı'na karşı giriştiği yıpratma ve direniş, tabandan destek görmedi. Tek Gıda-İş şube başkanlarından biri, Sendikanın tutumunu protesto ederek istifa etti.
● ABD'nin Barzani'ye uçak verdiği iddia edildi...

23 MART 1974

● Bazı gazetelerde MSP grubundaki bazı üyelerin Türk Ceza Kanununun 141 ve 142. maddelerinin affına karşı çıktıkları yolundaki yayınları ve propagandaları üzerine Başbakan Ecevit ve Başbakan Yardımcısı Erbakan ayrı ayrı açıklama yaparak Hükümetin tam bir ahenk içinde çalıştığını bildirdiler.
● İşçileri Bakanı Oğuzhan Asiltürk, öğrenci olaylarının hepsinin ideolojik nedenlere dayanmadığını söyledi.

● Osmanlı Sultanları Osmanlı hanedanının erkekleri için özel af istediler
«Kocaman bir hanedanın mensupları şecani ve hırsızlarla birlikte affedilemez» dediler.
● MSP Millet Meclisi Grup Başkanvekili Hasan Aksay, MSP grubunda affa karşı bir cephe bulunmadığını bildirirken, bazı milletvekillerinin 141 ve 142. maddelerin affına karşı olduklarını da açıkladı.

alper

YAZISIZ

TÜSTAV
